

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

Umístění do výchovného ústavu jako alternativa výkonu vazby

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Datum 17. 8. 2011

Vypracovala Bc. Andrea Kotnová
Vedoucí práce: PhDr. Jaroslav Hála

Abstakt

Placement to an Educational Institution as an Alternative to Detention

My diploma thesis deals with two institutes of penal law –detention and a court-ordered institutional education. The aim of the study was to tackle the issue theoretically and empirically, to give a comprehensive picture of both alternatives and to compare them. The aim was to add some information to contribute to decision-making in detention or alternative solutions in the issue of juvenile delinquency.

The thesis is divided into two sections - theoretical and empirical. In the theoretical part, the legal basis of detention in the Czech Republic with regard to juvenile delinquents is defined, psychosocial issues of the juvenile delinquents detention are surveyed, the legislative base of the placement of juveniles into educational institutions is described, and the psychosocial issues connected with the stay of juvenile delinquents in educational institutions are outlined. In the final part, the possibilities and limits of the juvenile delinquents' placement into educational institutions rather than detention solutions are discussed.

At the beginning of the empirical section of the work, the objectives and research questions were stated. To answer these questions, a qualitative research investigation analyzing the stay of juveniles in detention and an educational institution was carried out. The respondents were chosen by a purposeful selection in educational institutions. The necessary data were obtained by conducting modeled semi-structured interviews with 7 juveniles who had gone through both detention and an educational institute. The interviews were transcribed and case studies were developed from them. The collected data were analyzed using the grounded theory method, open coding.

The research has shown differences in experiencing detention and the stay in an educational institution in juvenile delinquents. It has been proved that detention is a stressful situation for juvenile delinquents, but it does not have a destructive affect on the personality of the juvenile. In contrast, the stay in an educational institution was evaluated positively by the respondents, and they

emphasized its positive effect on their personalities. The research has also revealed the reasons for incidents in educational institutions, which result from boredom and the unwillingness of the juvenile to adapt to the regime.

Now findings of the thesis demonstrate an insufficient use of the programs offered in penitentiaries. For this reason, as an optimization recommendation, I suggest to increase awareness and the motivation of prisoners to participate in these programs.

Má diplomová práce pojednávala o dvou institutech trestního práva - o vazbě a o výchovném ústavu. Záměrem práce bylo teoreticky a empiricky zpracovat stanovenou problematiku, podat ucelený obraz o obou alternativách a komparovat je. Cílem práce bylo dalšími informacemi přispět do rozhodovacího procesu v oblasti vazebního nebo alternativního řešení problematiky delikvence mladistvých.

Svou práci jsem rozdělila na část teoretickou a empirickou. V teoretické části jsem vymezila legislativní podklad výkonu vazby v ČR se zřetelem k mladistvým pachatelům, zmapovala jsem psychosociální problematiku výkonu vazby mladistvých, dále jsem zpracovala legislativní podklad umístování mladistvých do výchovných ústavů a nastínila psychosociální problematiku pobytu mladistvých ve výchovných ústavech. V závěru jsem se zabývala možnostmi a mezemi umístění mladistvých do výchovných ústavů namísto vazebního řešení.

V úvodu empirické části jsem stanovila cíle práce a výzkumné otázky. K zodpovězení těchto otázek jsem provedla kvalitativní výzkumné šetření analyzující pobyt mladistvých ve vazbě a ve výchovném ústavu. Respondenty jsem získala účelovým výběrem přes výchovné ústavy. Potřebná data jsem získala prostřednictvím moderovaných polostrukturovaných rozhovorů se 7 mladistvými, jež prošli vazbou i výchovným ústavem. Rozhovory jsem přepsala a vytvořila z nich kasuistiky. Získaná data jsem analyzovala metodou zakotvené teorie, otevřeným kódováním.

Výzkum ukázal odlišnosti v prožívání vazby a pobytu ve výchovném ústavu u mladistvých delikventů. Prokázalo se, že vazba je pro mladistvé stresující situace, která však destruktivním způsobem neovlivňuje osobnost mladistvého. Oproti tomu pobyt ve výchovném ústavu respondenti hodnotili kladně a zdůrazňovali jeho pozitivní efekt na svou osobnost. Výzkum dále odhalil důvody mimořádných událostí ve výchovných ústavech, jež spočívají zejména v neochotě přizpůsobit se režimu a v touze po svobodě.

Nové poznatky práce spočívají v prokázání nedostatečného využívání nabízených programů ve věznicích. Z toho důvodu jako optimalizační doporučení navrhuji zvýšení informovanosti a motivace vězňů pro účast na těchto programech.

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1988 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Humpolci 10. 8. 2011

.....

Podpis

Poděkování

Děkuji vedoucímu diplomové práce PhDr. Jaroslavu Hálovi za jeho vstřícný a ochotný přístup, a za všechny rady a připomínky, které mi v průběhu zpracování diplomové práce poskytoval.

Současně vyslovuji poděkování všem, kteří mi pomáhali radami, zkušenostmi a materiálními podklady při zpracování mé práce. Poděkování také patří všem respondentům za jejich spolupráci.

V neposlední řadě děkuji své mamince za její trpělivost a podporu, kterou projevovala po celou dobu mého studia.

Obsah

Úvod	9
1. Současný stav	11
<i>1.1 Legislativní podklad výkonu vazby v České republice</i>	<i>11</i>
1.1.1 Výkon vazby obecně	11
1.1.2 Výkon vazby mladistvého	25
1.1.3 Rozmístění věznic a vazebních věznic	38
<i>1.2 Psychosociální problematika výkonu vazby mladistvých</i>	<i>38</i>
1.2.1 Psychosociální problematika výkonu vazby mladistvých	38
1.2.2 Typy nejčastějších reakcí obviněných ve vazbě	47
1.2.3 Negativní sociální důsledky výkonu vazby a trestu odnětí svobody	51
1.2.4 Zacházení s mladistvými vězni	52
1.2.5 Konkrétní podoba programu zacházení s mladistvými obviněnými	61
1.2.6 Mimořádné události ve výkonu vazby a trestu odnětí svobody	63
<i>1.3 Legislativní podklad umístování mladistvých do výchovných ústavů</i>	<i>66</i>
1.3.1 Resocializace ve výchovných ústavech	70
<i>1.4 Psychosociální problematika pobytu mladistvých ve výchovných ústavech</i>	<i>75</i>
1.4.1 Následky ústavní výchovy z hlediska jedincovy životní dráhy	81
<i>1.5 Možnosti a meze umístění mladistvých do výchovného ústavu namísto vazebního řešení</i>	<i>83</i>
1.5.1 Místo a účel ochranné výchovy v systému opatření použitelných vůči dětem a mladistvým	83
1.5.2 Podmínky uložení ochranné výchovy	85
2 Cíl práce a výzkumné otázky	87

2.1 Cíl práce	87
3 Metodika	88
3.1 Metoda výzkumu	88
3.2 Zkoumaný soubor	91
4 Výsledky	92
4.1 Kasuistiky	92
4.2 Analýza výsledků	109
4.3 Odpovědi na výzkumné otázky	133
5 Diskuze	135
6 Závěr	144
7 Klíčová slova	147
8 Seznam použitých zdrojů	148
9 Přílohy	155

Úvod

Mladiství se mnohdy ocitají blízko tenké hranice oddělující co je dovoleno a naopak co stojí proti společenským konvencím. V případě, že jejich jednání překročí zákonem stanovené hranice, zpravidla se neobejde bez následků. Existuje pak několik alternativ, jak tuto situaci řešit. Lze využít institutu vazby či výchovného ústavu.

Ve své diplomové práci jsem se rozhodla zaměřit na tuto problematiku, která se ne zřídka stává tématem vášnivých debat, a to jak na poli odborném, tak laickém. Téma práce jsem si zvolila ze dvou důvodů. Prvním z nich byl můj dlouhodobý laický zájem o problematiku trestné činnosti mládeže, který jsem projevila při zpracovávání bakalářské práce věnující se motivace trestné činnosti nezletilých pachatelů. V diplomové práci tedy pohlížím na podobnou tematiku z jiného úhlu. Druhým motivem byla možnost kombinace právních, sociálních, psychiatrických a psychologických aspektů, se kterými jsem se setkala při studiu.

Má diplomová práce pojednává o dvou institutech trestního práva, a to o vazbě a o výchovném ústavu. Práce se snaží teoreticky a empiricky zpracovat danou problematiku a podat ucelený obraz o obou alternativách. Zároveň se práce snaží o komparaci obou těchto institucí. Cílem práce je přispět dalšími informacemi do rozhodovacího procesu v oblasti vazebního nebo alternativního řešení problematiky delikvence mladistvých.

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a empirickou a její struktura je rozčleněna do devíti základních kapitol. Po Úvodu následuje kapitola Současný stav, dále pak Cíl práce a výzkumné otázky, na tu navazují kapitoly Metodika, Výsledky a Diskuze, závěr práce pak tvoří kapitoly Závěr, Klíčová slova, Seznam použitých zdrojů a Přílohy.

V první kapitole s názvem Současný stav jsou zpracována teoretická východiska dotýkající se institutu vazby mladistvého a výchovného ústavu.

Tato kapitola je rozdělena do pěti podkapitol. První podkapitola se věnuje legislativnímu podkladu výkonu vazby v ČR. Na základě právních předpisů je zde detailně popsán institut vazby u dospělého i u mladistvého pachatele. V závěru této subkapitoly je zmapováno rozmístění věznic a vazebních věznic v ČR.

Druhá podkapitola pojednává o psychosociální problematice výkonu vazby mladistvých. Zde je nastíněn vliv vazby na psychiku jedince, jsou zde zmíněny typy nejčastějších reakcí obviněných ve vazbě, vymezeny negativní sociální důsledky výkonu vazby, závěrem této podkapitoly je objasněn program zacházení s mladistvými vězni a moderní penologické trendy.

Třetí podkapitola se zabývá legislativním podkladem umístování mladistvých do výchovných ústavů. Na základě poznatků z odborné literatury a právních předpisů je zde podrobně zpracován institut výchovného ústavu.

Čtvrtá podkapitola nastiňuje psychosociální problematiku pobytu mladistvých ve výchovných ústavech. Je zde uvedena konkrétní podoba psychosociálních problémů dětí ve výchovných ústavech a zmíněna problematiku deprivace syndromu, v závěru je pak poukázáno na následky ústavní výchovy z hlediska jedincovy životní dráhy.

Poslední, pátá, podkapitola se zabývá možnostmi a mezemi umístění mladistvých do výchovných ústavů namísto vazebního řešení. Je zde definováno místo a účel ochranné výchovy v systému opatření použitelných vůči mladistvým, závěrem jsou připojeny podmínky uložení ochranné výchovy.

V empirické části bylo provedeno kvalitativní výzkumné šetření analyzující pobyt mladistvých ve vazbě a ve výchovném ústavu s cílem zodpovědět na stanovené výzkumné otázky prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s mladistvými, kteří prošli vazbou i výchovným ústavem. Rozhovory byly přepsány a výsledky zpracovány. V závěru práce byly získané poznatky shrnuty, byl zhodnocen přínos práce a navrženy optimalizační doporučení pro vazební věznice a výchovné ústavy.

Práce je určena zaměstnancům Vězeňské služby ČR, pracovníkům výchovných ústavů i laické veřejnosti.

1. Současný stav

1.1 Legislativní podklad výkonu vazby v České republice

1.1.1 Výkon vazby obecně

Vazba – jako jeden ze zajišťovacích institutů proti obviněnému je upravena ust. § 67 - § 74a Trestního řádu (dále jen TRŘ). Výkon vazby se také dále opírá o zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby ve znění pozdějších předpisů. Legální definici vazby v našem právním řádu nenalezneme, nicméně určité názory či definice nám literatura samozřejmě poskytuje. Například Vondruška¹ chápe vazbu jako „procesní úkon, kterým se obviněný zajišťuje pro účely trestního řízení a výkonu trestu.“

Zásadním atributem vazby je dočasná ztráta osobní svobody obviněného. Vazba je označována jako „nutné zlo trestního řízení“, jelikož je člověk zbaven osobní svobody, ale ještě není jednoznačně určeno a prokázáno, zda se trestného činu skutečně dopustil či nikoli. Je proto zcela nezbytné pečlivé posouzení ve všech stádiích trestního řízení, zda uvalení (resp. další trvání vazby) je opravdu nezbytné pro dosažení účelu trestního řízení, případně zda-li tohoto účelu nelze dosáhnout jinak. Ve všech případech je tedy nezbytné zvážit jednak předpokládaný charakter a stupeň společenské nebezpečnosti činu, rovněž tak druh a výši očekávaného trestu.²

Institut vazby je uplatňován v procesu od zahájení trestního stíhání do právní moci rozsudku (či jiného rozhodnutí ve věci samé). (Výjimku pak tvoří tzv. řízení vykonávací, řízení extradiční a dále řízení o opravných prostředcích, kdy může být obviněný zadržen ve vazbě i mimo tento časový interval).³

¹ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, a kol. Přípravné řízení trestní. 2003. s. 326

² DRAŠTÍK, A. K zákonným předpokladům rozhodnutí o vazbě. Trestní právo. 1997. č. 12, s. 9

³ SOUČKOVÁ, K. Vazba v trestním řízení. 2007. s. 23

Předpoklady vazby

Dikce ust. § 67 TŘ uvádí, že „obviněný smí být vzat do vazby jen tehdy, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, a) že uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul, zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stálé bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest, b) že bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, nebo c) že bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil, a dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán, má všechny znaky trestného činu, jsou zřejmé důvody k podezření, že tento trestný čin spáchal obviněný, a s ohledem na osobu obviněného, povahu a závažnost trestného činu, pro který je stíhán, nelze v době rozhodování účelu vazby dosáhnout jiným opatřením.“

Na základě výše uvedeného ustanovení Vodička⁴ odvozuje podmínky vzetí do vazby:

1) Vazbu lze použít pouze proti obviněnému.

Ust. § 32 TŘ říká, že „toho, kdo je podezřelý ze spáchání trestného činu, lze považovat za obviněného a použít proti němu prostředků daných zákonem teprve tehdy, bylo-li proti němu zahájeno trestní stíhání.“ Do vazby lze tedy vzít až obviněného, kterému byl doručen opis usnesení o zahájení trestního stíhání podle ust. § 160 odst. 1 TŘ.

2) Existence některého z důvodů vazby.

Pro vzetí obviněného do vazby musí existovat některých z důvodů vazby. Ty jsou upraveny v ust. § 67 TŘ, a to jako tzv. vazba útěková (§ 67 písm. a) TŘ), koluzní (§ 67 písm. b) TŘ) a předstižná (§ 67 písm. c) TŘ).

3) Vazba je v daném případě adekvátním zajišťovacím prostředkem.

⁴ VODIČKA, L. Zadržení a vazba v trestním řízení. 2007. s. 43

Druhy vazby

a) Vazba útěková

„Obviněný smí být vzat do vazby jen tehdy, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul, zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stálé bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest.“⁵ Uvedené důvody útěkové vazby směřují k zabezpečení přítomnosti obviněné osoby při úkonech trestního řízení.⁶

Pod pojmem „obviněná osoba uprchne“ se rozumí útěk této osoby do ciziny. Pod pojmem „obviněný se bude skrývat“ se rozumí skrývání se v tuzemsku. Tyto důvody musí být podpořeny dalšími konkrétními skutečnostmi, odůvodňujícími obavu z uprchnutí či skrývání obviněného. A to např. příprava obviněné osoby na cestu do zahraničí (když z příprav obviněného vyplývá, že se již nehodlá vrátit), útěk z místa spáchání trestného činu a skrývání se před policejními orgány, zajišťování falešných cestovních dokladů, atd.⁷

„Vyhnout se trestu“ znamená vyhnout se uložení trestu, který obviněnému hrozí za spáchaný trestný čin nebo který byl již pravomocně uložen.⁸

Termín „totožnost nelze zjistit hned“ definuje ust. § 63 zákona č 273/2008 Sb., o policii České republiky: „Odmítne-li osoba prokázat svoji totožnost nebo nemůže-li ji prokázat ani po poskytnutí potřebné přiměřené součinnosti a policista nemůže její totožnost zjistit provedením úkonu na místě...“

Pokud „obviněný nemá stálé bydliště“ znamená to, že obviněný nemá vůbec kde bydlet, nebo má kde bydlet, ale v místě svého bydliště se nezdržuje, nebo často mění místa svého pobytu, aniž by to ohlásil orgánům činným v trestním řízení.⁹

„Hrozba vysokého trestu“ – nemůže být automaticky odvozována přímo ze sazby stanovené trestním zákonem za trestný čin, pro který je obviněná osoba

⁵ Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, § 67 písm. a)

⁶ SOUČKOVÁ, K. Vazba v trestním řízení. 2007. s. 27 - 28

⁷ VODIČKA, L. Zadržení a vazba v trestním řízení. 2009. s. 47

⁸ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. Zadržení a vazba v českém trestním procesu. 2004. s. 409

⁹ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. Zadržení a vazba v českém trestním procesu. 2004. s. 410

stíhána. V každém případě je nutno postupovat individuálně a posoudit jednak osobu pachatele (stupeň společenské nebezpečnosti činu a poměry obviněného) a také zda v daném případě hrozí uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody.¹⁰

Při rozhodování o uvalení vazby soud vždy zohlední tzv. skutečnosti objektivní (tj. uvedené v předchozích odstavcích), a dále také okolnosti mající původ v osobě obviněného (např. verbální projevy obviněné osoby, velmi špatný zdravotní stav, vysoký věk apod.)¹¹

b) Vazba koluzní

Tento vazební důvod je vymezen v ust. § 67 písm. b) TŘ: „Obviněný smí být vzat do vazby jen tehdy, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání.“

Jak vyplývá z názvu¹², účelem této vazby je tedy zabránění obviněné osobě v nežádoucím působení na průběh trestního řízení, a předejití tak možnosti, aby tato osoba mohla průběh mařit. Z hlediska objektů maření průběhu řízení se může jednat o působení na osoby i na věci. Působení pak může být přímé (osobně obviněným) nebo zprostředkované (jinou osobou).¹³

V tomto případě musí jít o aktivní činnost obviněného - např. přemlouvání svědků/spoluobviněných, aby nevypovídali pravdu, podplácení svědků/spoluobviněných nebo vyhrožování svědkům/spoluobviněným za stejným účelem,¹⁴ nebo že obviněný hodlá zničit nebo ukrýt listinné důkazy, snaha o uplácení, nezákonné působení na znalce, ale i verbální projevy atd.)¹⁵

¹⁰ VODIČKA, L. Zadržení a vazba v trestním řízení. 2009. s. 50

¹¹ SOUČKOVÁ, K. Vazba v trestním řízení. 2007. s. 30

¹² lat. collusio = zakrývání, zatemňování, popř. i tajná dohoda

¹³ SOUČKOVÁ, K. Vazba v trestním řízení. 2007. s. 31

¹⁴ ŠÁMAL a spol. Trestní řád-komentář. 2002. s. 361.

¹⁵ SOUČKOVÁ, K. Vazba v trestním řízení. 2007. s. 31

c) Vazba předstižná

V případě této vazby se velmi často hovoří jako o jakémisi donucovacím opatření, neboť spočívá na preventivně bezpečnostních základech a není opodstatněno povahou trestního řízení. Opodstatnění této vazby je nutno hledat v zájmu společnosti na izolaci obviněné osoby, která ji ohrožuje páčáním další trestné činnosti, a dále v zájmu předejití trestné činnosti.¹⁶ Odráží se zde tedy jedna z nejzákladnějších zásad trestního řízení - zásada prevence, která je zakotvena v ust. § 1 odst. 1 TŘ: „Řízení musí působit k upevnování zákonosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti, k výchově občanů v duchu důsledného zachovávání zákonů...“

Dikce ust. § 67 písm. c) TŘ říká: „Obviněný smí být vzat do vazby jen tehdy, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil.“

Literatura zpravidla míní opakováním trestné činnosti, pro níž je obviněný stíhán trestnou činností stejné právní kvalifikace.¹⁷ Komentář k trestnímu řádu¹⁸ zahrnuje pod pojem opakování spáchání dalšího dílčího útoku pokračujícího trestného činu, který je posuzován jako samostatný skutek. Dle Součkové¹⁹ „opakování trestné činnosti zahrnuje jak opakování trestné činnosti, tak i pokračování v ní dalšími útoky, tedy včetně pokračování v trestném činu, hromadného nebo trvajících trestného činu.“

Vyloučení vazby

V ust. § 68 odst. 2 TŘ jsou vymezeny negativní podmínky vzetí do vazby. Pokud je jedna z těchto podmínek splněna, obviněného nelze vzít do vazby. První z podmínek stanoví, že „vzít do vazby nelze obviněného, který je stíhán pro úmyslný trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní

¹⁶ SOUČKOVÁ, K. Vazba v trestním řízení, 2007. s. 34

¹⁷ ŠÁMAL, P., a spol. Trestní řád - komentář. 2002. s. 363.

¹⁸ NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M. a kol. Trestní kodexy. 2002. s. 642.

¹⁹ SOUČKOVÁ, K. Vazba v trestním řízení. 2002. s. 37

hranice nepřevyšuje dvě léta.“ Druhou podmínkou je že musí jít o „trestný čin spáchaný z nedbalosti, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta.“

Tyto podmínky však neplatí absolutně. Omezení, které vylučují vzetí obviněného do vazby se neužijí v případech, které jsou zakotveny v ust. § 68 odst. 3 TR. „Obecně je lze charakterizovat jako stavy, kterým se má právě vazbou předejít.“²⁰

Dle dikce zákona vyloučení vazby tedy není možné, pokud obviněný: „a) uprchl nebo se skrýval, b) opakovaně se nedostavil na předvolání a nepodařilo se jej předvést ani jinak zajistit jeho účast při úkonu trestního řízení, nebo c) je neznámé totožnosti a dostupnými prostředky se ji nepodařilo zjistit, d) již působil na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, nebo e) pokračoval v trestné činnosti, pro niž je stíhán.“²¹

Rozhodování o vazbě

„Po vydání usnesení o zahájení trestního stíhání policejním orgánem, je tento povinen doručit opis usnesení do 48 hodin od vydání usnesení státnímu zástupci, který shledá-li v konkrétním případě naplnění všech zákonných předpokladů vazby, podá návrh na nařízení vazby příslušnému soudu.“²² Soud je jediným orgánem oprávněným rozhodovat o vzetí obviněného do vazby (v přípravné řízení tak činí na základě návrhu státního zástupce).²³ Kontakt státního zástupce, příp. soudu s obviněným se zajišťuje pomocí institutu zajištění osob dle trestního řádu. Pokud soudce rozhodl o vzetí obviněné osoby do vazby, nařídí příslušné vazební věznici nebo věznici neprodleně dvojmo výkon vazby - a to příkazem k přijetí do vazby.²⁴

²⁰ KRÁL, V. K nové právní úpravě vazebního řízení. 2001. s. 72

²¹ Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, § 68 odst. 3

²² SOUČKOVÁ, K. Vazba v trestním řízení. 2007. s. 43

²³ Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, § 73b odst. 1

²⁴ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. Zadržení a vazba v českém trestním procesu. 2004. s. 455.

„Rozhodnutí o vazbě se vydává ve formě usnesení, které musí obsahovat v ust. § 134 TŘ taxativně stanovené náležitosti.“²⁵ Proti usnesení je možné využít opravný prostředek - stížnost. Ta však smí být podána pouze v zákonem stanovených případech.²⁶ Dle ust. § 146a odst. 1 TŘ o stížnosti rozhoduje soud, v jehož obvodu je činný státní zástupce, který napadené rozhodnutí vydal.

V přípravném řízení rozhoduje o vzetí obviněné osoby do vazby soudce, a to na návrh zástupce soudce. O dalším trvání vazby rozhoduje státní zástupce (s výjimkou rozhodování o dalším trvání vazby koluzní, o které rozhoduje i v přípravném řízení soudce). V přípravném řízení státní zástupce dále může rozhodnout o propuštění obviněné osoby z vazby. Současně může uložit nahrazení vazby zárukou, slibem, dohledem probačního úředníka nebo peněžitou zárukou. V řízení před soudem pak rozhoduje o vzetí obviněné osoby do vazby soud (senát). O dalším trvání vazby rozhoduje v této fázi řízení zásadně soud.²⁷

Trvání vazby

Doba trvání vazby je upravena § 71 TŘ, přičemž je rozdělena na dobu trvání vazby v přípravném řízení a na dobu trvání vazby před soudem. Doba přípustného trvání vazby je odvíjena od závažnosti činu, pro který je obviněný stíhán, přičemž 1/3 připadá na přípravné řízení a 2/3 na řízení před soudem. Lhůta se započíná ode dne, kdy došlo k zatčení, zadržení nebo omezení svobody na základě rozhodnutí o vazbě. Při výpočtu délky lhůt se vychází z ust. § 60 TŘ o počítání lhůt, kde je v odst. 2 určeno, jak se počítá běh lhůt stanovených podle let. Tím se dojde k počtu dní, které lhůtu 1 roku až 4 let tvoří. Tento počet dnů vydělený 3 určí konec lhůty přípravného řízení v konkrétní věci.²⁸

²⁵ SOUČKOVÁ, K. Vazba v trestním řízení. 2007. s. 45

²⁶ Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, § 74

²⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, § 73b

²⁸ ŠÁMAL, P. K aktuálním otázkám rozhodování o trvání vazby. 2002. s. 193

Tab. č. 1

Délka trvání vazby

Druh trestného činu	Celková doba vazby	Max. délka vazby v přípravném řízení
1. TČ v příslušnosti samosoudce	1 rok	4 měsíce
2. TČ v příslušnosti senátu OS nebo KS, nejde-li o TČ uvedený v písmenech c) a d)	2 roky	8 měsíců
3. zvláště závažný zločin, nejde-li o TČ uvedený v písmenu b)	3 roky	1 rok
4. zločin, za který lze dle Trestního zákoníku uložit výjimečný trest	4 roky	16 měsíců

Zdroj: § 71 odst. 8 a 9 TŘ

Nahrazení vazby

Jak již bylo zmíněno, vzhledem k fakultativní a subsidiární povaze vazby je to opatření, které přichází na řadu jen tehdy, pokud nelze jejího účelu dosáhnout jiným způsobem. Znamená to tedy, že orgány činné v trestním řízení musí průběžně zjišťovat, trvají-li důvody vazby nebo zda se důvody vazby nezměnily a zda není možno účelu vazby dosáhnout jinak.²⁹ Existují však i případy, kdy důvod vazby je sice dán ale vzhledem k okolnostem případu a osobě obviněného by byl nepřiměřený. V takové situaci TŘ umožňuje ponechání obviněné osoby na svobodě, avšak za současného nahrazení vazby jiným opatřením. V ust. § 73 a §73a TŘ jsou stanovena čtyři opatření nahrazující vazbu: a) záruka zájmového sdružení občanů či důvěryhodné osoby, b) písemný slib obviněného, c) dohled probačního úředníka a d) peněžitá záruka.

²⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, § 72 odst. 1

Tyto záruky je možno nakombinovat tak, aby účelu vazby bylo skutečně dosaženo. Takto může být vazba nahrazena jak v přípravném řízení, tak v řízení před soudem. Výjimku pak tvoří vazba koluzní, která takto nahrazena být nemůže.³⁰

a) Nahrazení vazby zárukou

Nahrazení vazby zárukou je upraveno v ust. § 73 odst. 1 TŘ: „Je-li dán důvod vazby uvedený § 67 písm. a) nebo c) může orgán rozhodující o vazbě ponechat obviněného na svobodě nebo ho propustit na svobodu, jestliže zájmové sdružení uvedené v § 3 odst. 1 anebo důvěryhodná osoba schopná příznivě ovlivňovat chování obviněného, nabídne převzetí záruky za další chování obviněného a za to, že se obviněný dostaví k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu a že vždy předem oznámí vzdálení se z místa pobytu, a orgán rozhodující o vazbě považuje záruku vzhledem k osobě obviněného a k povaze projednávaného případu za dostatečnou a přijme ji.“ Ust. § 3 odst. 1 TŘ pak stanoví, která zájmová sdružení mohou nabízet záruku za chování obviněného (např. odborové organizace, organizace zaměstnavatelů, církve atd.) Důvěryhodnou osobou může být např. vedoucí zaměstnanec nadřízený obviněnému. Důvěryhodnou osobou však nemůže být obhájce obviněného.³¹

Limitujícím faktorem využití této záruky za vazbu je časový limit nejdéle 24 hodin od doručení návrhu na vazbu, kdy je soud povinen vyslechnout zadrženou osobu a dále rozhodnout o vazbě.³² Nabídnout záruku je možno i po vzetí obviněného do vazby, kdykoli v průběhu trestního řízení až do jeho skončení. Je možno jí využít i ve stadiu vykonávacího řízení, např. v případě podmíněného propuštění.³³

Nabízená záruka musí obsahovat určité náležitosti. Jedná se o převzetí dohledu nad chováním obviněného, a to proto, aby se předcházelo obavě

³⁰ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. Zadržení a vazba v českém trestním procesu. 2004. s. 425

³¹ SOUČKOVÁ, K. Vazba v trestním řízení. 2007. s. 78 in Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 26.5.1997, sp.zn. 8 To 203/1997

³² VANTUCH, P. Nahrazení vazby zárukou a písemným slibem. 2003. s. 58

³³ SOUČKOVÁ, K. Vazba v trestním řízení. 2007. s. 79-80

z opakování či dokonání trestného činu. Další náležitostí je opatření, že se obviněný dostaví vždy na předvolání k orgánu činnému v trestním řízení a dále vždy oznámí vzdálení z místa pobytu, a to proto, aby se čelilo obavě z útěku nebo skrývání obviněného.³⁴

b) Nahrazení vazby písemným slibem

Tuto náhradu vazby upravuje ust. § 73 odst. 1 písm. b) TŘ. „Ta přichází v praxi reálně v úvahu již při rozhodování o vazbě obviněného, jelikož zákonné lhůty pro rozhodnutí o vazbě zde oproti nahrazení vazby zárukou nejsou překážkou pro předložení slibu obviněného.“³⁵

V tomto slibu se obviněný zavazuje, že povede řádný život.³⁶ Pokud orgán rozhodující o vazbě považuje slib (vzhledem k osobě obviněného a vzhledem k povaze projednávaného případu) za dostatečný, tak jej přijme.³⁷ Je nutné, aby takovýto slib učinil sám obviněný, a to v písemné formě. Je nemožné, aby ho za něho podepsala jiná osoba. Slib může mít podobu samostatného podání, může být také součástí žádosti o propuštění z vazby obviněného, nebo může být obsažen ve stížnosti proti usnesení o vzetí do vazby. Soud pak rozhodne usnesením o přijetí slibu - tím tak ponechává obviněného na svobodě nebo ho na svobodu propouští. Ve výroku usnesení se však také soud může vyslovit, že se písemný slib nepřijímá - obviněného tak bere do vazby nebo ho ve vazbě ponechává. Zároveň je oprávněn k uložení určitých omezení a podmínek obviněnému.³⁸ Proti rozhodnutí o přijetí nebo nepřijetí je přípustná stížnost.³⁹

Pokud obviněný neplní uložené povinnosti, a trvají-li důvody vazby, soud rozhodne (v přípravném řízení na návrh státního zástupce) o vazbě.⁴⁰

³⁴ VANTUCH, P. Nahrazení vazby zárukou a písemným slibem. 2003. s. 59

³⁵ SOUČOVÁ, K. Vazba v trestním řízení. 2007. s. 80

³⁶ zejména že se nedopustí trestné činnosti, na vyzvání se dostaví k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu, vždy předem oznámí vzdálení se z místa pobytu a že splní povinnosti a dodrží omezení, která se mu uloží

³⁷ ust. § 73 odst. 1 písm. b) TŘ

³⁸ a to zejména aby se na vyzvání dostavil k soudu, aby nahlásil změnu svého pobytu či vzdálení se z místa pobytu, dále může zakázat určitá konání formou zákazu např. nadměrného požívání alkoholu nebo účasti na sportovních utkáních

³⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád. § 74 odst. 1

⁴⁰ Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád. § 73 odst. 4

c) Nahrazení vazby dohledem probačního úředníka

Dohled probačního úředníka je upraven v ust. § 73 odst. 1 písm. c), ust. § 73 odst. 3 a v ust. § 27b odst. 1 písm. a) TŘ. Při rozhodování o možnosti nahrazení vazby touto alternativou musí rozhodující orgán vzít v potaz jak osobu obviněného, tak povahu konkrétního případu. Dojde-li k závěru, že působení probačního úředníka na obviněnou osobu přichází v úvahu, může rozhodnout o ponechání obviněného na svobodě, nebo ho z vazby na svobodu propustit. Vyslovení dohledu musí být uvedeno přímo ve výroku usnesení, jímž se vazba nahrazuje tímto opatřením. Ust. § 73 odst. 3 TŘ pak upravuje povinnosti takového obviněného.⁴¹ Dále se obviněný musí podrobit povinnostem, které jsou stanoveny ve výroku rozhodnutí. Tyto směřují k tomu, aby se obviněný nedopustil trestné činnosti a aby nemařil průběh trestního řízení.⁴² Není však možné uložit zákaz pobytu na určitém místě či zákaz určité činnosti, jelikož by se jednalo o nepřímé uložení trestu, což je nepřípustné.⁴³

Dohledem se rozumí „pravidelný osobní kontakt pachatele s probačním úředníkem, spolupráce při vytváření a realizace probačního programu ve zkušební době a kontrola dodržování podmínek uložených pachateli soudem nebo vyplývajících ze zákona. Účelem dohledu je sledování a kontrola chování pachatele, čímž je zajišťována ochrana společnosti a snížení možnosti opakování trestné činnosti a odborné vedení a pomoc pachateli s cílem zajistit, aby v budoucnu vedl řádný život.“^{44,45}

d) Nahrazení vazby peněžitou zárukou

Tato náhrada vazby je upravena v ust. § 73a TŘ. Je-li dán důvod vazby útěkové nebo předstižné (dle § 67 písm. a) nebo c) TŘ), může orgán rozhodující o vazbě ponechat obviněného na svobodě nebo ho propustit z vazby na svobodu

⁴¹ jedná se o povinnost dostavit se ve stanovených lhůtách k probačnímu úředníkovi, místo pobytu změnit pouze se souhlasem probačního úředníka.

⁴² taková omezení však musí být přiměřená trestnému činu, pro který je obviněný stíhán. Omezení mohou být např. povinnosti podrobit se programům rehabilitační povahy, sociálního výcviku a výchovy, léčebným programům a poradenství.

⁴³ VANTUCH, P. Nahrazení vazby dohledem probačního úředníka. 2003. s. 54.

⁴⁴ ŠÁMAL, P., a spol. Trestní řád. Komentář. 2002. s. 430

⁴⁵ Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád. § 73 odst. 3

v případě, že přijme složenou peněžitou záruku, jejíž výši určil. Peněžitá záruka však nemůže být přijata, pokud je obviněný stíhán pro závažné trestné činy taxativně vymezené v ust. § 73a TR⁴⁶ a současně je dán důvod vazby uvedený v § 67 písm. c) TR, tedy důvod vazby předstižné. Peněžitá záruka může být složena (vždy se souhlasem obviněného) i jinou osobou. Ta však musí být před jejím přijetím seznámena s podstatou obvinění a se skutečnostmi, v nichž je shledáván důvod vazby. Souhlas obviněného je podmínkou pro složení peněžitě záruky, a může být dán písemně nebo ústně do protokolu.

Složením záruky je rozuměno poukázání peněžitě částky, určené soudem. Tato částka může být složena na účet soudu, v hotovosti v pokladně soudu nebo na poště, nebo se může složit na určený bankovní účet. Složení v pokladně soudu je spíše výjimkou.⁴⁷

Orgán rozhodující o vazbě rozhodne, že přijetí peněžitě záruky je přípustné a určí výši peněžitě záruky v odpovídající hodnotě od 10 000,- Kč a výše, a dále způsob jejího složení. To vše s ohledem na osobu obviněného, jeho majetkovým poměrům nebo toho, kdo za něho složení záruky nabízí. Dále pak soud musí přihlídnout k povaze a závažnosti trestného činu, pro který je obviněný stíhán, a k závažnosti důvodů vazby.⁴⁸

Orgán rozhodující o vazbě však může také rozhodnout o nepřijetí peněžitě záruky. (Vzhledem k okolnostem případu nebo závažnosti skutečností odůvodňujících vazbu.)⁴⁹ Rozhodování o přijetí peněžitě záruky probíhá ve dvou fázích: nejdříve je rozhodnuto o přijetí peněžitě záruky a určení její výše. Řádné složení peněžitě záruky je nezbytným předpokladem pro rozhodnutí v další fázi - a to o ponechání obviněného na svobodě či jeho propuštění na svobodu za současného složení záruky. Rozhodnutí má formu usnesení a má povahu rozhodnutí o vazbě, proti kterému je přípustná stížnost.⁵⁰

⁴⁶ jedná se např. o trestný čin vraždy, loupeže, znásilnění, pohlavního zneužívání, ublížení na zdraví, teroru, obecného ohrožení, nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů.

⁴⁷ blíže VANTUCH, P. Nahrzení vazby peněžitou zárukou. 2003. s. 53

⁴⁸ Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád. § 73a odst. 2 písm. a)

⁴⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád. § 73a odst. 2 písm. b)

⁵⁰ Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád. § 74 odst. 1 TR

Peněžitá záruka případně státu, vrátí se obviněnému nebo osobě, která ji složila, a nebo z ní bude uhrazen peněžitý trest či náklady trestního řízení.⁵¹

Zrušit peněžitou záruku či změnit její výši může soud, nebo státní zástupce, který v té době vede řízení, a to na návrh obviněného či osoby, která ji složila, anebo i bez návrhu. Předpokladem takového rozhodnutí je pominutí důvodů, které k jejímu přijetí vedly, nebo změna okolností rozhodné pro určení její výše.⁵² Za pominutí důvodů se považuje např. nově vzniklý důvod pro koluzní vazbu nebo zastavení trestního stíhání proti obviněnému.⁵³ Změnou okolností rozhodné pro určení výše peněžitě záruky se rozumí např. změna právní kvalifikace trestného činu, pro který je obviněný stíhán a je na místě zvýšit či snížit výši peněžitě záruky. V případě, že dojde ke zrušení peněžitě záruky, bude složená záruka vrácena obviněnému, nebo osobě, která ji složila. V případě, že byla složena formou složení na příslušný bankovní účet, bude vrácena včetně úroků, pokud je vynesla.⁵⁴

Výkon vazby

Jak již bylo zmíněno, vazba nemůže být v žádném případě považována za trest, a už vůbec ne za trest odnětí svobody. Tento princip tedy musí být i organizačně zajištěn. Výkon vazby je proto upraven ve speciálním zákoně - č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby. Tento zákon upravuje podmínky výkonu vazby v trestním řízení, stanoví práva a povinnosti osob ve vazbě, postavení příslušníků a občanských pracovníků Vězeňské služby České republiky a dalších osob při zajišťování výkonu vazby a upravuje dozor nad tímto výkonem.⁵⁵

Zákon o výkonu vazby tedy konkrétně upravuje přijímání obviněných, umístění a propouštění obviněných (Hlava II), práva a povinnosti obviněných (Hlava III), vyřizování kázeňských přestupků obviněných (Hlava IV), výkon

⁵¹ VANTUCH, P. Nahrazení vazby peněžitou zárukou. 2003. s. 54

⁵² Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád. § 73a odst. 4

⁵³ NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M. a kol. Trestní kodexy. 2002. s. 678

⁵⁴ NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M. a kol. Trestní kodexy. 2002. s. 678

⁵⁵ Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby. § 1

vazby na mladistvých (Hlava V), výkon vazby na cizincích (Hlava VI), výkon vazby na matkách nezletilých dětí (VII) a dozor nad výkonem vazby (VIII).

Při výkonu vazby se uplatňují určité zásady - a to presumpce nevinny, přiměřenost, zdrženlivost a humánnost.⁵⁶ Další zásady výkonu vazby jsou uvedeny v § 2 zákona o výkonu vazby, jsou to:

- na každého, kdo byl vzat do vazby se musí hledět jako na nevinného, dokud není pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu vyslovena jeho vina
- během výkonu vazby smí být obviněný podroben jen těm omezením, která jsou nutná ke splnění účelu vazby a k zachování stanoveného vnitřního pořádku a bezpečnosti
- ve výkonu vazby nesmí být ponižována lidská důstojnost obviněné osoby a nesmí a tato osoba nesmí být podrobována fyzickému ani psychickému nátlaku.

Výkon vazby je zajišťován Vězeňskou službou. Při zajišťování výkonu práv obviněných osob Vězeňská služba spolupracuje s ostatními orgány, orgány územní samosprávy a s dalšími subjekty.⁵⁷

Výkon vazby probíhá ve vazební věznici nebo ve zvláštním oddělení věznice.⁵⁸ Obviněná osoba může být přijata do výkonu vazby pouze na písemný příkaz soudu, vydaný na základě rozhodnutí o vzetí do vazby. Obviněný musí být při svém přijetí do výkonu vazby prokazatelně seznámen se svými právy a povinnostmi, dále musí být seznámen s řádem výkonu vazby a s vnitřním řádem věznice.⁵⁹ Při umísťování obviněných do cel se dbá na to, aby byl dodržen účel vazby a aby nedocházelo k mravnímu nebo jinému ohrožení obviněných.⁶⁰ Věznice neodkladně propustí obviněného z výkonu vazby, jestliže obdržela písemný příkaz, aby obviněný byl propuštěn na svobodu. Tento příkaz může být vydán soudem, státním zástupcem, prezidentem republiky nebo ministrem spravedlnosti.⁶¹

⁵⁶ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. Kurz trestního práva. 2003. s. 941

⁵⁷ Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby. § 3, odst. 3

⁵⁸ Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby. § 4

⁵⁹ Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby. § 5

⁶⁰ Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby. § 6

⁶¹ Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby. § 10

Hlava III Zákona o výkonu vazby v ust. § 11 - 21 upravuje práva a povinnosti obviněných. Je zde tedy upraveno stravování obviněných, vystrojování obvinění obviněných, korespondence, užívání telefonu, návštěvy obviněných, duchovní a sociální služby, nákup potravin a věcí osobní potřeby, přijímání balíčků a peněz, uspokojování kulturních potřeb, péče o zdraví, zaměstnávání obviněných, ochrana práv obviněných, povinnosti obviněných.

1.1.2 Výkon vazby mladistvého

Trestní odpovědnost mladistvých

Mladistvý je dle § 2 odst. 1 písm. c) zákona č. 218/2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), dále jen ZSVM, osoba, která v době spáchání činu dovršila patnáctý rok a nepřekročila osmnáctý rok svého věku. Trestný čin spáchaný touto osobou se nazývá provinění.⁶² Konstrukce provinění je totožná s pojetím trestného činu spáchaného dospělou osobou. To znamená, že rovněž provinění musí vykazovat formální znak = znaky trestného činu uvedené v Trestním zákoníku.⁶³ Stupeň společenské nebezpečnosti činu je nutné hodnotit vždy individuálně dle konkrétního případu. Provinění tedy netvoří samostatnou kategorií deliktů, jedná se pouze o odlišné označení od trestných činů.⁶⁴ (Za protiprávní činy se tedy považují trestný čin dospělého, provinění mladistvého a čin jinak trestný osoby mladší patnácti let.)⁶⁵

Trestní odpovědnost mladistvého je specifická a se liší od trestní odpovědnosti dospělého pachatele. Ust. § 5 ZSVM uvádí, že „mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně

⁶² Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. § 6

⁶³ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. § 6

⁶⁴ AMSTEIN, M. Zákon 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. 2008 s. 10 - 11

⁶⁵ ŠÁMAL, P. K povaze provinění a účinné lítosti u mladistvého. 2004. str. 17 a násl

odpovědný.“ Pro to, aby byl mladistvý trestně odpovědný, musí být tedy splněny tři podmínky:

1. Mladistvý musí splňovat hranici trestní odpovědnosti.

Osoby, které nedosáhly zákonem stanoveného věku, nemohou být trestně odpovědné. Stanovení věkové hranice vychází z teze, že v určitém věku jedinec již dosáhl náležitého stupně rozpoznávací a určovací způsobilosti. Osoba, která stanoveného věku nedosáhla je stavěna na roveň osobám nepřičetným z důvodu duševní poruchy.⁶⁶ Věková hranice trestní odpovědnosti je stanovena v ust. § 25 TZ, a to na již výše zmíněných 15 let.

2. Mladistvý pachatel musí být v době spáchání provinění přičetný

V tomto smyslu je nepřičetnost definována ust. § 26 Trestního zákoníku (dále jen TZ) tak, že „kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.“ Duševní porucha, která je příčinou nepřičetnosti může být přechodná, dlouhotrvající, nebo trvalá. Jestliže není mladistvý pachatel z důvodu nepřičetnosti trestně odpovědný, je to důvod k zastavení trestního stíhání při předběžném projednání obžaloby a v přípravném řízení (dle ust. § 172 odst. 1 písm. e) a ust. § 188 odst. 1 písm. c) TŘ), či důvod k vynesení zprošťujícího rozsudku v hlavním líčení (dle ust. § 226 písm. d) TŘ).⁶⁷ Vedle nepřičetnosti zákon zmiňuje tzv. zmenšenou přičetnost, definovanou v ust. § 27 trestního zákoníku TZ takto: „Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu měl podstatně sníženou schopnost rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, je zmenšeně přičetný.“

3. Musí být prokázána jeho dostatečná rozumová a mravní vyspělost.

Dikce ust. § 5 odst. 1 ZSVM uvádí, že „mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.“ Tímto je tak zavedena tzv. relativní (podmíněná) odpovědnost. Oproti absolutní trestní odpovědnosti dospělého pachatele je tak tedy trestní odpovědnost

⁶⁶ SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D. Základy trestní odpovědnosti. 2003, s. 251

⁶⁷ ŠÁMAL, P. a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, komentář. 2007. s. 44

mladistvého podmíněna nejen dosažením stanoveného věku a přičetností, ale rovněž také dosažením určitého stupně rozumové a mravní vyspělosti. Zohledňuje se zde tak poznatek, že fyzická i psychická vyspělost, kterou mládež prezentuje navenek mnohdy nekoresponduje s faktickou mentální vyspělostí jedince. U mladistvého pachatele by měla být schopnost rozpoznávací a určovací posuzována s ohledem na povahu spáchaného provinění. Soud tedy nezjišťuje trestní odpovědnost mladistvého pachatele jako takovou, nýbrž vždy ve vztahu ke konkrétnímu činu.⁶⁸ Dle ust. § 58 odst. 1 ZSVM může být nedostatek rozumové a mravní vyspělosti mladistvého zjištěn pouze znalecky - a to vyšetřením duševního stavu mladistvého znalcem z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie se specializací na dětskou psychiatrii a znalcem z oboru zdravotnictví nebo pedagogiky, odvětví psychologie, se specializací na dětskou psychologii.

Je nutno ještě zmínit důvody pro zánik trestnosti. Ty jsou dva a jsou upraveny ust. § 7 a § 8 ZSVM. Prvním z těchto důvodů je účinná lítost. Tato je vymezena jako „okolnosti, jež nastaly v období po spáchání činu do vynesení pravomocného rozhodnutí ohledně viny pachatele a uložení mu opatření, a způsobují jednou pro vždy zánik práva státu na potrestání pachatele za dané provinění.“⁶⁹ Dikce zákona stanoví, že „trestnost činu, na který TZ stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let, spáchaného mladistvým zaniká, jestliže mladistvý po spáchání činu dobrovolně odstranil nebo napravil způsobený následek, anebo se o to pokusil, zejména nahradil způsobenou škodu, učinil opatření potřebná k její náhradě nebo se jinak pokusil odčinit způsobené následky, nebo svým chováním projevil účinnou snahu po nápravě a čin neměl trvale nepříznivých následků pro poškozeného nebo pro společnost.“⁷⁰ Druhý způsob zániku trestnosti činu je vymezen v ust. § 8 ZSVM jako promlčení trestního stíhání - kdy trestnost činu zaniká uplynutím promlčecí doby, jež je stanovena zákonem. Za splnění všech zákonem stanovených podmínek tak tedy

⁶⁸ ŠÁMAL, P. a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, komentář, 2007. s. 46

⁶⁹ ŠÁMAL, P. K povaze provinění a účinné lítosti u mladistvého. 2004, s. 18 a násl.

⁷⁰ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. § 7

není možné zahájit trestní stíhání, a pokud již stíhání zahájeno bylo, není možné v něm pro dané provinění pokračovat a musí být zastaveno.⁷¹

Vazba mladistvého pachatele

Jak již bylo řečeno, vazba je institutem trestního řízení, jehož účelem je zajistit obviněnou osobu pro účely trestního řízení a pro výkonu trestu. Totéž platí rovněž pro vazbu mladistvého (v návaznosti na účel trestního řízení ve věcech mladistvých). „Účelem vazby je zajištění mladistvé osoby pro řízení v trestních věcech mladistvých. A to z toho důvodu, aby bylo náležitě zajištěno a projednáno jím spáchané provinění, a dále aby se vůči němu užilo opatření, které účinně přispěje k tomu, aby se dalšího páchání provinění zdržel a našel si společenské uplatnění, které by odpovídalo jeho schopnostem a rozumovému vývoji a podle svých sil tak přispěl k odčinění újmy vzniklé jeho proviněním.“⁷²

ZSVM neupravuje vazbu mladistvých zcela komplexně. Obsahuje spíše speciální ustanovení, která se vztahují na specifika trestního řízení ve věcech mladistvých. Režim vazby u mladistvých pachatelů je tedy vymezen v ust. § 46 a násl. ZSVM. Vzhledem k tomu, že důvody vazby jsou stejné jako u dospělých pachatelů, subsidiárně se tedy užívá rovněž obecná úprava vazby - upravená v ust. § 67 TŘ. Další podpůrnou normou je pak zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, kde specifika vazby mladistvých stanovuje § 25 - § 26a.

ZSVM vychází z poznatků, že pobyt mladistvého ve vazbě negativně ovlivňuje jeho vývoj. Je tomu tak proto, že psychický i fyzický vývoj těchto osob není zcela dokončen. Negativní a nepříznivé vlivy vazby se tedy u mladistvých osob projevují mnohem silněji a zanechávají závažnější a trvalejší stopy a následky než u dospělých osob umístěných do vazby. Na základě výzkumů je pak samotný pobyt ve vazbě považován za kriminogenní faktor v životě mladistvého.⁷³ Právě pro tyto důvody musí být vazba v trestních věcech mladistvých prostředek striktně omezený zákonem. Dle ust. § 46 odst. 1 ZSVM

⁷¹ SOTOLÁŘ, A. K zániku trestnosti činu spáchaného mladistvým dle § 7 ZSVM a k jeho procesním důsledkům. 2004. s. 164

⁷² CHROMÝ, J. Vazba u mladistvých (nejen) ve světle nové právní úpravy. 2003. s. 341

⁷³ CHROMÝ, J. Vazba u mladistvých (nejen) ve světle nové právní úpravy. 2003. s. 338

může být obviněný mladistvý vzat do vazby pouze tehdy, jestliže účelu vazby nelze dosáhnout jinak.

Vazba je vždy fakultativní, lze do ní vzít jen osobu, vůči které je zahájeno trestní stíhání.⁷⁴ O vzetí mladistvého do vazby rozhoduje ve všech procesních stádiích vždy jen soud pro mládež (v jehož obvodu mladistvý bydlí. Nemá-li stálé bydliště, tak soud, v jehož obvodu se zdržuje nebo pracuje).⁷⁵ ZSVM nabízí celou řadu alternativ, které mohou vazbu nahradit. Těchto možností by mělo být využito přednostně, je-li to možné. Pokud je i přesto mladistvá osoba umístěna do vazby, je vždy nutné písemně zdůvodnit, proč nebyly využity alternativy k vazbě. Soud pro mládež je povinen obviněnému mladistvému umožnit, aby se mohl vyjádřit k navrhovanému omezení osobní svobody. Případně také navrhnout nějaké opatření nahrazující vazbu.⁷⁶

V trestním řízení týkajícím se mladistvých je rozšířen okruh osob, které musí být bez zbytečného odkladu vyrozuměny o vzetí mladistvého do vazby, stejně tak jako o jeho zadržení či zatčení. Dle ust. § 46 odst. 2 ZSVM jsou jimi: zákonný zástupce mladistvého, zaměstnavatel mladistvého, příslušné středisko PMS, příslušný orgán OSPOD, případně také výchovné zařízení, kde mladistvý vykonává uloženou ochrannou výchovu. Tyto osoby je nutno vyrozumět vždy, i pokud si to mladistvý nepřeje.⁷⁷

Trvání vazby, její prodloužení a přezkum

Pro trestní řízení ve věcech mladistvých se uplatňuje zvláštní úprava týkající se délky trvání vazby a způsobu jejího prodlužování. Ust. § 47 ZSVM navazuje na obecná ust. § 71 odst. 1 a 2 TŘ o trvání vazby, vztahující se také na řízení ve věcech mladistvých osob a stanoví orgánům činným v trestním řízení, aby vazební věci vyřizovali přednostně s největším urychlením.⁷⁸

⁷⁴ Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, § 68 odst. 1

⁷⁵ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, § 37 odst. 1

⁷⁶ ŠÁMAL, P. a spol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 2004. s. 479

⁷⁷ v případě dospělého obviněného je nutno o vzetí do vazby bez průtahů vyrozumět některého rodinného příslušníka a zaměstnavatele. Odlišně od úpravy mladistvých toto neplatí, pokud s tím obviněný výslovně nesouhlasí (ust. § 70 TŘ).

⁷⁸ ŠÁMAL, P. a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 2004. s. 481 a násl.

Ust. § 47 odst. 1 ZSVM stanoví, že vazba mladistvého nesmí trvat déle než dva měsíce. Jde-li o zvlášť závažné provinění⁷⁹ nesmí trvat déle než šest měsíců.

U vazby koluzní se objevují určité problémy s výkladem. Dle autorů komentáře k ZSVM, vztahuje se na tuto vazbu rovněž ust. § 71 odst. 2 TŘ. To znamená, že koluzní vazba může trvat nejdéle tři měsíce, pokud obviněná osoba ještě nepůsobila na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak nemařila objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání a není současně ve vazbě také z důvodu vazby útěkové či předstižné (dle ust. § 67 písm. a) a c) TŘ).⁸⁰ Ačkoli v ZSVM není obsažena speciální úprava týkající se koluzní vazby Šámal⁸¹ se přiklání k názoru, podle kterého je koluzní vazba u mladistvých rozlišena následovně: obecná lhůta koluzní vazby činí dva měsíce, v případě zvlášť závažných provinění pak měsíce tři. Při aplikaci zvláštních ustanovení ZSVM na podkladě § 291 TŘ by v případě užití lhůty koluzní vazby v délce trvání šesti měsíců u mladistvého obviněného ze zvlášť závažného provinění totiž docházelo k paradoxu, kdy by mohla koluzní vazba u mladistvého trvat až šest měsíců, zatímco u dospělých obviněných maximálně měsíce tři. Panuje zde tedy názor, že v tomto případě musí být obě právní úpravy vykládány ve vzájemném souladu. Tedy že i koluzní vazba mladistvých bude v případě zvlášť závažného provinění dle ust. § 71 odst. 2 TŘ trvat nejvýše tři měsíce.

Lhůty trvání vazby se počítají od doby, kdy došlo k zatčení, zadržení nebo k omezení osobní svobody mladistvého, a to na základě rozhodnutí o vazbě. Do lhůt trvání vazby se započítává také doba zadržení před uvalením vazby, ale také rovněž omezení osobní svobody v důsledku zadržení (které proběhlo v téže trestní věci). Délka trvání vazby, o které se rozhoduje v rámci mimořádných opravných prostředků, se ale posuzuje samostatně, nezávisle na vazbě v původním řízení.⁸²

Po uplynutí lhůty vazby může být lhůta dále výjimečně prodloužena, a to o další dva měsíce. V řízení o zvlášť závažném provinění až o dalších šest měsíců.

⁷⁹ dle ust. § 14 odst. 3 věta za středníkem TZ (jsou to úmyslné trestné činy na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.)

⁸⁰ ŠÁMAL, P. a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 2004. s. 482

⁸¹ ŠÁMAL, P. K rozhodování o vazbě a k trvání vazby mladistvého podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. 2004. s. 35. Dále Zezulová, J. Řízení v trestních věcech mladistvých ve znění zákona č. 218/2003 Sb. 2003. č. 4. s. 6

⁸² JELÍNEK, J. Soudnictví ve věcech mládeže a změny v trestním řízení (poznámky k orientačnímu studiu). 2003. s. 46

Příčemž tato může být prodloužena pouze jednou v přípravném řízení a jednou v řízení před soudem. Děje se tak za splnění dalších podmínek upravených ust. § 47 odst. 1 ZSVM, kdy nebylo možno pro obtížnost věci (či z jiných závažných důvodů) trestní stíhání ukončit v této lhůtě, a propuštěním mladistvého obviněného na svobodu hrozí, že bude zmařeno, či podstatně ztíženo, dosažení účelu trestního stíhání. U standardních proviněních mladistvého tedy celková doba trvání vazby může tedy trvat maximálně šest měsíců, u zvláště závažných proviněních pak měsíců osmnáct. Závažnost proviněních nebo neodůvodněné průtahy v řízení však nemohou býti důvodem pro prodloužení vazby.⁸³

„O prodloužení lhůty vazby v přípravném řízení rozhoduje soudce okresního soudu pro mládež, a to na návrh státního zástupce. Návrh na prodloužení lhůty vazby je povinen doručit státní zástupce tomuto soudu nejpozději 15 dnů před skončením lhůty; stejně je povinen postupovat i tehdy, jestliže v době kratší než 15 dnů před skončením vazební lhůty podá obžalobu.“⁸⁴ Dále se zde užíje ust. § 71 odst. 5 TŘ, které stanoví povinnost soudu pro mládež rozhodnout nejpozději do třiceti dnů ode dne, kdy u něj byla podána obžaloba na mladistvého, zda se obviněný ve vazbě ponechává nebo zda se propouští na svobodu.

„O prodloužení vazby v řízení před soudem rozhoduje soudce soudu pro mládež nadřízeného soudu pro mládež, který je příslušný věc projednat nebo který věc již projednává. Návrh na prodloužení lhůty vazby je povinen předseda senátu doručit nadřízenému soudu pro mládež nejpozději 15 dnů před skončením lhůty.“⁸⁵

Lhůta, na kterou je možno vazbu prodloužit, je stanovena zákonem jako lhůta maximální. Lze tedy stanovit i kratší lhůtu. V rozhodnutí o prodloužení

⁸³ ŠAMAL, P. K rozhodování o vazbě a k trvání vazby mladistvého podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. 2004. s. 35

⁸⁴ Zákon č. 218/2003 Sb., zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. § 47 odst. 2

⁸⁵ Zákon č. 218/2003 Sb., zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. § 47 odst. 3

vazby je proto vždy nutné uvést dobu trvání tohoto prodloužení (a to ať už stanovením počtu dní či týdnů, nebo stanovením konkrétního data).⁸⁶

Jestliže lhůta stanovená k prodloužení vazby není dodržena, mladistvý obviněný musí být propuštěn na svobodu, a to nejpozději den po uplynutí lhůty vazby. (Stejně se postupuje i v případě, kdy by soud pro mládež do skončení vazební lhůty nerozhodl, i přestože mu byl návrh doručen včas). Mladistvému, který byl propuštěn z vazby, může soud pro mládež (v přípravném řízení pak státní zástupce) nařídít dohled probačního úředníka, a to až do skončení trestního stíhání.⁸⁷

Ust. § 92 odst. 1 TZ upravuje započítání doby strávené ve vazbě do trestního opatření takto: „Jestliže se vedlo proti pachateli trestní řízení ve vazbě a dojde v tomto řízení k jeho odsouzení, započítává se mu doba strávená ve vazbě do uloženého trestu...“

Vazba nemá primárně výchovný účinek. Její působení na mladistvého proto musí být omezeno na nezbytně nutné případy a nezbytně nutnou dobu. Orgány činné v trestním řízení jsou povinny posuzovat (v každém období trestního stíhání), zda vazební důvody trvají či se nějak nezměnily. Pokud důvody trvají, mají dále povinnost zkoumat, zda výkon vazby mladistvého nemůže být nahrazen jiným alternativním opatřením. Pokud je takovéto nahrazení možné, jakmile je zajištěno, musí být mladistvý ihned ze zadržení propuštěn a převeden pod toto opatření. Celý proces přechodu na náhradní zajišťovací prostředky se děje v součinnosti s Probační a mediační službou ČR a příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí.⁸⁸ Spolupráce s těmito subjekty je výhodná. Zejména proto, že orgán sociálně-právní ochrany dětí je zákonem vybaven lepšími pravomocemi pro zjišťování rodinných poměrů mladistvého. Jakmile pominou důvody vazby, mladistvý musí být ihned propuštěn na svobodu.⁸⁹

⁸⁶ DOLEŽALOVÁ, P. Trestní řízení ve věcech mladistvých. 2006 s. 60 In usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 8 Tvo 28/2004

⁸⁷ Zákon č. 218/2003 Sb., zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. § 47 odst. 4 a 7

⁸⁸ Zákon č. 218/2003 Sb., zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. § 48

⁸⁹k tomu blíže PAROULKOVÁ, V. Vazba mladistvých podle zákona č. 218/2003 Sb. a k možnosti zjednodušení trestního řádu ve věcech vazby. 2004. s. 13 a násl.

Náhrada vazby

Jak již bylo zmíněno, tak vazba mladistvého je opatřením zcela výjimečným. Musí tedy existovat alternativy k jejímu uložení jako v případě dospělého pachatele. Náhradní vazební opatření pro mladistvé jsou taxativně stanovena v ust. § 49 ZSVM, které se opírá o náhrady vazby upravené v ust. § 73 a 73a TŘ. Někteří autoři⁹⁰ tyto prostředky dělí na procesní a neprocesní:

1) Procesní prostředky

- a) záruka zájmového sdružení občanů (§ 3 odst. 1 TŘ) nebo důvěryhodné osoby (§ 73

odst.1 písm. a) TŘ)

„Nabídka převzetí záruky zájmovým sdružením občanů nebo umístění v péči důvěryhodné osoby má psychicky působit na mladistvého tak, aby se zdržel dalšího nevhodného jednání, které by vedlo k jeho umístění do vazby.“⁹¹

- b) písemný slib mladistvého (§ 73 odst. 1 písm. b) TŘ)

Tento musí být mladistvým vždy osobně podepsán. Není možné, aby za něj byl učiněn např. obhájcem. V praxi nejčastěji slib sepíše obhájce a mladistvý jej pak podepíše (příp. je obhájcem nadiktován, a mladistvým následně podepsán - z důvodu sepsání tohoto textu vlastní rukou mladistvého). Text slibu musí obsahovat zákonem stanovené požadavky^{92 a 93}

- c) dohled probačního úředníka (§ 73 odst. 1 písm. c) TŘ)

„Dohledem probačního úředníka se rozumí pravidelné sledování chování mladistvého v jeho rodině a způsobu výchovného působení rodičů na něj, kontrola dodržování uloženého probačního programu a výchovných povinností a omezení

⁹⁰ŠÁMAL, P. K rozhodování o vazbě a k trvání vazby mladistvého podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. 2004. s. 33

⁹¹ HRUŠÁKOVÁ, M. Trestní soudnictví nad mládeží. 2008 s. 138

⁹² příslib, že mladistvý povede řádný život (zejména se nedopustí provinění); na vyzvání se dostaví k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu; vždy předem oznámí vzdálení se z místa pobytu; splní povinnosti a dodrží omezení, která mu soud pro mládež uloží

⁹³ HRUŠÁKOVÁ, M. Trestní soudnictví nad mládeží. 2008 s. 139

uložených mladistvému soudem pro mládež a v přípravném řízení státním zástupcem nebo vyplývajících ze zákona a jeho pozitivní vedení probačním úředníkem k životu v souladu se zákonem.⁹⁴ Účelem dohledu probačního úředníka je pak dle § 16 odst. 2 ZSVM sledování a kontrola chování mladistvého a odborné vedení a pomoc aby v budoucnu vedl řádný život. Povinnosti mladistvého jsou upraveny v ust. § 16 odst. 3 ZSVM. Mladistvý je tedy povinen spolupracovat s probačním úředníkem, dostavovat se k probačnímu úředníkovi ve stanovených lhůtách, informovat probačního úředníka o svém pobytu, zaměstnání i dodržování výchovných omezení a povinností a nebránit probačnímu úředníkovi ve vstupu do obydlí.

d) přijetí peněžité záruky (§ 73a TŘ)

V případě užití této záruky je evidentní, že bude složena jinou osobou než mladistvým, obvykle jeho zákonným zástupcem. I pokud by mladistvý disponoval dostatečně velkou sumou, která odpovídala výši peněžité záruky, je nutno zvážit, zda mladistvý bude mít způsobilost s touto finanční sumou nakládat. Stejně tak, pokud by se jednalo o vyšší peněžní částku ve vlastnictví mladistvého, kterou by chtěl užít jeho zákonný zástupce jako peněžitou záruku, je třeba k tomuto úkonu schválení soudu. Peněžitá záruka může být využita jen u důvodů vazby dle ust. § 67 a) a c) TŘ, a nikoliv při podezření ze spáchání všech trestných činů. Peněžitou záruku není možné užít v případě trestního stíhání mladistvého pro podezření ze závažných provinění (viz § 73a odst. 1 TŘ, např. provinění vraždy, ublížení na zdraví). Nejdříve je třeba rozhodnout o přípustnosti peněžité záruky (včetně určení její výše a způsobu jejího složení) a poté rozhodnout o propuštění mladistvého na svobodu případně o jeho ponechání na svobodě.⁹⁵

e) umístění v péči důvěryhodné osoby (§ 50 ZSVM)

V případě využití této alternativy vazby stanoví ZSVM v ust. § 50 určité požadavky, týkající se osoby, do jejíž péče má být mladistvý umístěn:

⁹⁴Zákon č. 218/2003 Sb., zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, § 16 odst. 1

⁹⁵ HRUŠÁKOVÁ, M. Trestní soudnictví nad mládeží. 2008. s. 139 - 140

- musí se jednat o osobu, „která je ochotná a schopná se ujmout péče o něho a dohledu nad ním...“⁹⁶ Tato osoba by měla být pro mladistvého vzorem a autoritou, která má na osobu mladistvého výchovný vliv a zaručuje tak pozitivní působení na jeho osobu. Za důvěryhodné osoby nebudou tedy považováni rodiče mladistvého, kteří měli s jeho výchovou problémy ústící až ke spáchání provinění. Ale může to být třeba zaměstnavatel, příbuzný nebo vychovatel.⁹⁷

- osoba se musí písemně zavázat, „že bude o mladistvého pečovat a převezme odpovědnost za to, že se mladistvý na předvolání dostaví k orgánu činnému podle ZSVM a splní i další podmínky, které určí soud.“⁹⁸ Tyto podmínky mají ve formě přiměřených povinností a omezení směřovat osobu mladistvého k vedení řádného způsobu života. Důvěryhodná osoba tedy zodpovídá za to, že bude naplněn účel vazby.

- mladistvý musí vyslovit svůj souhlas s tím, že bude do péče této osoby svěřen.⁹⁹ Tento souhlas by měl vlastně býti vyjádřením jeho postoje k tomuto řešení, a dále pak aby se písemně zavázal k určitému chování a plnění podmínek, které mu stanovil soud pro mládež.¹⁰⁰

V případě neplnění povinností, ke kterým se důvěryhodná osoba i mladistvý zavázali, rozhodne orgán rozhodující o vazbě¹⁰¹ (na návrh mladistvého, důvěryhodné osoby i bez návrhu) o tom, že obě strany zprostí závazků a současně určí jinou důvěryhodnou osobu či přijme jiné opatření nahrazující vazbu. Pokud toto není možné, rozhodne o vazbě či vydá příkaz k zatčení mladistvého.¹⁰² „Tento institut se liší od záruky důvěryhodné osoby upravené v § 73 odst.1 písm. a) TŘ, která je jen jednorázovým aktem poskytnutí záruky ze strany důvěryhodné

⁹⁶ Zákon č. 218/2003 Sb., zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, § 50 odst. 1, písm. a)

⁹⁷ DOLEŽALOVÁ, P. Trestní řízení ve věcech mladistvých. 2006. s 62

⁹⁸ Zákon č. 218/2003 Sb., zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, § 50 odst. 1 písm. a)

⁹⁹ Zákon č. 218/2003 Sb., zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, § 50 odst. 1 písm. b)

¹⁰⁰ DOLEŽALOVÁ, P. Trestní řízení ve věcech mladistvých. 2006. s. 62 - 63

¹⁰¹ orgánem rozhodujícím o vazbě zde není jen soud pro mládež dle § 50 odst. 1 ZSVM, ale také státní zástupce rozhodující o náhradě vazby v případě propuštění mladistvého na svobodu (§ 73b odst. 3 TŘ)

¹⁰² Zákon č. 218/2003 Sb., zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, § 50 odst. 2

osoby bez jejího aktivního zapojení, který v sobě neobsahuje prvky péče.¹⁰³

2) *Neprocesní prostředky*

- a) umístění mladistvého ve výchovném zařízení, a to s využitím soudního rozhodnutí o uložení ústavní výchovy
- b) použitím tzv. včasné pomoci probačního úředníka, která není dohledem probačního úředníka.

Evidentně je zde tak novým prvkem pouze institut umístění mladistvého do péče důvěryhodné osoby. V ostatních případech je odkázáno na obecnou právní úpravu, obsaženou v trestním řádu. Tam jsou také podrobně stanoveny podmínky použití těchto alternativ.

Aby byl dosažen účel vazby je možno všechny tyto instituty vzájemně libovolně kombinovat.¹⁰⁴

Nahrazení vazby opatřeními uvedenými v ust. § 73 a § 73a TŘ lze jen v případě vazby útěkové a předstižné.¹⁰⁵ Opatřením umístěním do péče důvěryhodné osoby lze nahradit vazbu uvalenou ze všech vazebních důvodů (tedy i v případě vazby koluzní).

Při rozhodování o náhradě vazby u mladistvého se zohledňují různé aspekty - bere v potaz nejenom povaha trestné činnosti, pro kterou je mladistvý stíhán, ale také jeho osoba a jeho poměry, konkrétní nabízené náhradní opatření a možnost dosažení účelu vazby jejich použitím.¹⁰⁶

Státní zástupce může v přípravném řízení učinit vlastní návrh na přijetí opatření nahrazujícího vazbu, ovšem jen za současného podání návrhu na vzetí obviněného do vazby. V přípravném řízení může dále státní zástupce rovněž propustit mladistvého na svobodu, pokud je současně v tomto stádiu uplatněn některý institut náhrady vazby. Pokud rozhodne soudce o užití některé z náhrad

¹⁰³ DOLEŽALOVÁ, P. Trestní řízení ve věcech mladistvých. 2006. s 63

¹⁰⁴ ŠÁMAL, P. a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 2004. s. 447

¹⁰⁵ Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád. § 67 písm. a) a c) TŘ

¹⁰⁶ ŠÁMAL, P. K rozhodování o vazbě a k trvání vazby mladistvého podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. 2004. s. 36

vazby, ponechá mladistvého na svobodě. V opačném případě uvalí na obviněného mladistvého vazbu.¹⁰⁷

Výkon vazby mladistvého

Tento je upraven v Hlavě V zákona o výkonu vazby v ust. § 25 - § 26a. Mladiství se ve vazbě umisťují do cel odděleně od ostatních obviněných. Umístit mladistvého do cely společně s dospělým je možné jen ve výjimečných případech.¹⁰⁸ Mladistvý obviněný má právo na přijetí návštěvy ve věznici jedenkrát v týdnu. Kázeňský trest zákaz nákupu potravin a věcí osobní potřeby nesmí u této osoby přesáhnout dobu jednoho týdne. Kázeňský trest umístění do samovazby mu může být uložen maximálně na dobu pěti dní, přičemž mladistvý smí přijímat a odesílat korespondenci, je mu také dovoleno čtení denního tisku a knih. Doba výkonu tohoto trestu se započítává do doby rozhodné pro vznik nároku na přijetí návštěvy. Věznice umožní orgánu sociálně-právní ochrany dětí aby mladistvého navštěvoval a hovořil s ním bez přítomnosti třetí osoby, přičemž se tyto návštěvy nezapočítávají do návštěv. Mladistvý obviněný má právo na přijetí balíčku s potravinami a věcmi osobní potřeby do hmotnosti 5 kg jednou za dva měsíce. Pokud má mladistvý plnit povinnou školní docházku, věznice zabezpečí její plnění.

Zajištění výkonu ochranné nebo ústavní výchovy upravuje ust. § 26 takto: „Jestliže byla mladistvému nařízena ochranná výchova a je-li zajištěn její výkon, dodá po propuštění z vazby Vězeňská služba mladistvého do příslušného školského zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy.“¹⁰⁹ „Jestliže byla mladistvému nařízena ústavní výchova a je-li nařízen její výkon, Vězeňská služba informuje o propuštění mladistvého z vazby příslušné školské zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy.“¹¹⁰

¹⁰⁷ ŠÁMAL, P. a kol. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 2004. s. 506

¹⁰⁸ lze-li mít důvodně za to, že takový postup je z hledisek uvedených v § 6 odst. 1 pro mladistvého vhodnější

¹⁰⁹ Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby. § 26a odst. 1

¹¹⁰ Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby. § 26a odst. 2

1. 1. 3 Rozmístění věznic a vazebních věznic

V současné době jsou mladiství obvinění umístováni v 18 vazebních věznicích a věznicích. A to v Brně, Břeclavi, Českých Budějovicích, Horním Slavkově, Hradci Králové, Liberci, Litoměřicích, Mírově, Olomouci, Ostravě, Opavě, Ostrově nad Ohří, Plzni, Praze - Ruzyni, Praze - Pankrácí, Příbrami, Stráži pod Ralskem a Všehdech. Mladiství odsouzení vykonávají trest ve věznicích v Opavě, Všehdech (muži) a Pardubicích (ženy). Žádný z ústavů není výhradně určen pro mladistvé.¹¹¹

1. 2 Psychosociální problematika výkonu vazby mladistvých

1. 2. 1 Vliv vazby na psychiku

Jak již bylo zmíněno v předešlé kapitole, zásadní funkcí vazby je zajištění obviněného k dispozici orgánům činným v trestním řízení. Tento požadavek „být k dispozici“ dle Hály¹¹² „implicitně zahrnuje dosažení a udržování optimálního (v řadě případů ovšem alespoň únosného) fyzického a zejména psychického stavu obviněného.“ A to z toho důvodu, že bude-li obviněný v příjemném duševním rozpoložení a bude-li správně „vyladěn“ na setkání s vyšetřovatelem, státním zástupcem či soudcem nebo obhájcem, všechny vyšetřovací a jiné nezbytné úkony a činnosti budou úspěšně realizovány a včas ukončeny.¹¹³

Faktory udržování, prohlubování či znovuzískávání psychického (či psychosomatického) zdraví zkoumá psychohygienu. Penitenciární psychohygienu je tedy jakýsi „integrující se soubor dobře podložených pravidel, rad a doporučení zaměřených především na uchování, případně i zlepšení psychického zdraví vězňených osob.“¹¹⁴ Dle autora je totiž zachování somatického a duševního zdraví osob ve výkonu vazby „condicio sine qua non“ k dosažení hlavního cíle při

¹¹¹ VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. Seznam věznic a vazebních věznic. (www.vscr.cz)

¹¹² HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 45

¹¹³ HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 45

¹¹⁴ HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 47

zacházení s vězni. Tímto je myšleno rozvíjení smyslu pro odpovědnost a dále pak podporu postojů a dovedností zvyšujících šanci na život po propuštění v zákonem stanovených normách a na úspěšnou reintegraci do společnosti.¹¹⁵

Vyšetřovací vazba, při níž probíhá zpracovávání vyšetřovacího spisu a následně obžaloby, představuje pro většinu obviněných novou tíživou situaci – stres. Ten umí ovlivňovat život pozitivním i negativním způsobem. Má nepříjemný vliv na celkový životní pocit, vyvolává nepříjemné napětí, úzkost i únavu. Ovlivňuje také výkonnost a mnohdy může vést až k vážnému poškození zdraví.¹¹⁶

Umístění do věznice představuje závažný stresor zvláště u těch jedinců, u kterých jde o první setkání s realitou (vazební) věznice.¹¹⁷ V novém prostředí vazby se jedinec se musí zorientovat a zadaptovat. Recidivistům nečiní tato adaptace nejmenší problémy neboť již dopředu ví kam jdou a co je bude čekat. Avšak pro nezkušeného pachatele se jedná o situaci velmi zatěžující. Adaptační mechanismy mohou selhat, a tím pádem může dojít k rozvoji různých psychických poruch neurotického charakteru. Neurotické potíže mají projevy jak na somatické stránce jedince (v podobě nespavosti či bolesti hlavy), rovněž tak v oblasti psychiky (problémy s koncentrací či fobie).¹¹⁸

„Při setkání s vězeňským prostředím může nastat šok z uvěznění, způsobený náhlou změnou materiálního i psychosociálního prostředí a subjektivně intenzivně prožívaný jako ztráta životních jistot. Dochází dále k deprimujícímu zúžení volného prostoru k pohybu a intimitě.“¹¹⁹

Podmínky ve vyšetřovací vazbě představují mnohem závažnější zátěžovou situaci, než jakým je samotné obvinění (obzvláště pak u prvotrestaných). Dochází zde ke spolupůsobení zvýšené kontroly a usměrňování všech stránek života jedince.¹²⁰ Každý vězeň se musí vyrovnávat s faktem vynucovaného začleňování

¹¹⁵ HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 47

¹¹⁶ MACHAČOVÁ, H. Behavioural prevention of Stress. 1999. s. 99

¹¹⁷ HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 62

¹¹⁸ VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. 1999. s. 295

¹¹⁹ HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 63

¹²⁰ PŘEDOTA, L. Vliv výkonu trestu odnětí svobody na odsouzeného a jeho následný proces resocializace po podmíněném propuštění. 2007. s. 22

do nových vzorců chování, s čímž se pojí pocity odcizení a manipulace. Dále se přidružují obavy z blízké i vzdálené budoucnosti.¹²¹

S uvězněním se dále pojí značné omezení všech druhů podnětů. Tento fakt je výrazně stresující zejména pro mladistvé (a mladé dospělé), protože ti dnes v moderním mimovězeňském světě silné a vzrušivé podněty naopak vyhledávají. V nesprávně vedených vězeňských zařízeních však všechen čas bohužel bývá rozdělen pouze snídání, obědem a večeří. Ubíhá tedy velmi pomalu a člověk pak neví, co si má sám se sebou počít. Toto pak může být zdrojem nežádoucích mimořádných událostí.¹²²

U obviněných umístěných do vazby se mohou objevit tzv. vazbové reakce. „Jsou to poruchy chování vzniklé v souvislosti s uvězněním, vyznačující se změnami afektivity (ve smyslu deprese versus mánie), paranoidními halucinatorními projevy, poruchami motoriky aj.“¹²³ K tomu autor dále dodává, že náchylní k nim jsou zvláště jedinci predisponovaní specifickými poruchami osobnosti. Dle praxe bývají často kombinovány s účelovým jednáním, ve snaze vyhnout se vyšetřování, vazby, soudu či trestu. „Jednotlivé případy jsou řešeny ve spolupráci lékaře a psychologa, pacienti s vážnějšími poruchami tohoto druhu jsou včas odesíláni na psychiatrické oddělení Vězeňské nemocnice Brno. Zcela ojediněle je proto v českém vězeňství posledních let lékaři diagnostikována vazbová psychóza, při které je již konkrétní psychopatologický nálezn, jako např. mutismus, bludy, halucinace, poruchy myšlení nebo těžší psychomotorické poruchy.“¹²⁴

Kapacity vazebních věznic jsou omezené a dochází k jejich přeplněnosti, což z hlediska psychohygieny představuje velmi nepříznivý stav.¹²⁵ „V podmínkách celodenního uzavření, bez výraznějších možností zabývat se smysluplnými činnostmi (především prací) mimo cely jsou tak obvinění

¹²¹ HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 64

¹²² HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 63

¹²³ HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 64

¹²⁴ HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 64

¹²⁵ PŘEDOTA, L. Vliv výkonu trestu odnětí svobody na odsouzeného a jeho následný proces resocializace po podmíněném propuštění. 2007. s. 22

nacházející se ve vazbě vystaveni značnému stresu se všemi z toho vyplývajícími negativními důsledky.“¹²⁶

Věznice je prostředí s vysokou koncentrací osob na malém prostoru. Tento fakt je velmi stresujícím faktorem a všichni obvinění nejsou vybaveni stejnou měrou psychické odolnosti a schopnosti přežít, či jim chybí základní sociální dovednost komunikace. Je nutné si uvědomit, že v malém prostoru celý žije určitý počet obviněných po týdny i měsíce.¹²⁷ Každým dnem se zde odehrávají četné sociální interakce. V těchto interakcích figurují vězni (obvinění), vězeňský personál, méně často pak do nich vstupují také orgány činné v trestním řízení, obhájci, příbuzní a přátelé vězňů, pracovníci PMS ČR, duchovní atd.¹²⁸ Tyto interakce se neobejdou vždy bez problémů. Nezřídka pak vzniká tenze a konflikty. Zdrojem této tenze, různých nedorozumění a konfliktů mohou být rozdíly mezi jedinci. Jedná se zejména o etnickou diferenciaci či diferenciaci společenským postavením, rozdíly pak mohou dále být v intelektové, rodinné nebo výchovné oblasti.¹²⁹

V celách obvinění vykonávají vše - spí, stravují se, konají hygienickou i tělesnou potřebu, píšou dopisy... Zásadním faktorem jsou zkušenosti těchto osob s komunitou věznic a jejich návyky, které často vedou až k psychickému a fyzickému vydírání. Je samozřejmostí, že pokus či dokonáný projev násilí, nezůstane bez odezvy a vyvolá v ovzduší jistou míru napětí. Není-li pak tato tenze nějakým způsobem ventilována má tendenci ke kumulaci a postupně pak narůstá do vyšších rozměrů. Na povrch pak vychází se značnou razancí. Ojedinelou záležitostí pak nejsou ani různé druhy obchodů, krádeže či podvody.¹³⁰

Dynamika většiny vězeňských skupin je určována do značné míry „solidaritou“ vězňů proti „bachařům“. Někteří jedinci vedou ve vězení soukromou válku proti všem, tedy jak proti spoluvězňům, tak i proti vězeňskému personálu.

¹²⁶ HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 45

¹²⁷ PŘEDOTA, L. Vliv výkonu trestu odnětí svobody na odsouzeného a jeho následný proces resocializace po podmíněném propuštění. 2007. s. 22

¹²⁸ HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 46

¹²⁹ PŘEDOTA, L. Vliv výkonu trestu odnětí svobody na odsouzeného a jeho následný proces resocializace po podmíněném propuštění. 2007. s. 22

¹³⁰ PŘEDOTA, L. Vliv výkonu trestu odnětí svobody na odsouzeného a jeho následný proces resocializace po podmíněném propuštění. 2007. s. 22

Tímto se snaží domoci nejrozličnějších věcí, požitků či výhod. To vše bez jakýchkoliv skrupulí či ohledů na oprávněné nároky a zájmy spoluvězňů. Jiná skupina vězňů se však stahuje do sebe a od vězeňské komunity se izoluje. Tyto dva typy však v extrémní podobě prakticky nejsou k vidění. Většinou je vězeňský svět ve svém prostoru a čase naplňován různými účelovými koalicemi, které kombinují v různé míře tyto jednotlivé „čisté“ typy. Dochází tak ke vzniku vězeňské subkultury, která výrazně ovlivňuje chování jednotlivých vězňů i skupin. Je odlišná věznicí od věznice nicméně jisté společné atributy vykazuje - vždy je zacílena na snížení strádání z uvěznění, obzvláště na získávání majetku¹³¹, obnovení důstojnosti a postavení, navázání lukrativních vztahů a zajištění osobní bezpečnosti. Její součástí je import hodnot, norem a přístupů přinášející jejich nositelé z vlastního venkovského sociálního prostředí.¹³²

Obviněná osoba je „vhozena“ do tohoto sociálního systému vězeňské komunity.¹³³ Jakožto nově příchozí do výkonu vazby se setkává s psychosociálním systémem a subkulturou dané vězeňské komunity. Vnímá a uvědomuje si specifické normy, hodnoty sdílené jeho „zabydlenějšími kolegy.“¹³⁴ Vězeň prochází procesem prizonizace. Tedy postupnou přeměnou svobodného člověka ve vězně, při které interioruje vězeňskou subkulturu (zejména pak její neformální hodnoty, normy, pravidla, zvyky apod.) s formálními předpisy a pravidly vězení daných vnitřním řádem.¹³⁵ Prizonizace je tedy „proces přizpůsobování, v němž se vězeň obeznamuje s předpisy, jakož i neformálními pravidly, hodnotami, zvyky a celkovou kulturou vězení.“¹³⁶

Na proces prizonizace můžeme pohlížet z různých úhlů. Jedním z pohledů na tento proces je akcent na prizonizaci jakožto kriminalizační proces (kriminální infekce), který mění vězeňského nováčka v „plnohodnotného“ vězně imunního vůči vlivům konvenčního hodnotového systému, který je reprezentovaný dozorcí

¹³¹ vězeňským platidlem byly, jsou a budou cigarety. Obchod mezi vězni však uznává i zboží jako kávu, čaj i drogy

¹³² HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 66

¹³³ PŘEDOTA, L. Vliv výkonu trestu odnětí svobody na odsouzeného a jeho následný proces resocializace po podmíněném propuštění. 2007. s. 22

¹³⁴ tzv. vězeňský kód obsahuje nepsaná pravidla jako „Starej se o sebe“, „Nedonášej“, „neokrádej kamarády“, „Plat dluhy“, „Nešplhej“, „Bud' chlap“, atd. Jejich plnění se s různou intenzitou od nováčků vyžaduje.

¹³⁵ HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 66

¹³⁶ INCIARDI, J. A. Trestní spravedlnost. 1994. 126

a dalším vězeňským personálem. Toto riziko nesmí být podceněno, proto český zákon o výkonu vazby striktně vyžaduje oddělené umístění mladistvých od dospělých vězňů nebo vězeňských nováčků od těch, kteří již v minulosti vykonávali trest odnětí svobody apod. Zároveň však může být uplatněno hledisko penitenciární psychohygieny a může být rozpoznáno, že pro řadu vězňů představuje prizonizace cestu k tomu, jak stresové období počátku vazby překlenout bez ireverzibilních psychických příp. psychosomatických poruch.¹³⁷

Při procesu prizonizace mají nenahraditelnou roli rodina, kamarádi, partneři i další osoby ze sociálního okolí obviněného, které pro něho mají nějaký význam. Naopak vztahy se zaměstnanci věznice mohou být pro obviněné nemalou zátěží. Obvinění mnohdy mohou za účelem uspokojení svých potřeb vytvářet celou řadu činností zvyšujících zátěž zaměstnanců, a ne každý zaměstnanec je schopen takovéto zatížení snést.¹³⁸ Vězeňští pracovníci však musí proces prizonizace alespoň částečně monitorovat, ovlivňovat a doplňovat specifickými aktivitami. V opačném případě, pokud se ponechá živelnosti a řídí jej tak vlastně vězeňská komunita sama, resp. její nejsilnější reprezentanti, to může vyústit až k vytvoření silné psychologické bariéry vůči snahám vězeňského personálu o naplňování cílů zacházení, ale také k nejrůznějším mimořádným událostem jako jsou vzpoury, útoky, agresivní jednání jak vůči personálu, tak mezi spoluobviněnými, šikanování, sebepoškozování, hladovkám nebo sebevraždám.¹³⁹

Dalšími stresory, ovlivňující zdraví i psychiku obviněných, se zabývá Hála¹⁴⁰ a v této souvislosti zmiňuje:

- Světlo

Lidským potřebám nejlépe vyhovuje denní (přirozené) světlo. To však nelze ve všech věznicích zajistit v dostatečné kvalitě i kvantitě (zvláště ne ve starších objektech). Umělé světlo však nedokáže denní světlo zcela nahradit a

¹³⁷ HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 66-67

¹³⁸ PŘEDOTA, L. Vliv výkonu trestu odnětí svobody na odsouzeného a jeho následný proces resocializace po podmíněném propuštění. 2007. s. 22

¹³⁹ HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 67

¹⁴⁰ HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 47

zdroje umělého světla nebývají vždy optimálně rozmístěny a využívány. Takto nekvalitní osvětlení pak vede k námaze a následnému pálení očí, dále pak k bolestem hlavy a k pocitům celkové únavy.

- Barevné řešení interiérů

Barva je dle Vaška¹⁴¹ chápána jako zrakový vjem působící na člověka a vyvolávající v něm určité pocity a reakce. Zvolení vhodných barev pak dokáže osobu uklidnit, vhodně naladit a dodat jí potřebnou jistotu. Barvy totiž podvědomě působí na lidské jednání. Dokážou stimulovat či naopak oslabovat lidský výkon, přispívají k odstraňování podvědomého strachu a k odreagování. Je dokonce známá i možnost léčby barvami - colorterapie.

Jak dále zmiňuje Hála¹⁴² při úpravě podmínek pro dobré duševní zdraví v místech seskupování osob věnuje psychohygienu pozornost také faktoru barev. Před rokem 1990 byla převládající barvou zelená. Došlo však k tomu, že se tato barva stala reprezentantem totalitního režimu se všemi jeho negativními atributy. Dnešní tvůrci vězeňské architektury tak volí cestu uměřené pestrosti užívaných barev, které se však výrazněji neodklání od barevnosti interiérů a exteriérů obývaných staveb mimovězeňského (extramurálního) světa. Podle Dalichowé¹⁴³ například barva modrá snižuje krevní tlak a aktivitu mozkových vln a růžová pak uvolňuje a neutralizuje agresivitu - proto se v některých věznicích natírají cely růžovou barvou aby se trestanci mající sklony k násilnostem a agresivitě zklidnili. Dříve jim dle autorky podávaly za tímto účelem léky, v současné době postačí k jejich vnitřnímu ochlazení barevné stěny.

- Hluk

Dle Benecka¹⁴⁴ je hlukem nazýván každý zvuk, jež má rušivý charakter či škodlivé účinky. Vždy jde o záležitost subjektivní, jelikož tentýž podnět může na někoho působit negativně a na jiného naopak stimulačně a pozitivně. Autor dále zmiňuje, že hluk, jakožto stresogenní faktor, přispívá ke vzniku vředových chorob, snížené odolnosti proti infekcím, arteriosklerózy a dalších onemocnění a

¹⁴¹ VAŠEK, V. Psychologie barev. 2000. s. 15

¹⁴² HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 48

¹⁴³ DALICHOWÁ, I., BOTH, M. Aura-Soma. 2001. s. 145

¹⁴⁴ BENECKO, V. Hygienu. 2000. s. 7

poruch. Hluk má dle Hály¹⁴⁵ velmi negativní vliv na psychiku jedince. „V hlučných podmínkách je obecně zjišťována podrážděnost v interpersonálních vztazích a zvýšená agresivita. Naopak klid a ticho patří k základním požadavkům každého léčebného režimu, tedy i programů zacházení s vězni.“¹⁴⁶ Problémem je, je řada věznic nemá vhodnou polohu ve městě, mnohdy se nachází v blízkosti rušných ulic a silnic. Vězni nemají žádnou možnost jak tomuto všudypřítomnému hluku uniknout. Hluk se také zvyšuje v souvislosti s přeplněností cel a dále pak se skutečností, že každý vězeň má právo vlastnit radiový i televizní přijímač. Tento specifický problém však lze vyřešit díky moderní elektronice a technice umožňující tichý a nerušený poslech.)

- Teplota, vlhkost, prašnost

Objekty věznic mohou být nejrůznějšími způsoby kontaminovány (ať už chemicky, mikrobiologicky apod.). Vysoký podíl kuřáků také tento problém zhoršuje. „V takto „upraveném“ prostředí se někteří lidé stávají podrážděnými, zvýšeně unavitelnými, vyskytují se u nich obtíže v soustředění, případně další poruchy vyúsťující až do syndromu nemoci z budov.“¹⁴⁷ Za optimální a doporučenou hodnotu teploty v obytných prostorách Benecko¹⁴⁸ považuje rozmezí 19° C až 21° C. Autor dále zmiňuje negativní vliv nízké i vysoké vlhkosti vzduchu. Nízká vlhkost vzduchu negativně působí na dýchací cesty (v podobě pálení a suchosti v krku). Vysoká vlhkost spolu s vyšší teplotou snižuje odpařování potu a tím je pak blokováno ochlazení lidského organismu a dochází ke ztrátě tekutin. Při vlhkosti mezi 60% - 70% se množí houby, bakterie, roztoči, plísně i viry, což také negativně působí na lidský organismus. Problematiku autor doplňuje existencí Vyhlášky č. 6/2003 stanovující hygienické limity fyzikálních, chemických a biologických ukazatelů pro vnitřní prostředí pobytových místností určitých staveb, čímž dochází k celkovému zlepšení prostředí věznic.

¹⁴⁵ HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 48

¹⁴⁶ HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 48

¹⁴⁷ HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 49

¹⁴⁸ BENECKO, V. Hygiena. 2000. s. 8

- Strava

Je ve všeobecné známosti, že kvalita, pestrost i množství stravy ovlivňuje jak zdravotní stav, tak také „morálku mužstva“. Různé chyby či nedostatky v této oblasti se pak mohou stát v podmínkách věznic spouštěči hromadných vězeňských nepokojů.

„Materiální prostor, ve kterém probíhá uvěznění lidí, sám o sobě sice představuje rozsáhlý soubor psychohygienických problémů, otázek a úkolů řešených v České republice doposud s různou mírou úspěšnosti. Přesto je nutno konstatovat, že těžiště penitenciární psychohygieny leží v oblasti psychosociální.“¹⁴⁹

Na tomto místě bych ještě ráda zmínila rozdíl mezi vazbou a výkonem trestu odnětí svobody. „Efekt se zdá být stejný, jedinec je prostě někde izolován od okolní společnosti z důvodu jeho trestné činnosti. Zatímco trest odnětí svobody je (jak již z názvu samotného vyplývá) trestem, vazba je procesním úkonem, kdy je potřeba pachatele zajistit pro účely trestního řízení a to ze tří zákonných důvodů. Vazba tedy není trestem.“¹⁵⁰ Je však paradoxní, že dle Předoty ¹⁵¹ má pobyt ve vazbě na pachatele (z pohledu nápravy) větší vliv, než pobyt ve vězení samotném. Usuzuje tak na základě provedených rozhovorů s jedinci, kteří prošli obojím zařízením.

„Prožívání psychické zátěže závisí do značné míry na předešlé zkušenosti, ale i životní situaci před uvězněním. Současně je závislé na psychické vybavenosti a připravenosti obviněného zvládat zátěžové situace a na jeho odolnosti. Nejde jen o aktuální zátěž z prostředí vazby (na rozdíl od klasického vězení je zde volnost pohybu minimální. Zpravidla jde o jednu hodinu denně). Často tíživější je pocit nejistoty a obav z budoucna (co bude s rodinou, ztráta práce, obavy z vyšetřování, spolupachatelů apod.). Paradoxně tedy pro člověka s dobrým sociálním zázemím znamená uvěznění daleko větší zátěž než u těch, kteří toto zázemí nemají. Každý

¹⁴⁹ HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 49-50

¹⁵⁰ PŘEDOTA, L. Vliv výkonu trestu odnětí svobody na odsouzeného a jeho následný proces resocializace po podmíněném propuštění. 2007. s. 22

¹⁵¹ PŘEDOTA, L. Vliv výkonu trestu odnětí svobody na odsouzeného a jeho následný proces resocializace po podmíněném propuštění. 2007. s. 22

obviněný prožívá reakce na zátěžovou situaci vazby po svém, co však mají společného je, že všichni reagují frustrací potřeb. Frustrace potřeb ovlivňuje jejich chování a mobilizuje specifické obranné mechanismy.“¹⁵²

Dle Hály¹⁵³ je tedy umístěním do vězení osoba konfrontována s mnoha problémy plynoucí ze ztráty svobody, postavení, majetku, důstojnosti, nezávislosti, bezpečnosti i osobních vztahů. Téměř veškeré soukromí je zničeno nepřetržitou fyzickou blízkostí cizích osob. Striktní předpisy věznice a zaběhlá rutina nutí ke konformismu, život je omezen materiální i psychosociální izolací. Toto by mohlo navádět k domněnce, že vězeň nemá jinou možnost, než uvěznění trpně snášet, případně přijmout nabídku programů věznice. Realita věznice je však poněkud jiná. Rigidita, fádnost či smutek z uvěznění jsou mírněny modelem sociálních interakcí rozvíjených z vlastní iniciativy vězňů samotných. Ti navazují a upevňují vztahy vzájemné loajality a pomoci v protikladu k subjektivně pociťovanému vnějšímu tlaku ze strany vězeňského personálu.¹⁵⁴

*1. 2. 2 Typy nejčastějších reakcí obviněných ve vazbě*¹⁵⁵

1) Reakce trestající navenek, která je

a) namířena proti vězeňskému personálu

- formou fyzických projevů (přímý útok)
- formou verbálního napadání (urážky, kverulace, neustálé stížnosti)

b) namířena proti dalším obviněným

Zde jde o formu šikany ze strany fyzicky zdatnějšího jedince, který bývá také často dominantní. V mnohých případech však bývá šikana prováděna i z nudy, stává se tak bojem o vedoucí postavení ve skupině, případně dokazováním

¹⁵² OLEJNÍČEK, A. Kapitoly z interakční vězeňské psychologie. 1996. str. 52

¹⁵³ HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 65

¹⁵⁴ zacházení s vězni ve smyslu této definice se ale bohužel může někdy deformovat v nekvalitní, nežádoucí „vnější tlak“. Na druhé straně však jsou případy, kdy má zacházení patřičné atributy a i přesto není vězni přijímáno. Lze tudíž prozatím uzavřít, že zacházení není a ani být nemůže pouze jakási prostá a každému k naučení se dostupná dovednost, ale je svébytným pedagogickým uměním se širokou škálou realizátorů.

¹⁵⁵ ČERNÍKOVÁ, V. Základy penologie pro policisty. 2002. str. 62-63

si vlastní síly a nadvlády nad jinou osobou. Šikany se dopouštějí osoby s psychopatickými rysy, výrazně egocentrické či citově oploštělé.

V poslední době se však objevují nové poznatky tvrdící, že šikany se dopouštějí více ti jedinci, kteří jsou sami potenciaálními oběťmi šikany. Nacházejí si tak proto ještě slabší jedince jako svou oběť. Stále častěji je poukazováno na fakt, že tradiční forma šikany (ze strany dominantních agresorů s kriminálními sklony) přestává být formou jedinou a šikany se dopouští stále více i vězni s jinou osobností.

2) Reakce trestající dovnitř

To této skupiny patří sebeobviňování, hladovky, beznaděje, bezradnosti, nejistoty, sebepoškozování, pokusy o sebevraždu jako reakce na stavy úzkosti, nahromadění vnitřního napětí (pořezání především u recidivistů slouží jako prostředek k redukci nadměrného vnitřního napětí). Tyto autoagresivní projevy mohou mít demonstrativní povahu a mohou se stát pokusy o vydírání personálu (převážně u recidivistů).

3) Reakce netrestající vůbec - úniky:

a) únik přímý, fyzický

Tento může být realizován pokusy o útěk či úplným doznáním, někdy i toho, co obviněná osoba nespáchala.

b) únik nepřímý, psychický

Projevuje se chováním staženým do sebe, sebeizolací, únikem do fantazie, k droze či únikem do psychických i somatických nemocí, u osob se specifickými poruchami osobnosti dále také častými dekompenzacemi psychického stavu do hraničního psychotického stavu, do vazební psychózy.

O únikových reakcích hovoří rovněž Kalat¹⁵⁶ přičemž tyto rozlišuje jako

¹⁵⁶ KALAT, J. E. Biological psychology. 2008. s. 336

strach a úzkost. Strach pak popisuje jako přechodnou zkušenost, pokud zmizí nebezpečí, které strach vyvolalo, zmizí rovněž strach. Úzkost však popisuje jako stav dlouhodobější. Dle autora však může být užitečná i škodlivá a závisí na jejím stupni. Mírnější úzkost podporuje racionálnost, jelikož lidé nepocitující úzkost zbytečně riskují. Takže v některých případech strach a úzkost zasahují do života člověka pozitivně, ovšem někdy mohou vést člověka až k jeho zbídačení.

„Mobilizace obranných frustračních mechanismů se dále pak projevuje vyvoláním racionalizace, projekce, popření a jiných. Obviněný úměrně délce vazby své činy omlouvá, přikrášluje motiv svého činu, hledá sám před sebou i před ostatní společností vhodnou omluvu svého činu. Zároveň přisuzuje chyby společnosti, jiným lidem, svaluje na ně vinu a svou s odstupem času popírá. S délkou pobytu ve vazbě klesá věrohodnost výpovědi obviněného.“¹⁵⁷

Olejníček¹⁵⁸ dále říká, že frustrace zpravidla u obviněného vyvolává pocity nelibosti, úzkosti a nejistoty. Jeho chování je bez motivace a vykazuje všechny následující znaky frustrace:

- jeho chování je stereotypní, rigidní, neproměnlivé, neadaptivní
- není regulovatelné, jeho chování je nepřizpůsobivé, nereaguje ani na povzbuzení
- je nekonstruktivní, často i destruktivní
- vlivem citových vztahů a stavů je jeho chování maladaptivní
- regrese či zhoršení až blokování procesu učení
- úbytek energie vedoucí k rezignaci

Výkon trestu odnětí svobody představuje pro jedince závažnou zátěžovou situaci, záviselá na tom, zda-li je pokračováním výkonu vazby či přímým nástupem do výkonu trestu. Stupeň zátěže a míra schopnosti odsouzené osoby adaptovat se na vězeňské podmínky závisí dle Černíkové¹⁵⁹ na:

¹⁵⁷ OLEJNÍČEK, A. Kapitoly z interakční vězeňské psychologie. 1996. str. 53

¹⁵⁸ OLEJNÍČEK, A. Kapitoly z interakční vězeňské psychologie. 1996. str. 53

¹⁵⁹ ČERNÍKOVÁ, V. Základy penologie pro policisty. 2002. str. 65

- osobnosti odsouzeného (tj. připravenosti ke zvládnání náročných životních situací, na jeho schopnosti zadaptovat se, dále pak na ochotě poznat svou osobnost a ochotě změnit své chování či životní styl)
- podmínkách výkonu trestu (tj. typu vězeňského zařízení, sociálním klimatu příslušného oddělení, v kterém se odsouzený nachází)
- na novosti požadavků a podmínek (tzn. zda je to pro odsouzeného situace nová, neznámá, zda-li nastupuje přímo do výkonu trestu odnětí svobody).

Adaptaci na podmínky výkonu trestu odnětí svobody (vazby) Černíková¹⁶⁰ dělí do následujících skupin:

1. Realistické přizpůsobení

Sociálně zralý a psychicky odolný jedinec se orientuje vůči zátěži na vyhlídku propuštění. Nalezneme u něho motivaci k hlubšímu poznání své osobnosti a ke změně svého chování.

2. Agresivně nepřátelské přizpůsobení

To bývá zaměřeno jak vůči personálu, tak i vůči spoluvězňům. Jedná se o zesměšňování, ironizování, zastrašování i fyzické napadání druhých (postoj „proti všem“). Zde není výchovná práce snadná. Nezbytností v tomto případě je důkladný rozbor příčin takového chování. Ten většinou spočívá v problémech plynoucích z hluboké minulosti.

3. Přizpůsobení se nepřiměřenou kompenzací a projekcí

V tomto případě nepříjemné zážitky vězeň vytěsňuje a svaluje vinu na ostatní. Pokud nenajde obranu proti této tíži včas, je zde riziko upadnutí do regrese, rezignace, pasivity a ocitá se tak v pasti, ze které není úniku.

Jsou však i jiné případy, kdy se odsouzený svou trestnou činností vychloubá, chlubí se rovněž tím, co spáchá, až bude opět na svobodě. Tento jedinec hraje roli tzv. „velkého zločince“, ale v podstatě si není jist sám sebou. Tímto dochází k jakémusi přehlušení obvyklých reakcí na výkon trestu (porážky, pocity, starosti).

¹⁶⁰ ČERNÍKOVÁ, V. Základy penologie pro policisty. 2002 str. 65

4. Přizpůsobení se nepřiměřenou projekcí

Toto je nejjednodušší způsob jak nakládat s pocitem viny. Obviňovat jiného člověka, vyhýbat se odpovědnosti tvrzením, že za jím spáchaný trestný čin může někdo jiný nebo ho někdo jiný způsobil.

5. Přizpůsobení se únikem

Zde člověk plánuje, jak ve skutečnosti ze situace unikne. Velmi častý je zejména únik do denního snění. Adaptace tímto únikem bývá bohužel často napojena na požívání alkoholu či drog, může tak snadno vyústit do vzniku závislosti.

Nepracuje-li se odborně s těmito typy přizpůsobení, může dojít spíše ke zhoršení psychického stavu pachatelů. Výzkumy poukazují na výrazný nárůst negativních psychických změn v souvislosti s opakovaným či dlouhodobým pobytem ve výkonu trestu odnětí svobody či vazby. Pokud při vstupu do vězení byly přítomny pouhé náznaky rysy osobnosti, v průběhu pobytu ve vězení se tyto náznaky prohloubily a zvýraznily.¹⁶¹

1. 2. 3 Negativní sociální důsledky výkonu vazby a trestu odnětí svobody

Tyto uvádí Předota¹⁶² následující:

- nebezpečí vzájemné demoralizace vězňů samotných („druhý život“ odsouzených, proces prizonizace)
- jako donucovací prostředek má negativní vliv na odsouzeného - posiluje otrlost, lhostejnost, podlézavost
- zpřetrhání sociálních vztahů nejen neúčinných, ale hlavně sociálně užitečných (rozbití rodiny)
- sociální stigmatizace (nálepka pobytu ve vězení) jako překážka jeho resocializace a zejména re-integrace do společnosti

¹⁶¹ ČERNÍKOVÁ, V. Základy penologie pro policisty. 2002. s. 18

¹⁶² PŘEDOTA, L. Vliv výkonu trestu odnětí svobody na odsouzeného a jeho následný proces resocializace po podmíněném propuštění. 2007. s. 26-27

- narušení volných vlastností vězňů: sebeovládání, samostatnost, schopnost rozhodovat se, ukázněností, namísto toho nastupuje výchova k nesamostatnosti
- gradace komplexů méněcennosti (zejména u mladistvých)
- růst zadluženosti

1. 2. 4 Zacházení s mladistvými vězni

Účelem vazby je nejen ochrana společnosti před trestnou činností ale především navýšení úspěšnosti návratu mladistvých do společnosti. K naplnění tohoto cíle byl vypracován speciální program pro zacházení s mladistvými vězni. Tento byl vytvořen týmem pracovníků odboru výkonu vazby a trestu Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR a je zaměřen zejména na řádné pedagogické vedení a zacházení. Obsahuje tyto základní body:

1) Ve Vězeňské službě v průběhu pobytu mladistvého ve vězení nebo ve vazbě vytvářet podmínky pro cílevědomé a intenzivní zacházení a jednání. Jedná se zejména o zmírnění negativního dopadu pobytu na psychiku mladistvého, a to zejména účinným informováním o nástrahách a úskalích trestu i vazby a dále pak zprostředkováním kontaktů s funkčním zázemím mladistvého.

2) Vytvářet podmínky k umístování mladistvých do cel maximálně po dvou s možností uzamknutí přes noc a možnosti separace mladistvých s poruchami chování. To vše v co možná nejkratší době.

3) Vytvářet předpoklady k návyku trávení volného času takovým způsobem, jež by uspokojoval obecné i speciální potřeby mladistvého. Jedná se o smysluplné naplnění volného času v průběhu vazby.

4) U mladistvých vytvořit předpoklady pro pochopení nutnosti vlastního aktivního přístupu při řešení různých životních situací aniž by využívali únikové či agresivní reakce. Tímto je myšleno vystavit mladistvého v průběhu vazby nutnosti vlastního rozhodnutí (tj. účasti na komunitách či volby programu). Dále pak vystavit ho nutnosti aktivně se sám o sebe postarat při běžných situacích a záležitostech - jako je uklízení, mytí nádobí, vaření, praní, žehlení atd.) Zde by

měla platit zásada maximálního vlastního úsilí mladistvého a co nejmenší pomoc a zabezpečení ze strany ústavu. Cílem je zrušení návyku na nárokový způsob života. Do tohoto bodu pak ještě spadá zařazení sociálního výcviku zaměřeného na zmírnění agresivního chování mladistvého a rovněž pak zaměřeného na způsoby chování jak agresivnímu chování ostatních lidí čelit a předcházet. Tedy trénink sebeovládání, asertivity, důvěryhodného chování, uvolňování napětí a jiných abreaktivních metod. Tento by měl být zařazen do propouštěcí doby.

5) Po návratu do standardní společnosti u mladistvého vytvořit předpoklady pro nalezení odpovídajícího zaměstnání. Zejména možnost dokončení, zvýšení či rozšíření vzdělání. Tedy praktické kurzy, dokončení učebního oboru či příprava na střední školu). Současně pak působit na vznik kladného postoje ke vzdělávání.

6) Ve Vězeňské službě vytvořit takové personální podmínky, aby jeden vychovatel měl v péči méně než 15 mladistvých obviněných. Vždy by měl být vytvořen stabilní multidisciplinární tým složený z psychologa, speciálního pedagoga, sociálního pracovníka, vychovatele a dozorce.¹⁶³

Na základě těchto bodů vytvořila každá věznice, kde jsou umístěni mladiství vězni, program, který zohledňuje podmínky bezpečnosti případné koluzní vazby. Obsah programu je vždy uzpůsoben mentalitě mladistvých (zařazení her a soutěživých prvků) a na rozdíl od zacházení s mladistvými vězni před rokem 1990 je objektem výchovné činnosti vždy zásadně jednotlivec. Skupinové metody a postupy jsou sice využívány i nadále, ale pouze tam, kde jsou oprávněné. A i zde je kladen důraz na působení individuální. Zejména z toho důvodu, že mladiství páchají trestnou činnost převážně ve skupinách a úsilí Vězeňské služby ČR je směřováno k tomu aby si mladiství pachatelé uvědomili vlastní odpovědnost za sebe a měli možnost seznámit se s postupy jak odolat negativním skupinovým normám a tlakům. „Individualizace se týká i hodnocení kvality a kvantity účasti mladistvých na programu. Systém hodnocení by se měl

¹⁶³ BURKIEWICZ, K. Program zacházení s mladistvými vězni. 2009. s. 19-23

samozejmě probírat na komunitách ale musí být zásadně individuální, eventuelně při sečtení bodů hodnotit skupinu.“¹⁶⁴

Kvalita a výběr personálu

Kvalita personálu, který pracuje s mladistvými vězni je limitující podmínkou navrhovaného způsobu práce. Je pozitivní, že od roku 1993 roste počet pracovníků vyčleněných pro zacházení s mladistvými.¹⁶⁵

Výběr personálu je dle Štefkové¹⁶⁶ velmi důležitý. Jak uvádí, je nutné aby to byli lidé předem poučení o způsobu práce a aby byli motivováni pro tuto práci. Dále je třeba aby to byli takové osobnosti, jež mohou být pro mladistvé identifikačními vzory s vrozenou empatií, autoritou, korektním chováním, přátelským a povzbudivým pozitivním přístupem. Dle autorky by měl být tým pracující s mladistvými složený z dozorců, vychovatelů, sociálního pracovníka, pedagoga a psychologa. Všichni by měli absolvovat praktický kurz. Závěrem autorka uvádí, že pro práci s mladistvými vězni jsou zapotřebí zapálení pracovníci, nevhodní jsou pak frustrovaní, rezignovaní a do sebe uzavření pracovníci. Personál musí nestále prohlubovat dovednosti a znalosti a měnit postoj vůči mladistvým, a přispívat tak ke zvyšování naděje na úspěšnost výchovně vzdělávacího procesu.

Moderní penologické trendy

Rada Evropy vydala v roce 1987 tzv. Evropská vězeňská pravidla, ve kterých je řečeno, jak je třeba zacházet s vězni v Evropě. Na základě tohoto dokumentu byla pak vytvořena nová koncepce vězeňství i v naší republice. Moderní penologické trendy v práci s mladistvými se týkají dle Štefkové¹⁶⁷ následujících tří oblastí:

1. Vzdělání a profesní příprava
2. Volnočasové aktivity

¹⁶⁴ ŠTEFKOVÁ, J. Zacházení s mladistvými vězni. 1998. s. 17-18

¹⁶⁵ ŘEHÁČEK, M. Výkon vazby a trestu odnětí svobody u mladistvých v České republice. 1996. s. 8-10

¹⁶⁶ ŠTEFKOVÁ, J. Zacházení s mladistvými vězni. 1998. s. 18.

¹⁶⁷ ŠTEFKOVÁ, J. Zacházení s mladistvými vězni. 1998. s. 120

3. Psychosociální vedení

Ad 1. Vzdělávání a profesní příprava

Vzhledem k relativně krátké době, po kterou je mladistvý umístěn do vazby se toto týká zejména mladistvých odsouzených, a je to tedy téma spíše výkonu trestu. S ohledem zaměření mé diplomové práce na vazbu se proto tomuto tématu nebudu věnovat.

Ad 2. Volnočasové aktivity

Volný čas obsahuje dle Štefkové¹⁶⁸ nebezpečný fenomén ohrožující všechny vězeňské systémy. A to v podobě nudy, jež prohlubuje morální devastaci mladistvého pachatele, který nemá ještě pevně stabilizovaný žebříček hodnot. Cílem volnočasových aktivit je zvýšení schopnosti zapojení vězně do čínorodého způsobu trávení volného času po propuštění z vazby či výkonu trestu na svobodu. U většiny vězňených osob vidíme nedostatečnou motivaci a absenci základních potřebných dovedností a znalostí.

Dle Vaňáka¹⁶⁹ je téma využívání volného času v naší republice stále ještě problémem. Nejvíce postrádáme propracovanou metodiku resocializačních programů. Dalším limitem je pak vězeňská architektura a finance. Ale i přesto mladiství ve vazbě a ve vězení nezahálí. Jak uvádí Prasek¹⁷⁰ například v Opavě jsou tito zapojováni do široké nabídky zájmových kroužků a sportovních aktivit. Je zde snaha o motivaci jejich vlastního přístupu, aby aktivně využívali volný čas, nejsou jim vnucovány žádné nudné přednášky. Mladiství vězni navštěvují s vychovateli kino, hudební vystoupení, podnikají vycházky. V praktické činnosti se velký důraz klade na zavádění samoobslužných činností ve výkonu trestu. Mladiství se učí vařit, žehlit, vyprat atd. V mnohých případech se ale pracovníci potýkají se silnými tendencemi k pouhé konzumaci televize či videa.

¹⁶⁸ ŠTEFKOVÁ, J. Zacházení s mladistvími vězni. 1998. s. 26

¹⁶⁹ VAŇÁK, M. Mladiství v Opavě. 1993

¹⁷⁰ PRASEK, P. Charakteristika mladistvých odsouzených a přístupy k jejich resocializaci. 1996. s. 19

➤ sportovní aktivity

Jak uvádí Řeháček¹⁷¹ byl v už roce 1995 ve věznicích v Opavě a ve Všehrdech realizován výzkumný úkol Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy s názvem „Resocializace vězňů sportem.“ Specializovaný tým zpracoval cvičební programy sportovních cvičení a her s předpokládanými účinky pro mladistvé. Již po krátké aplikaci těchto programů byl potvrzen předpokládaný resocializační efekt: byl vytvořen vztah vzájemné důvěry mezi sportujícími mladistvými a instruktory, snížila se agresivita proti pracovníkům věznice, posílil se pocit vlastní hodnoty mladistvých a mladiství si uvědomili možnosti vlastního zdokonalování, dále u nich došlo k rozvoji těch složek osobnosti, jež jsou v přímém vztahu k cíli zacházení (vytrvalosti, koncentrace, sebeovládání atd.), vytvořil se u nich vztah ke sportu, což může být orientací k novému využití volného času na svobodě.

Řeháček¹⁷² dále uvádí jak mladiství vězni hodnotili význam a přínos sportu ve věznicích: 80% uvedlo, že kdyby dříve sportovali, do vězení by se nedostali, stejné procento uvedlo, že sport jim přináší uvolnění a totéž procento respondentů uvedlo, že při sportu zapomene na své starosti. 78% mladistvých uvedlo, že si sportem krátí dlouhé chvíle, 76% respondentů sportuje pro radost a 75% mladistvým sport posiluje sebevědomí.

Dle Štefkové¹⁷³ „tyto údaje svědčí o tom, že sportu a cvičení je ve věznicích přikládán mimořádný význam. V podmínkách, kdy jsou mladiství rozhodným způsobem omezováni na svobodě, má cílené a kvalifikované využití prostředků tělesné výchovy a sportu své významné místo.“

➤ ostatní volnočasové programy

Jak uvádí Štefková¹⁷⁴ jsou pro vyplnění volného času mladistvých důležité i jiné formy aktivit. Existuje jich celá řada, záleží pouze na kreativité personálu, jaké zvolí. Může se jednat například o vycházky s možností rekreačního vyžití,

¹⁷¹ ŘEHÁČEK, M. Výkon vazby a trestu odnětí svobody u mladistvých v České republice. 1996. s. 9

¹⁷² ŘEHÁČEK, M. Výkon vazby a trestu odnětí svobody u mladistvých v České republice. 1996. s. 9

¹⁷³ ŠTEFKOVÁ, J. Zacházení s mladistvými vězni. 1998. s. 28

¹⁷⁴ ŠTEFKOVÁ, J. Zacházení s mladistvými vězni. 1998. s. 28

volně přístupná společenská místnost s televizí, tělocvična s posilovnou, knihovna, víceúčelová místnost (se zapůjčením hudebních nástrojů, rádiem atd.), řemeslná dílna nebo společenské hry.

Ad 3. Psychosociální vedení

V této oblasti došlo od roku 1990 ke změnám. Upustilo se od kladení důrazu na podřizování se režimu a řádu, jelikož toto vedlo k převážnému hlídání s trestáním za chybu. Objektem zacházení byla skupina, nikoli jednotlivec. U mladistvých to pak vyvolávalo pasivní přizpůsobování se až odpor. V současné době je hlavním prostředkem jež se využívá na přímé působení na mladistvé vězně tzv. „komunitní systém práce s psychagogickým potenciálem“. Tento spočívá v přechodu od tradičních uzavřených vězeňských struktur k humánnější organizaci s otevřenější atmosférou, kde v čele komunity stojí tým pracovníků vězeňské služby. Důležitá rozhodnutí komunity jsou řešena ve spolupráci vychovatelů, psychologa a sociálního pracovníka.¹⁷⁵

Jak uvádí Řeháček¹⁷⁶ například ve Všehrdech se osvědčily psychoterapeutické aktivity zaměřené na interpersonální vnímání, empatii a senzitivitu, podporování a uvolňování emočního sebevyjádření, kooperativní chování, orientaci a rozhodovací procesy, relaxaci, aktivní sociální programové učení řešení problémů.

Zacházení s mladistvými obviněnými

Jak zmiňuje Štefková¹⁷⁷ statistické výzkumy jež ukazovaly, že mladiství obvinění byli v posledních letech zastoupeni ve vazebních věznicích 60%. Mladiství odsouzení pak 40%. Dle autorky tento poměr nemá v evropských zemích obdobu a je způsoben zejména pomalou prací českých soudů. Z praxe totiž vyplývá, že existují četné případy, kdy je vzhledem k relativně krátké délce

¹⁷⁵ ŠTEFKOVÁ, J. Zacházení s mladistvými vězni. 1998. s. 28-29

¹⁷⁶ ŘEHÁČEK, M. Výkon vazby a trestu odnětí svobody u mladistvých v České republice. 1996. s. 9

¹⁷⁷ ŠTEFKOVÁ, J. Zacházení s mladistvými vězni. 1998. s. 30

uloženého trestu a dlouhé době vazby, trest vykonán z velké části již v vazbě¹⁷⁸ což výrazným způsobem limituje možnosti účinné resocializace. Autorka dále připomíná zásadu presumpce nevinu u všech obviněných osob ve výkonu vazby. Zároveň podotýká, že právě u skupiny mladistvých vzniká jistý rozpor mezi touto zásadou a nutností určitého výchovného působení v průběhu vazby. Není totiž možné nechat mladistvého obviněného prožít tuto dobu bez výchovného působení a v nečinnosti, jisté záměrné působení na mladistvého ve vazbě není možné odložit.

Jak se tedy s mladistvými ve vazbě zachází popisuje Štefková.¹⁷⁹ Prvotním předpokladem pro zmírnění negativního dopadu vazby je dle autorky rychlé a účinné informování mladistvého obviněného. Informace dostává jak v ústní, tak v písemné podobě, a je poučen o právech a povinnostech ve vazební věznici, je seznámen s vnitřním řádem věznice, je upozorněn na trestnost šikanování a sexuálního zneužívání. Dalšího poučení se mu pak dostává u vstupního pohovoru s jednotlivými specialisty. Dochází k vzájemné výměně informací - obviněný na jedné straně poskytuje o sobě údaje nutné pro další práci, a na druhé straně jsou mu poskytovány fundované odpovědi na všechny otázky týkající se jeho pobytu ve vazební věznici.

S mladistvými obviněnými pracuje ve vazební věznici psycholog, speciální pedagog, vychovatel i sociální pracovník. Práci jednotlivých odborníků popisuje Štefková.¹⁸⁰

Činnost psychologa

Ve vazební věznici je úloha psychologa nepostradatelná a jeho práci lze rozdělit do čtyř hlavních kategorií, a to psychodiagnostiku, individuální psychoterapii, individuální poradenství a práci ve skupině.

¹⁷⁸ doba strávená ve vazbě se v průměru prodloužila na 9 měsíců, v kritických případech až na 36 měsíců

¹⁷⁹ ŠTEFKOVÁ, J. Zacházení s mladistvými vězni. 1998. s. 30

¹⁸⁰ ŠTEFKOVÁ, J. Zacházení s mladistvými vězni. 1998. s. 31-37

➤ psychodiagnostika

Při přijetí mladistvého do vazby je nutné v rozhovoru zmapovat jeho osobní, rodinnou a sociální anamnézu (tzn. pachatelovo dětství, vztahy a konflikty v rodině, jiné vývojové problémy, informace týkající se školy a jeho trestné činnosti). Psycholog v průběhu rozhovoru také sleduje pachatelovu mimiku, gesta, styl řeči a jeho osobní vzhled, což v mnohých případech může odhalit jeho nevěrohodnost. V rámci psychodiagnostiky pak uplatňuje vyšetřovací metody (např. Wechslerův test pro posouzení inteligence), projektivní testy pro odhalení typu osobnosti, psychopatologických rysů i stupně zralosti mladistvého.

➤ individuální psychoterapie

Vzhledem k tomu, že u většiny obviněných se při umístění do vazby objeví adaptační potíže je nutné ihned po přijetí do vazby s každým mladistvým individuálně psychologicky pracovat tak, aby se některým potížím předešlo, a pokud se již nějaké negativní příznaky objevily, tak aby se podařilo zmírnit jejich dopad.

Psychoterapeutické strategie jsou vždy voleny individuálně dle stavu a potřeb mladistvého. (Využívá se např. racionální přístup, empatické techniky či logoterapie, dále pak relaxační techniky).

➤ individuální poradenství

Díky vazbě se mladistvý dostává do sociální izolace, nezřídka je zavrhnut ze strany rodiny, což může samozřejmě mít negativní vliv na jejich psychiku. Pro zmírnění negativních tenzí je důležitá snaha o navázání kontaktů s funkčním rodinným zázemím. Pozitivního vlivu rodiny je třeba využít pro řešení problémů mladistvého a pro vyladění jeho psychického stavu, chování i jednání. Pokud rodina pomoc a spolupráci odmítne, vede se mladistvý ke smíření a k přijetí tohoto faktu. Pomoc může i sociální kurátor.

➤ práce ve skupině

Skupinová práce je zaměřena na různé besedy s aktivní účastí obviněných, dále pak např. na kurzy asertivity či kurzy zvládání komunikačních technik nebo agresivního chování, obsahem mohou být i besedy o stresu a strategie jeho zvládání nebo třeba psychodrama i arteterapie.

Činnost speciálního pedagoga

Tento je garantem zpracování resocializačního programu, tvoří týdenní plány činnosti, včetně odpovědnosti pracovníků, časového harmonogramu aktivit a místa konání. Dále zpracovává pedagogickou diagnostiku mladistvých a osobně vede některé aktivity a programy. Podílí se na motivačním a citovém působení na mladistvé obviněné a svým přístupem a přirozenou autoritou by měl umět vytvořit vztah důvěry, což je jedním z předpokladů k pozitivní motivaci mladistvých vězňů a jejich snaze po nápravě. Při své činnosti vychází z potřeb obviněného, z architektonických prostor i z materiálního vybavení věznice.

Činnost vychovatele

Vychovatel vede a řídí výchovnou činnost mladistvých, je v nejtěsnějším kontaktu s vězni a z postu své funkce má pravomoci k četným výchovným postupům. Jeho hlavní náplní práce je realizace resocializačního programu v praxi. Dle metodického plánu se podílí na kulturně výchovné práci. Práce vychovatele by se dala rozdělit do následujících oblastí:

- vzdělávání - přednáškové cykly se zaměřením na rozšiřování okruhu znalostí, videoprogramy s praktickými tématickými okruhy, zájmové kroužky.
- pracovní a jiná terapie - drobné pracovní činnosti při opravách předmětů, zhotovování výzdoby věznice atd.
- tělovýchovná činnost - kondiční cvičení, posilování, soutěživé aktivity a turnaje

- činnost kontrolní a projednávání žádostí - dodržování osobní hygieny, udržování pořádku a kázně na celách, řešení vzájemných vztahů a neshod mezi vězni a reakce na podněty, žádosti a stížnosti

Činnost sociálního pracovníka

Sociální pracovník se zaměřuje zejména na dvě oblasti:

- praktický sociální výcvik - trénink sebeovládání, slušnosti, kooperace a nácvik sebezpůsobných dovedností, úřední jednání a vystupování, nácvik úřední i osobní korespondence
- sociálně právní poradenství - poskytování informací o právech a požadavcích, praktické řešení problémů a spoluutváření možnosti zapojení do společnosti po výkonu vazby

1. 2. 5 Konkrétní podoba programu zacházení s mladistvými obviněnými

Nyní bych zde ráda uvedla konkrétní podobu programů zacházení uplatňovaných ve Vazební věznici v Praze - Ruzyni.

Tab. č. 2 Nabídka preventivně výchovných, vzdělávacích, zájmových a sportovních programů pro obviněné

Druhy aktivity			
Preventivně výchovná ¹⁸¹	Vzdělávací ¹⁸²	Zájmová ¹⁸³	Sportovní ¹⁸⁴
Poradna protidrogové prevence	povinná školní docházka ¹⁸⁵	výtvarný kroužek	kulečnick
Sociálně psychologické hry	výuka českého jazyka ¹⁸⁶	hudební kroužek	volejbal
Sociální poradenství	výuka anglického jazyka	společenské hry	stolní tenis
		filmový klub	florbal
		keramický kroužek	sálová kopaná
			líný tenis
			nohejbal
			kondiční cvičení

Zdroj: Vnitřní řád pro obviněné Vazební věznice Praha-Ruzyně

Z následující tabulky je evidentní, že věznice nabízí pestrou paletu aktivit pro obviněné.

¹⁸¹ preventivně výchovnými programy se rozumí zejména individuální nebo skupinové pedagogické, osvětové, psychologické, zdravotní nebo právní aktivity a činnosti vedené kompetentními zaměstnanci věznice nebo externími pracovníky. (Vnitřní řád pro obviněné Vazební věznice Praha-Ruzyně.)

¹⁸² vzdělávacími programy se rozumí aktivity vedené zaměstnanci věznice nebo externími spolupracovníky nebo jimi kontrolované. Jde především o kursy základů českého jazyka, matematiky, dějepisu, výchova k občanství, výchova ke zdraví, výuka cizích jazyků. (Vnitřní řád pro obviněné Vazební věznice Praha-Ruzyně.)

¹⁸³ zájmovými programy se rozumí nejrůznější formy individuální a skupinové zájmové činnosti organizované a vedené zaměstnanci s potřebným odborným vzděláním, které rozvíjejí žádoucí schopnosti, vědomosti a sociální dovednosti obviněných. Vybrané zájmové činnosti mohou být vedeny i k tomu pověřenými obviněnými. Zájmové programy jsou realizovány především v jednotlivých kroužcích

¹⁸⁴ sportovní programy mohou být tvořeny kondičním cvičením, sportovními hrami nebo dalšími pohybovými aktivitami, které se mohou podle podmínek věznice uskutečňovat ve vnitřních nebo vnějších k tomu účelu zřízených prostorech, např. hřišti, tělocvičně, vyhrazených prostorech pro realizaci vycházek obviněných a místnostech pro kondiční cvičení.

¹⁸⁵ pro mladistvé s nedokončenou povinnou školní docházkou

¹⁸⁶ pro obviněné cizince

1. 2. 6 Mimořádné události ve výkonu vazby a trestu odnětí svobody

Řádný výkon vazby či trestu odnětí svobody může být významně narušován různými excesy, v teorii i praxi vězeňství uváděnými pod názvem mimořádné události.¹⁸⁷ Autor vyjmenovává tyto druhy mimořádných událostí: vzpoury, útoky, agresivní jednání, agrese proti personálu, agrese proti spoluvězňům, šikanování, sebepoškozování, hladovky a sebevraždy. Z hlediska psychohygienického představuje každá takováto událost negativní zásah do duševní rovnováhy jak vězňů, tak i vězeňského personálu a přináší riziko dalších nepříznivých psychických i somatických následků. „Moderní vězeňství proto klade značný důraz na prevenci těchto nežádoucích jevů. Současně hledá a nachází účinné přístupy k řešení již vzniklých mimořádných událostí, včetně těch, které pokročily do velmi nebezpečného stádia svého vývoje.“¹⁸⁸

- **Vzpoury**

Při rozboru spouštěčů a příčin hromadných nepokojů je nutno mít na mysli nutnost integrace tří základních vězeňských principů - a to humanizace, účinnosti a bezpečnosti. Integrace je v obecné formě vyjádřena v zákonech a jiných předpisech vztahující se k oblasti vězeňství. „Pokud tyto zákonné normy jsou skutečnou reprezentací celkově dosažené úrovně státu a pokud vězeňská praxe je s touto legislativní linií v souladu, pak jsou vytvořeny základní podmínky k tomu, aby byly problémy vězeňského života řešeny obvyklými formami a nepřerůstaly do nadměrného rušení klidu a pořádku...“¹⁸⁹ Pro prevenci a překonávání vězeňských vzpour autor doporučuje zastávání následujícího postoje: ze strany centrálních orgánů spravujících vězeňství ale i ze strany vedení všech stávajících českých věznic a vazebních věznic nepodceňovat aspekt potřebnosti dalšího postupu humanizačního procesu. Ovšem na druhou stranu ale nepřipustit žádné změny jdoucí nad rámec platné české legislativy. V těchto případech je nutné

¹⁸⁷ HÁLA, J. Úvod do teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 96

¹⁸⁸ HÁLA, J. Úvod do teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 96

¹⁸⁹ HÁLA, J. Úvod do teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 96

demonstrovat sílu Vězeňské služby České republiky jakožto ozbrojeného sboru, popřípadě tuto sílu rozhodně a nekompromisně použít k potlačení vzpoury.

- Útěky

Na útěcích vězňů se zpravidla podílí závažné nedostatky v činnosti konkrétních příslušníků Vězeňské služby ČR. Nedbalé vykonávání či vynechání stanovených služebních úkonů souvisejících s bezpečností, jež lze sice částečně vysvětlit (ne však omluvit) únavou z každodenních stereotypů i jakousi „profesionální slepotou“ ke změnám signalizujícím nebezpečí. To je podhoubí, na kterém může vyrůst projekt připravovaného útěku. Řešení je proto nutné hledat ve dvou směrech - a to v pokračování a zavádění moderní signalizační a střežící techniky do věznic a vazebních věznic, a za druhé ve vedení speciálního výcviku strážných a dozorců.

- Agresivní jednání

Agrese je dle autora chápána jako odvozená, podmiňována propletení traumatizace vnitřními konflikty a obranných mechanismů.

Při rozboru mimořádných událostí vzniklých na této bázi lze dle autora vycházet z následujícího agresivního jednání:

- a) agresor zaútočí přímo sám na člověka, jehož jednání považuje za příčinu svého hněvu
- b) agresor zaútočí na jinou osobu než ta, jež zapříčinila jeho hněv (obviněný např. po stresujícím rozhovoru s vyšetřovatelem napadne spoluvězně)
- c) agresor je sice rozhněván na konkrétní osobu, nezaútočí však na žádnou osobu, nýbrž na zástupní objekt (poškození/zničení cely)
- d) agresor neprovede přímý, ale zprostředkovaný útok na člověka jež způsobil jeho hněvivé reakce. Zprostředkování může být provedeno jinými lidmi, pomluvami apod.

- Agrese proti personálu

Tato agrese dle Hály¹⁹⁰ je v současné době ve věznicích a vazebních věznicích ojedinělá. Pokud již však k takovému excesu dojde, autor

¹⁹⁰ HÁLA, J. Úvod do teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 99

připomíná zákon o Vězeňské službě a justiční stráží ČR opravňující příslušníky Vězeňské služby ČR využití donucovacích prostředků. To vše ovšem za důsledného dodržení dikce zmíněného zákona.

- Agrese proti spoluvězňům

Tato agrese je dle autora ve vazbě i ve výkonu trestu odnětí svobody častější. Pro minimalizaci těchto událostí je nutná činnost psychologa a jeho monitorování psychosociální situace v celách i dalších odděleních věznice a v návaznosti na to navrhopvat preventivní i následná opatření s cílem optimalizovat personální složení všech cel i úseků. Nejlepší prevencí je dle autora důraz na smysluplné naplnění každého dne.

- Šikanování

„Při nalézání příčin šikanování je třeba analyzovat sociokulturní faktory, běžnou praxi, postoje a normy určující každodenní jednání a fungování institucí, ve kterých k němu dochází.“ Autor zmiňuje, že drobné agresivní akce jsou ve skupinkách dospívajících chlapců součástí komunikace jelikož maskulinita, jakožto sociální norma chování se pojí s tvrdostí a bojovností a chlapec, jež se bude vymykat z této normy, bude u ostatních budít nelibost, jelikož svým chováním bude negovat tento uznávaný stereotyp mužnosti. Vedle uváděného přístupu autor zmiňuje i další přístup uplatňovaný při utváření teorie šikanování a to přístup evoluční, respektive sociobiologický, kdy je jev chápán jako atavistická reakce skupiny na jedince určitým způsobem odlišného od ostatních. Na závěr autor zmiňuje ještě psychohistorický přístup, jež chápe šikanu jako iniciační řád, jež se neustále obnovuje historicky vzniklou mocenskou hierarchií v systému. Tento přístup dokládá typickým příkladem „bažantů a mazáků.“

Na základě zkušeností autor uvádí, že častěji šikanovanými jedinci jsou vězni tělesně slabí, mentálně retardovaní či vězni vyšetřování či odsouzení za určité trestné činy (pohlavní zneužívání apod.), jedinci s jinou sexuální orientací, osoby silně věřící či jiné než bílé rasy.

- Sebepoškození

Do této skupiny agrese autor řadí pořezání holicími břity, sklem či jiným ostrým předmětem na nejrůznějších částech těla, polykání cizích těles, intoxikace léky, poleptání kůže chemikáliemi atd. Z pohledu obviněného či odsouzeného to bývá „pomsta“ orgánům činným v trestním řízení za vzetí do vazby. Obviněný si tímto vynucuje propuštění z věznice.

- Hladovky

Tyto jsou zvláštním případem sebepoškození a ve vězení bývají většinou nátlakem. Motivem bývá snaha odhodlání prosadit svou vůli a vzít opět věci do vlastních rukou, řídit svůj osud a to i třeba směrem k vlastní záhubě. Odmítáním stravy se vězni snaží prosadit různé požadavky vůči vedení konkrétní věznice nebo ke Generálnímu ředitelství Vězeňské služby či jiným orgánům a institucím. Jsou-li nároky vězňů oprávněné je třeba je co nejrychleji uspokojit, nejsou-li oprávněné je nutno s vězni profesionálně vyjednávat a přesvědčovat je o neoprávněnosti jejich požadavků. Hladovkářům je věnována potřebná lékařská a psychologická péče a při zhoršení jejich zdravotního stavu je vězeň odeslán do vězeňské nemocnice.

- Sebevraždy

Sebevražda je nejzávadnější mimořádnou událostí proto je nutné učinit vše proto aby k těmto tragédiím nedocházelo.

1. 3 Legislativní podklad umístování mladistvých do výchovných ústavů

Systém zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy právně upravuje zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. (Dále jen ZVUVOV). Tento zákon byl v roce 2005 novelizován zákonem č. 383/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 109/2002 Sb., o

výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy definuje ust. § 2 ZVUVOV:

- a) diagnostický ústav
- b) dětský domov
- c) dětský domov se školou
- d) výchovný ústav

V těchto zařízeních musí být zajištěno právo dítěte na výchovu a vzdělání a musí být vytvářeny podmínky, které podporují sebedůvěru dítěte, rozvíjí citovou stránku osobnosti a umožňují jeho aktivní účast ve společnosti. S dítětem umístěným v takovémto zařízení musí býti zacházeno v zájmu plného harmonického rozvoje jeho osobnosti a to s ohledem na potřeby osob jeho věku.¹⁹¹ Na základě rozhodnutí soudu o ústavní nebo ochranné výchově nebo o předběžném opatření zajišťují tato zařízení osobě nezletilé (zpravidla ve věku od 3 do 18 let), příp. osobě zletilé do 19 let, náhradní výchovnou péči, a to v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání.¹⁹²

Dětem s nařízenou ústavní nebo uloženou ochrannou výchovou nebo dětem, u nichž bylo nařízeno předběžné opatření poskytují tato zařízení takovou péči, která bývá jinak poskytována osobami odpovědnými za výchovu. Tato péče je rovněž poskytována dětem, kteří nejsou občany České republiky, splňující podmínky stanovené zvláštním zákonem.¹⁹³ Za tímto účelem se pak zřizuje zařízení, které v sobě může zahrnovat všechny druhy výše uvedených zařízení.^{194,195}

¹⁹¹ Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, § 1 odst. 1

¹⁹² Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, § 1 odst. 2

¹⁹³ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 2 odst. 2 a 3, ve znění zákona č. 272/2001 Sb.

¹⁹⁴ není-li možné takovéto zařízení zřídit, zřizují se pak samostatná oddělení v rámci jednotlivých druhů zařízení.

Po ukončení výkonu ústavní a ochranné výchovy může zařízení poskytnout plné přímé zaopatření zletilé nezaopatřené osobě, která se připravuje na budoucí povolání, nejdéle do 26 let věku.¹⁹⁶ Forma plného přímého zaopatření je stanovena v ust. § 7 ZVUVOV.

„Do zařízení jsou umísťovány i děti s mentálním, tělesným, smyslovým postižením, vadami řeči, popřípadě s více vadami, u nichž byla nařízena ústavní výchova, uložena ochranná výchova nebo nařízeno předběžné opatření, pokud stupeň zdravotního postižení neodpovídá jejich umístění do ústavu sociální péče¹⁹⁷ nebo do specializovaného zdravotnického zařízení. Pro tyto děti zařízení zajistí vhodné podmínky úpravou denního režimu a vybavenosti zařízení...“¹⁹⁸

Pro děti, které mají závažné poruchy chování a nemohou proto plnit povinnou školní docházku v jiné škole, zřizovatel zařízení pak zřizuje školu s odpovídajícími vzdělávacími programy jakou součást zařízení.¹⁹⁹

Pokud děti po dokončení povinné školní docházky nemohou být pro závažné poruchy chování zařazeny do jiné školy poskytující střední vzdělávání, zřizovatel zařízení může jako součást zařízení zřídit školu poskytující střední nebo střední odborné vzdělání. Pro ty děti, které nedosáhly vzdělání základního, zajistí ředitel zařízení příslušný vzdělávací program.²⁰⁰

Do výchovného ústavu (dále jen VÚ) je dítě umístěno po předchozím (cca 8 týdenním) pobytu v diagnostickém ústavu, kde dochází ke komplexnímu vyšetření. Každé dítě by mělo být vždy umístěno s ohledem na místo jeho trvalého bydliště, zřetel by se měl brát také na navázání na učivo (speciální škola, středoškolské vzdělávání)^{201 202}.

¹⁹⁵ Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, § 2, odst. 2

¹⁹⁶ Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, § 7 a násl.

¹⁹⁷ Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, § 87

¹⁹⁸ Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, § 2, odst. 11

¹⁹⁹ Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, § 3, odst. 1

²⁰⁰ Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, § 3, odst. 2

²⁰¹ Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, § 5, odst. 1 a 6

V České republice k 31. 10. 2009 fungovalo 33 VÚ, v nichž bylo umístěno 1 534 dětí a mládeže.²⁰³

Výchovný ústav je zařízením plnicím ve vztahu k dětem zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Poskytuje péči dětem starším 15 let, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo byla uložena ochranná výchova kvůli jejich závažným poruchám chování.²⁰⁴ „Do výchovného ústavu může být umístěno i dítě mladší 15 let, má-li uloženu ochrannou výchovu, a v jeho chování se projevují tak závažné poruchy, že nemůže být umístěno v dětském domově se školou. Výjimečně, v případech zvláště závažných poruch chování, lze do výchovného ústavu umístit i dítě s nařízenou ústavní výchovou starší 12 let.“²⁰⁵

Výchovné ústavy jsou zřizovány odděleně:²⁰⁶

- pro děti s nařízenou ústavní výchovou a uloženu ochrannou výchovou
- případně jako výchovný ústav či výchovná skupina pro děti, které jsou nezletilými matkami, a jejich děti
- nebo pro děti, které vyžadují výchovně léčebnou péči

Základním úkolem výchovného ústavu je předcházení vzniku a rozvoji negativních projevů v chování dítěte a zmírnování příčin a důsledků již vzniklých poruch chování.²⁰⁷

ZVUVOV v ust. § 20 odst. 1 a 2 stanoví práva a povinnosti dětí umístěných v zařízení.²⁰⁸ Za prokázané porušení povinností může být dítěti dle ust. § 21 ZVUVOV uloženo opatření ve výchově.²⁰⁹

²⁰³ Ústav pro informace ve vzdělávání. Výkonové ukazatele 2009/10 - kapitola H. Zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy. 2011.

²⁰⁴ Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. § 14 odst. 1

²⁰⁵ Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. § 14, odst. 3

²⁰⁶ Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. § 14, odst. 2

²⁰⁷ ŠTĚPÁNKOVÁ, I. Úspěšnost v životě dívek po odchovu z výchovného ústavu. 2010. s. 15

V zájmu zklidnění agresivního dítěte a stabilizace jeho psychického stavu lze toto dítě ve výchovném ústavu individuálně umístit do oddělené místnosti. Toto opatření lze užít pouze u dítěte staršího 12 let a maximálně na 48 hodin v průběhu jednoho měsíce. V jednotlivém případě lze dítě umístit do této místnosti maximálně na 12 hodin nepřetržitě. Účelem oddělené místnosti je zajištění ochrany zdraví a bezpečnosti dítěte samotného, dětí ostatních i pracovníků zařízení. Po dobu pobytu v této místnosti je dítěti poskytována odborná psychologická a terapeutická péče. Stav dítěte je pravidelně sledován. O průběhu pobytu dítěte v oddělené místnosti je vedena dokumentace.²¹⁰

ZVUVOV v ust. § 27 a násl. uvádí způsob úhrady péče, kapesné, osobní dary a věcná pomoc týkající se pobytu ve výchovném ústavu.

1. 3. 1 Resocializace ve výchovných ústavech

Resocializace ve výchovném ústavu by měla probíhat dle Klusáčkové²¹¹ za pomoci ústavu, rodiny ale i dalších institucí a zpravidla se realizuje díky procesům vzdělávací, převýchovné, výchovné a zájmové činnosti.

Resocializace - jakožto cíl všech převýchovných procesů, lze dle Lakomé²¹² chápat jako snahu jedince opětovně socializovat. To znamená umožnit mu vstoupit zpět do společnosti.

V průběhu resocializace je nutné dle Czapowa²¹³ překonat negativní postoj jedince ke společenským normám a požadavkům. Zároveň je důležité těmto negativním postojům předcházet. Resocializace ve výchovném ústavu by však dle

²⁰⁸ např. právo na zajištění přímého zaopatření, na rozvíjení tělesných, duševních a citových schopností a sociálních dovedností, na vytváření podmínek pro dosažení vzdělání a pro přípravu na povolání v souladu s jeho schopnostmi, nadáním a potřebami, právo obracet se se žádostmi, stížnostmi a návrhy na ředitele a pedagogické pracovníky zařízení, požádat a uskutečnit osobní rozhovor s pověřeným zaměstnancem OSPOD aj.

Povinností dítěte je např. dodržovat stanovený pořádek a kázeň, plnit pokyny a příkazy zaměstnanců zařízení, zachovávat ustanovení vnitřního řádu, podrobit se na výzvu ředitele zařízení vyšetření, zda-li není ovlivněno alkoholem nebo jinou návykovou látkou aj.

²⁰⁹ odňata výhoda, sníženo kapesné, odňata možnost zúčastnit se činnosti nebo akce organizované zařízením, omezeno nebo zakázáno trávení volného času mimo zařízení aj.

²¹⁰ Zákon č. 109/2002 Sb., výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, § 22

²¹¹ KLUSÁČKOVÁ, M. Průběh resocializace ve výchovných ústavech pro mládež z pohledu jedinců zde umístěných. 2008. s. 19

²¹² LAKOMÁ, J. Skupinová psychoterapie v reedukačním procesu. 2011

²¹³ CZAPOW C., JEDLEWSKI, S. Resocializační pedagogika. 1981. s. 270

autora neměla probíhat izolovaně od společnosti. K dosažení pozitivních výsledků je tak nutné začleňovat jedince do společnosti, provádět zde určitou činnost a adaptovat ho na její podmínky. Důležité je dále poznat osobnost jedince a pokusit se vytvořit důvěru k personálu a pocitu jistoty v zařízení. Nemělo by se opomenout rovněž na působení jedince ve skupině a její vliv. Stále je třeba mít na paměti, že na každého jedince působí jiné výchovné metody. Proto musí být každý přijímán jako individualita s jinými potřebami.

Resocializaci ve výchovném ústavu lze dle Klusáčkové²¹⁴ provádět pomocí několika způsobů:

1. Vzdělávání

Vzdělávací činnost je dle autorky velmi důležitým prvkem pro naplnění času ve výchovném ústavu, zároveň je také důležitá po jejich odchodu z tohoto zařízení. Dle Matouška a Kroftové²¹⁵ jim zajišťuje možnost uplatnění na trhu práce a získání tak finančních prostředků. Autoři vysvětlují, že jedinci ve výchovných ústavech mají ve většině případů tři možnosti vzdělávání. Mohou navštěvovat střední odborné učiliště, odborné učiliště nebo se mohou vzdělávat pomocí kurzů a praktických školení - což je způsob jež se aplikuje u nejhůře vzdělavatelých jedinců. Toto doplňuje Klusáčková²¹⁶ sdělením, že ve většině výchovných ústavech je škola součástí zařízení. Ve výchovném ústavu s volným režimem má pak mládež možnost i středoškolského vzdělání s maturitou. Střední škola však není součástí zařízení, děti do ní každodenně dochází.

Jak uvádí Vocilka²¹⁷ tito jedinci často pocházejí ze sociálně znevýhodněného prostředí a mnohdy nemají uspokojivý prospěch. Ze strany učitelů je pak nutné upravit učební plán dle jejich potřeb a zaměřit se na jejich individualitu. Jinak hrozí riziko odporu ke škole či úplná rezignace k učení. Matoušek²¹⁸ dodává, že pro jedince z výchovného ústavu je výhodné navštěvovat

²¹⁴ KLUSÁČKOVÁ, M. Průběh resocializace ve výchovných ústavech pro mládež z pohledu jedinců zde umístěných. 2008. s. 19

²¹⁵ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence. 2003. s. 135

²¹⁶ KLUSÁČKOVÁ, M. Průběh resocializace ve výchovných ústavech pro mládež z pohledu jedinců zde umístěných. 2008. s. 20

²¹⁷ VOCILKA, M. Integrace sociálně a zdravotně handicapovaných a ohrožených dětí do společnosti. 1997. s. 67.

²¹⁸ MATOUŠEK, O. Ústavní péče. 1995. s. 97

školu mimo ústav. Setkává se zde s vrstevníky z méně rizikových skupin, kteří ho mohou pozitivně ovlivnit.

2. Výchovná činnost

Tuto činnost Klusáčková²¹⁹ definuje jako „výchovné působení ze strany pracovníků zaměřené na klienty ústavu“ a díky ní lze správným způsobem omezit či odbourat nežádoucí chování i návyky, jež si klienti přinášejí ze svého prostředí. Je však nemožné zcela nahradit rodinné prostředí, jakožto základní článek ve výchově jedince.

Základ výchovné činnosti ve výchovných ústavech tvoří podle Pávkové²²⁰ pevně stanovený denní režim, jasné vymezení práv a povinností a vytvoření hodnotné a motivující náplně volného času. Výchovná činnost pak probíhá ve výchovných skupinách a s jedinci se pracuje dle Programu rozvoje osobnosti dítěte, který je vypracován etopedem. Každé dítě musí být s programem seznámeno a mělo by být vedeno k jeho splnění. Na realizaci programu se podílí všichni pracovníci zainteresovaní do práce s jedinci v ústavu.

3. Zájmová činnost

K tomuto Pávková²²¹ uvádí, že tato činnost by měla smysluplně naplnit volný čas jedince. Má vliv jak na rozvoj osobnosti, tak na postoj ke společnosti a rozvíjí se vždy na základě individuálních potřeb a zájmů jedince. Podle kvality a skladby těchto činností pak plní funkci výchovnou i vzdělávací, ale také relaxační, zdravotní i kompenzační (ve smyslu negativního vlivu na jedince).

Podají-li se kvalitně zabezpečit trávení volného času dochází u jedince k rozvoji schopností a potlačuje se rozvoj negativních rysů. Náplň volného času mládeže také ovlivňuje celoživotní orientaci člověka.²²²

²¹⁹ KLUSÁČKOVÁ, M. Průběh resocializace ve výchovných ústavech pro mládež z pohledu jedinců zde umístěných. 2008. s. 20

²²⁰ PÁVKOVÁ, J. a kol. Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času. 2008. s. 132

²²¹ PÁVKOVÁ, J. a kol. Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času. 2008. s. 132

²²² SAK P., SAKOVÁ, K. Mládež na křižovatce: Sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace. 2004. s. 219

4. Reedukace

Cílem reedukace je podle Lakomé²²³ jednak odstranění nežádoucího chování jedince, jeho povahových rysů a postojů, ale také vztahu k sobě samému a k okolí apod. Jedinci se musí připravit vhodné podmínky pro naučení se různým sociálním rolím a musí se formovat jejich osobnost. Pokud je reedukace dokonale úspěšná, dochází k integraci jedince zpět do společnosti. V jiných případech se daří jedince alespoň adaptovat, v horším případě je nezbytný permanentní dohled. Což se odvíjí od věku, druhu poruchy nebo třeba intenzity reedukace.²²⁴ K dosažení maximálního efektu reedukace je důležité vedení a přístup pedagogických pracovníků.^{225 a 226}

Efektivita převýchovných procesů je tedy závislá na vztahu jedince s pracovníkem ústavu a individuálním přístupu. Nezbytná je důvěra, komunikace, spolupráce, pocit bezpečí, zájem a snaha o změnu. Nefungují-li tyto prvky, nemá vztah účinek. Reedukace však také probíhá díky skupinové dynamice. Pracovník ústavu musí vedení skupiny usměrňovat a vést dohodnutým směrem.²²⁷ Dle Sekerova výzkumu²²⁸ je atmosféra ve výchovných skupinách odvislá zejména na přístupu vychovatelů.

Podle Klusáčkové²²⁹ k reedukaci dochází za pomoci prevence, hodnocení a sociálního učení.

- prevence (zejména terciární). Zjistilo se, že pro prevenci je důležité složení skupiny. Pokud by část skupiny byli nedelikventní jedinci a druhá část jedinci s delikventním chováním, efekt by byl mnohem větší. Umístění jedince do vězení se pokládá za nejméně vhodnou formu prevence²³⁰ Mnoho odborníků došlo k závěru, že pokud by byla preventivní opatření použita včas, někteří jedinci

²²³ LAKOMÁ, J. Skupinová psychoterapie reedukačním procesem. 1994. s. 110

²²⁴ ŠVANCAR, Z., BURIÁNOVÁ, J. Speciálně pedagogické problémy ústavní a ochranné výchovy. 1988. s. 96

²²⁵ SEKERA, J. Komunikace ve výchovných ústavech. Speciální pedagogika. roč. 13, č. 4, s. 2002. s. 275

²²⁶ Vhodnou alternativou je například Bushův model kolejality a komunitní systém, kde se soustředí zejména na individuální i skupinovou komunikaci s jedinci a ustupuje se od autokratického stylu vedení (Seker, J. Komunikace ve výchovných ústavech. Speciální pedagogika. roč. 13, č. 4, s. 2002. s. 274-296)

²²⁷ LABÁTH, V. a kol. Riziková mládež. 2001. s. 96

²²⁸ SEKERA, V. Komunikace ve výchovných ústavech. Speciální pedagogika. roč. 13, č. 4, s. 2002, s. 281

²²⁹ KLUSÁČKOVÁ, M. Průběh resocializace ve výchovném ústavu pro mládež z pohledu jedinců zde umístěných. 2008. s.

22

²³⁰ MATOUŠEK, O. Ústavní péče. 1995. s. 57

by se do výchovného ústavu nikdy nedostali.²³¹ Prevence ale probíhá také v rámci výukových programů zaměřených na prevenci sociálně negativních jevů²³² Velký význam v prevenci má také policie a instituce zabývající se prevencí (pořádající preventivní programy pro školy, nabízí vhodné alternativy trávení volného času apod.)²³³

- **hodnocení.** Hodnocení se objevuje v našem životě denně. Jedinec ve výchovném ústavu je také hodnocen a odměňován. Účelem hodnocení je pozitivní ovlivňování a motivace jedince. Jsou tak pořádána sezení, na kterých se podílí chovanci i personál výchovného ústavu a vyjadřují se k organizaci výchovného ústavu, pravidlům chování i jeho hodnocení. Hodnocení probíhá denně, týdně i měsíčně a na základě něj jsou jedinci umisťováni do skupin. Každý výchovný ústav má pravidla i systém hodnocení vytvořen dle svého vnitřního řádu.²³⁴ Je nutné aby se jedinci naučili hodnotit sami sebe, uměli přijmout hodnocení od ostatních a vzali si z hodnocení ponaučení.²³⁵

- **sociální učení.** Sociální učení je velmi podstatným bodem v našem životě a je nutné, aby se ubíhalo správným směrem. Závisí však na jedinci, jaká osoba na něj udělá dojem. Učení probíhá nepřetržitě, především nápodobou chování jiného člověka nebo upevňováním způsobu chování, jež je u vzoru pozitivně hodnoceno. Dochází tak k osvojování jistých návyků, dovedností, postojů, osobnostních rysů, názorů, sociálních rolí a norem, které využíváme každodenně při styku s lidmi v celé společnosti. Otázkou je, zda-li vzor působí na jedince pozitivně či negativně (srov. Gillernová, a kol. 2000, Čáp, Mareš, 2001).

Na závěr této kapitoly bych ráda zmínila několik poznatků pro sociální práci s mládeží, které uvádí Hutchinsonová.²³⁶ Dospívání je dle autorky velmi citlivé období, při němž dochází u mladistvého k zásadním psychickým změnám a dochází k přechodu do dospělosti. Z tohoto důvodu by měla sociální práce s

²³¹ VOCILKA, M. Netradiční forma prevence poruch chování : Náplň činnosti středisek výchovné péče pro děti a mládež. 1997. s. 43

²³² VOCILKA, M. Netradiční forma prevence poruch chování : Náplň činnosti středisek výchovné péče pro děti a mládež. 1997. s. 44

²³³ CZAPOW, C., JEDLEWSKI, S. Resocializační pedagogika. 1981. s. 298

²³⁴ MATOUŠEK, O. KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence. 2003. s. 195

²³⁵ BLATNÝ, M. Sebepojetí v osobnostním kontextu. 2001. s. 71

²³⁶ HUTCHINSON, E. D. Dimensions of human behaviour. 2010. s. 299

mladistvými být co nejvíce široká. Autorka uvádí i několik doporučení pro práci s mladistvými:

- seznamte se s vývojem, kterým mladistvý prochází, a dále s možnými odchylkami jež se mohou u určitých jedinců objevit
- buďte si vědomi a berte v potaz úroveň kognitivních schopností mladistvého
- oceňte schopnost mladistvého přemýšlet o budoucnosti a vytvářet plány
- seznamte se s jeho pohledem na chápání mezilidských vztahů
- upevňujte jeho specifické dovednosti a pomozte mu z nich vytvořit ucelený, souvislý a logický systém
- snažte se mladistvého přesvědčit, že jste pro něho spojenec a budujte s ním kompaktní vztah

1. 4 Psychosociální problematika pobytu mladistvých ve výchovných ústavech

Práce ústavů pro mládež se potýká s hlavními současnými problémy v podobě nedostatečné diferenciaci těchto ústavů, neujasněné koncepce reedukace, málo individualizované péče, diskutabilnosti účinnosti bodovacích systémů, vysokému počtu svěřenců v jednom zařízení, malé kapacity všech zařízení dohromady, vysokému počet útěků svěřenců a celkové odtrženosti ústavního prostředí od neústavního světa.²³⁷ V zařízeních fungujících tradičním způsobem je k dispozici jen velmi málo příležitostí k osvojení si praktických dovedností a samostatnosti. Realizované programy bývají nedostatečně atraktivní, jsou nepraktické, nejsou účelné, neodpovídají požadavkům běžného života a svěřenci se na jeho organizaci podílí jen minimálně. V některých ústavech nadále přetrvává lhostejnost personálu, což má za následek udržování pokleslého standardu péče z let minulých. Kontakty svěřenců s jejich rodinami jsou často minimální a ústavy (až na určité výjimky) neprojevují zájem o udržení kontaktu se svými bývalými

²³⁷ MATOUŠEK, O. Ústavní péče. 1995. s. 56

svěřenci po propuštění. Bohužel ani spolupráce kurátorů pro mládež s ústavy ještě nedosahuje západoevropského ideálu.²³⁸

Předka a kol.²³⁹ uvádí, že více než dvě třetiny pracovníků působících v zařízení náhradní výchovné péče je nedostatečně kvalifikovaných. Dle autora mnozí z nich nastupují do ústavů bez větší motivace, nezdědka také bez schopnosti vůbec kvalifikovaně pracovat s „lidskou duší, deformovanou nelidským osudem“, často pouze s cílem primárně vyřešit svůj problém se zaměstnáním. Není se proto čemu divit, že někteří z těchto zaměstnanců po krátké době odchází, avšak zanechávají po sobě spousty chyb, které se však velmi obtížně odstraňují. S ohledem na výše uvedené skutečnosti tak autor vyvozuje, že klient postrádající dobré rodinné zázemí, se po opuštění ústavu ocitá ve vztahovém a existenčním vakuu.

V prostředí výchovného ústavu není dítě svěřeno do péče pouze jednoho konkrétního vychovatele a osoby, zabezpečující výchovu tohoto dítěte, mají jen částečnou a nejasně vnímanou zodpovědnost za jeho vývoj a výchovu. Problém často tkví v častém střídání pečovatелů o jedno konkrétní dítě. Dalším problémem je obtížnost vytvoření trvalého citového vztahu dítěte k pečující osobě, jelikož dochází k časté obměně pečovatелů (i ústavů). Problémem pro vývoj dětí v kolektivní ústavní péči je dále také relativní chudost podnětů oproti životu ve standardní rodině. Je prokázáno, že dětem v prostředí výchovného ústavu chybí například pocit kontinuity životního běhu a trvalosti mezilidských vztahů, dále pocit pevné osobní identity, děti také postrádají modelové chování standardní v rodinné struktuře. Jiným závažným problémem je pak ukončení trvání ústavní péče ve věku 18 let dítěte. Tento okamžik v mnohých případech neznamená jeho skutečnou dospělost ve smyslu osobnostní zralosti. A právě období po opuštění ústavní péče je obdobím velkých rizik - ve smyslu sociálně patologického chování těchto dětí.²⁴⁰

²³⁸ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. Prostředí, člověk, výchova. 2001. s. 178

²³⁹ PŘEDKA, M., KNOTOVÁ, D., FALTÝSKOVÁ, J. Kapitoly ze sociální pedagogiky. 1999. s. 43

²⁴⁰ MATĚJČEK, Z., BUBLEOVÁ, V., KOVAŘÍK, J. Pozdní následky psychické deprivace a subdeprivace. 1997. s. 215

Konkrétní podoba psychosociálních problémů dětí vychovávaných v ústavních zařízeních

Problémy, které přináší pobyt v ústavním zařízení se objevily se zavedením tohoto institutu již v 50. letech 20. století. Závažně dopadají na osud těchto dětí a způsobují vysoké procento výchovných selhání. Bubleová a Černý²⁴¹ je shrnuje do čtyř bodů:

- absence sociálního zázemí. Ta vychází z dřívějších snah o izolaci dítě od jeho původní rodiny, která byla považována za patologickou a nebyla žádoucí pro zdravý vývoj dítěte
- sociální izolace. Ta byla vyvolána původním záměrem o umístění zařízení do objektů, u kterých nebyla možnost jiného využití a jejich zřízení v oblastech spadajících mimo občanskou zástavbu. Tedy na okraje měst, což nepřinášelo dětem dostatek příležitostí sociálně pozitivně se prosadit
- emocionální nezralost. Tato je způsobena dlouhodobou citovou frustrací dítěte v důsledku nedostatečného kontaktu s jeho biologickými rodiči. Dále pak také anonymitou panující v prostředí ústavních zařízení. Dítě vyrůstající v nedostatku soukromí a intimity pak nemá možnost se učit řešit problémy běžného života. Tato kombinace u něj pak může vyvolat citový chlad
- sociální závislost. Její příčiny nalézáme rovněž v citové frustraci a absenci hlubších citových vztahů, jež není možno v prostředí ústavu zabezpečit. Na tomto stavu má podíl také rovněž nedostatečně zabezpečená péče o děti odcházející z ústavu.

Jak již bylo zmiňováno výše, pobyt dítěte v prostředí ústavní výchovy přináší značný zásah do jeho života. A to nejen v období, kdy v ústavu bezprostředně pobývá ale také v jeho následném životě, kdy ústav opustil a je předpokládáno jeho plnohodnotné zapojení se do společnosti. O rizicích ústavní

²⁴¹ BULEOVÁ, V., ČERNÝ, Z. Filosofie střediska NRP. 2009.

výchovy se zmiňuje také Mühlpachr:²⁴² „Ústavní péče má nezanedbatelná rizika pro klienty, tato rizika se liší podle toho, v kterém věku a v jaké životní situaci se klient do ústavní péče dostal.“

Deprivační syndrom

Dlouhodobý pobyt mladého jedince v ústavní výchově může ústít k různým osobnostním deformacím. A to především v citové a intelektové oblasti, dále pak v oblasti sociálních vztahů, systému hodnot, sebehodnocení a postojů anebo sociální a emoční zralosti. Dítě se musí smiřovat a adaptovat na absenci sociálního zázemí, po odchodu z prostředí ústavu je odkázáno pouze samo na sebe či se stává závislým na pomoci ze strany státu. Nezanedbatelné procento těchto dětí bohužel propadne kriminálnímu jednání nebo se mohou stát bezdomovci. Tyto mladé osoby mohou být poznamenány dlouhodobou citovou frustrací v důsledku citového chladu, nedostatku soukromí a intimity v ústavním prostředí. Mohou dále být sociálně nebo emocionálně nezralí, což zpravidla znamená přitěžující okolnosti při jejich integraci do společnosti. Tito jedinci často bývají sociálně opoždění a nezralí, nebývají zodpovědní a díky naučenému účelovému chování v prostředí ústavní péče často nemívají dostatečně rozvinuté svědomí. Mohou trpět sníženou schopností k navazování trvalých, kvalitních mezilidských vztahů (nezřídká sami selhávají v rodičovské roli a jejich děti končí v ústavní výchově.) Neosobnost prostředí ústavní péče může také zapříčiňovat stav, že tito jedinci plně nerozvinou všechny své schopnosti do takové míry, do jaké by toho byli schopny v podnětném a prostředí fungující rodiny.²⁴³

Dle Langmeiera a Matějčka²⁴⁴ spočívá psychická deprivace v nedostatečném uspokojení základních duševních potřeb. Zvláště vřelosti, lásky, sociálního styku, stimulace, výchovy či citového pouta dítěte na své rodiče.

²⁴² MÜHLPACHR, P. Vývoj ústavní péče. 2001. s. 35

²⁴³ KUBOVÁ, V. Vliv ústavní výchovy na osobnost jedince. 2006. s. 27

²⁴⁴ LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z. Psychická deprivace v dětství. 1974. s. 24

Psychickou deprivaci pak autoři²⁴⁵ definují jako „psychický stav vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost k uspokojení některé jeho základní (vitální) psychické potřeby v dostatečné míře a po dosti dlouhou dobu.“

Jak potvrzuje Mühlapachr²⁴⁶ deprivací syndrom se obvykle znatelně projevuje u dětí, jež pobývaly v ústavní péči od útlého dětství až do své dospělosti, nebo u dětí, jejichž výchovné prostředí bylo často měněno nebo vykazovalo známky chladu, odstupu a neosobnosti. (A to jak z hlediska personálu, tak i věcného vybavení.) Dle autora jsou následky ústavní výchovy závažnější a hůře odstranitelné, čím dříve se do ústavní péče dítě dostalo a čím déle v ní bylo.

Jak uvádí Kubová²⁴⁷ projevy deprivace mohou mít u dětí širokou škálu podob. Od forem lehčích k velmi závažným nedostatkům a to jak v oblasti sociální, emocionální, charakterové i intelektové. Autorka jmenuje například tyto projevy: opožděná mluva, chudá slovní zásoba, problémy v konverzaci a ve sdělování svých přání či zážitků, zpoždění v získávání a upevňování sociálních a hygienických návyků, opoždění ve vývoji jemné motoriky a adaptivních funkcí, jako je percepce, manipulace s předměty a jejich užití, hra či schopnost přizpůsobit se. Autorka dále zmiňuje, že tyto děti zpravidla nedosahují své maximální intelektové úrovně, složka praktické inteligence u nich převažuje nad složkou slovně pojmovou, zpravidla vykazují nedostatky v praktickém usuzování a také ve schopnosti samostatné práce. Děti dále mívají problémy se svým chováním, často trpí neurotickými či afektivními poruchami, poruchami chování a hůře se přizpůsobují sociálním pravidlům.

Náprava deprivací poruch bývá velmi obtížnou a dlouhodobou záležitostí. Langmeier a Matějček shrnují názory týkající se možnosti úspěšnosti nápravy deprivace u dětí vyrůstajících v ústavní péči: „Těžké a dlouhotrvající deprivace působí v psychické struktuře dítěte zpravidla hluboké změny, které mohou být trvalé. Čím mladší je dítě a čím déle deprivace trvá, tím menší je

²⁴⁵ LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z. Psychická deprivace v dětství. 1974. s. 24

²⁴⁶ MÜHLAPACHR, P. Vývoj ústavní péče. 2001. s. 35

²⁴⁷ KUBOVÁ, V. Vliv ústavní výchovy na osobnost jedince. 2006. s. 25

naděje, že bude možno následky beze zbytku odstranit. Je také patrné, že jisté poruchy hlavně v emocionální oblasti přetrvávají i tam, kde se pacient sociálně a intelektově přizpůsobil celkem normálně.²⁴⁸ Autoři dále dodávají, že z pohledu nápravy deprivacních poruch je nezbytné pochopení podstaty deprivacních mechanismů a dále pak schopnost zcela individuálního přístupu ke každému takto stíženému dítěti. „Čím důkladněji dítě poznáme, čím hlouběji nápravná opatření zasáhnou a čím dříve s nimi započneme, tím větší je naděje na úspěch.“²⁴⁹ Dle autorů je důležité nápravné snahy směřovat na čtyři základní oblasti: reaktivaci, redidaxi, reedukaci a resocializaci. V případě reaktivace se jedná o přísun nových podnětů z okolí, jež by dítěti dopomohly aktivizovat jeho rozvoj základních duševních procesů. Z metodologického pohledu se tím rozumí adaptační terapie. Redidaxí autoři rozumí utváření nových účelnějších návyků a způsobů chování místo starých či nevhodných. Dle autorů se v zásadě jedná o přeučování formou discentní terapie. Smyslem reedukace je pak dle nich přestavba osobnosti po stránce povahové i charakterové, dále pak změna vztahu dítěte k jeho sociálnímu okolí. To je otázkou psychoterapie. Prostřednictvím socioterapie či rodinné terapie je pak jedinec resocializován. Tedy znovu začleňován do společnosti. Učí se akceptovat společenské role a navazovat kvalitní společenské vztahy. Jednotlivé fáze nápravy je vždy nutné přizpůsobit každému konkrétnímu jedinci a pojmout je komplexně.²⁵⁰

Odstraňování deprivacních následků je práce velmi časově náročná a její celková efektivita je nejistá. Všechny nápravné snahy by tedy měly směřovat do oblasti prevence. Podle Langmeira a Matějčka je důležité: „...aby se dětem dostávalo podnětů z vnějšího životního prostředí v náležitém množství, kvalitě, seskupení a časovém sledu tak, aby nedocházelo k ochuzení nebo poruchám CNS... Organismus by tedy neměl být podněty ani podvyživován, ani přesyčován, ani zásobován příliš jednostranně... Za druhé je třeba dbát toho, aby

²⁴⁸ LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z. Psychická deprivace v dětství. 1974. s. 102

²⁴⁹ LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z. Psychická deprivace v dětství. 1974. s. 102

²⁵⁰ LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z. Psychická deprivace v dětství. 1974. s. 102

dítěti byly zajištěny podmínky pro „učení“ již na nejzákladnější úrovni. Znamená to, že přicházející podněty mají mít pro dítě „význam“ tak, aby si je mohlo začlenit do soustavy svých prožitků a poznatků. Mají mít „posilující“ význam především v oblasti žádoucího chování. K tomu je ovšem třeba určité stálosti prostředí a v něm především určité stálosti dospělých osob, které se dítětem zabývají... Za třetí je třeba vytvořit podmínky k vývoji kladných, trvalých vztahů mezi dítětem a jeho prvními vychovateli, prostředí jeho domova a pak i širším společenským a věcným prostředím.“ Zde autoři míní citový vztah mezi dítětem a dospělým. Autoři nadále pokračují: „Za čtvrté je třeba umožnit dítěti zapojení do společnosti tak, aby si osvojilo přiměřené sociální role umožňující později „dospělý“ společenský život.“²⁵¹ A to nejen na úrovni primární sociální skupiny (rodiny), tak i za jejími hranicemi, tedy ve skupině vrstevníků, ve škole nebo v zaměstnání.

Jak uvádí Kubová²⁵² je prevence deprivčního syndromu u dětí v ústavní péči otázkou zejména personálu ústavního zařízení. Ten by měl být dle autorky náležitě poučen a vybaven takovými profesionálními a osobnostními charakteristikami umožňujícími kvalitní zvládnutí této náročné profese. V případě nezbytnosti umístění dítěte do ústavu by nemělo být zcela izolováno od své rodiny (je-li to v jeho zájmu).

1.4.1 Následky ústavní výchovy z hlediska jedincovy životní dráhy

Kubová²⁵³ zmiňuje, že jedinec, který prožil v ústavní péči své dětství nebo období dospívání a nemá rodinu, ke které by se mohl vrátit nebo která by mu pomohla při osamostatňování se, je postaven před složitou situací reintegrace a adaptace na mimoústavní život. V ústavní péči měl plné zaopatření a orientoval se v ústavních pravidlech, pak se však ocitá v nových situacích, na které není dostatečně připraven. A právě tato nepřipravenost na praktický život se může dle

²⁵¹ LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z. Psychická deprivace v dětství. 1974. s. 175-180

²⁵² KUBOVÁ, V. Vliv ústavní výchovy na osobnost jedince. 2006. s. 27

²⁵³ KUBOVÁ, V. Vliv ústavní výchovy na osobnost jedince. 2006. s. 27

autorky stát zdrojem nejrůznějších selhání (jako je páchaní trestné činnosti, závislosti apod.) Autorka zmiňuje výzkum, ve kterém bylo zjištěno, že mezi vazebně stíhanými a vězeňsky trestanými mladistvými (zejména chlapci), prošlo 10 % dětskými domovy a dalších 15 % výchovnými ústavami. Autorka však podotýká, že samotné ústavy za kriminální činnost těchto jedinců nemohou. Chybu vidí v nedostatku včasného poskytnutého rodinného zázemí, jež by dítě připravovalo na vstup do života dospělých, seznamovalo ho s nástrahami a působilo na utváření vhodného hodnotového žebříčku. Působení by mělo být dlouhodobé, soustavné a nemělo by se vázat na věk kalendářní dospělosti. Autorka dále podotýká, že vzhledem k tomu, že náš systém ústavní výchovy přejí spíše velkým typům zařízení, kde dochází k vytvoření velkého kolektivu, neexistuje zde mnoho možností jak přistoupit ke každému jednotlivci individuálně. Internátní systém péče o děti dle ní dále také neumožňuje jejich zapojení do běžných denních činností (nakupování, vaření, praní apod.).

Koubová dále uvádí, že jedinci, jež prošli ústavní výchovou, nejsou často schopni pozitivního uplatnění ve společnosti, nejsou samostatní a mohou končovat v jiném zařízení (azylový dům, ústav sociální péče, psychiatrická léčebna či vězení). Dle autorky určité výzkumy prokázaly naprostou neschopnost těchto dětí v prvním roce po odchodu z ústavu udržet si zaměstnání déle než několik týdnů. Nejzávažnějším problémem těchto mladých lidí bývá ztráta střechy nad hlavou, domova, kde vyrůstali. Často proto končí jako bezdomovci. (Částečnou pomocí pro ně představují domy na půl cesty, kde se pod dohledem sociálních pracovníků učí samostatnému životu, hospodaření s penězi, hledají zaměstnání či ubytování. Bohužel se neučí tomu, k čemu dnešní ústavní výchova zatím ještě nesměruje - tedy soběstačnosti a samostatnosti.)

1. 5 Možnosti a meze umístění mladistvého do výchovného ústavu namísto vazebního řešení

Ochranná výchova je institutem trestního práva. Podle § 2 TZ je to jeden z prostředků určených k dosažení účelu tohoto zákona. Patří mezi ochranná opatření. Ta „jsou určitou újmou a omezením osobní svobody a práv toho, komu jsou ukládána. I když účel ochranných opatření není v trestním zákoně výslovně vyjádřen, lze říci, že aplikací a výkonem ochranných opatření se sleduje především prevence, tedy odstranění nebo alespoň snížení nebezpečí dalšího porušení nebo ohrožení zájmů chráněných trestním zákonem, ale také izolace a léčba osob nepřičetných, resp. zmenšeně přičetných.“²⁵⁴ Další podrobnosti týkající se ochranné výchovy stanovuje ZSVM. Ochranná výchova může být uložena buď jako ochranné opatření mladistvému a dále jako opatření uložené dítěti mladšímu 15 let.

1. 5. 1 Místo a účel ochranné výchovy v systému opatření použitelných vůči dětem a mladistvým

Mladistvým či nezletilým pachatelům trestných činů a činů jinak trestných je věnována zvýšená pozornost a péče. Je zohledňována zejména ta skutečnost, že na rozdíl od pachatelů dospělých, tito pachatelé podléhají více a snadněji vlivům okolního prostředí a lze je výrazněji a snáze ovlivňovat přiměřeným výchovným působením. Kriminalita mládeže je v jistých ohledech velmi specifická a její postihování pouhým ukládáním trestů bez hlubšího preventivně výchovného obsahu není účinné. V každém jednotlivém případě je vždy nutné velmi pečlivě posuzovat a zkoumat všechny okolnosti a příčiny, které trestnou činnost nezletilce ovlivnily. Trestná činnost těchto pachatelů bývá mnohdy podnícena

²⁵⁴ JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ D. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou. 2004. str. 41

různými negativními sociálními vlivy a individuálními příčinami, proto jsou jiné instituty práva vhodnějšími a účinnějšími nástroji při působení na mladistvého.²⁵⁵

Dle § 10 a násl. ZSVM mohou být mladistvému uložena tato opatření:

- *výchovná*: dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení, napomenutí s výstrahou. (§ 15 - § 20 ZSVM)
- *ochranná*: ochranná výchova (§ 21 - § 23 ZSVM), ochranné léčení (§ 99 TZ), zabezpečovací detence (§ 100 TZ) a zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty (§ 101 - § 104 TZ)
- *trestní*: obecně prospěšné práce, peněžité opatření, peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu, zákaz činnosti, vyhoštění, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem, odnětí svobody nepodmíněně. (§ 24 - § 33 ZSVM).

„Účelem celého souboru opatření je vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobnostním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páčání provinění.“²⁵⁶

„Ochranná opatření neobsahují morální odsouzení činu (na rozdíl od trestu proto mohou být uložena i osobě, která nebyla uznána vinnou trestným činem), při jejich ukládání se neuplatňuje zásada úměrnosti mezi stupněm nebezpečnosti činu a výběrem druhu sankce.“²⁵⁷

Příčiny antisociálního chování mladistvých bývají převážně způsobeny nevhodným nebo nedostatečným výchovným působením rodinného a širšího společenského zázemí. Je tedy otázkou, jaké opatření bude v konkrétním případě nejvhodnější. U nejvíce závažných trestných činů to bude bezpochyby trest odnětí svobody, v méně závažných případech se jeví účinnějším uložení výchovných

²⁵⁵ MEIXNEROVÁ, A. Ochranná výchova. 2007. s. 20

²⁵⁶ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže za protiprávní činy zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů zákon o soudnictví ve věcech mládeže. § 9

²⁵⁷ JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou. 2004. str.41

opatření nebo ochranné výchovy. Zde je možnost dlouhodobějšího a výchovnějšího působení na mladistvého. Jednotlivé ústavy jsou navíc rozděleny dle stupně narušení jedince a nabízí lepší přípravu mladistvého na budoucí povolání (různé učňovské obory), upevnění pracovních, sociálních a hygienických návyků. Mladistvý zde není také tolik izolován od okolního prostředí.²⁵⁸

1. 5. 2 Podmínky uložení ochranné výchovy

„Ochranná výchova znamená závažný zásah do základních občanských práv jednotlivce. Jejím uložením je mladistvý zařazen do kolektivní výchovy s přísnějším režimem.“²⁵⁹

Ochranná výchova se ukládá soudem pro mládež fakultativně mladistvému pachateli ve věku 15 - 18 let pokud:

- a) o výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž žije
- b) dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána
- c) prostředí, v němž mladiství žije, neposkytuje záruky jeho náležité výchovy, a nepostačuje uložení ústavní výchovy podle zákona o rodině a nepostačuje uložení výchovných opatření.

Pro uložení ochranné výchovy stačí splnění jedné z uvedených podmínek.²⁶⁰

„Soud může ochrannou výchovu uložit i vedle trestu nebo při upuštění od potrestání. Při upuštění od potrestání pouze má-li za to, že k dosažení účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže není třeba uložit trestní opatření.“²⁶¹

Vůči mladistvému, který v době spáchání trestného činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby byl schopen rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání se pak postupuje obdobně jako dle postupů a opatření

²⁵⁸ MEIXNEROVÁ, A. Ochranná výchova. 2007. s. 22

²⁵⁹ MEIXNEROVÁ, A. Ochranná výchova. 2007. s. 25

²⁶⁰ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže za protiprávní činy zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů zákon o soudnictví ve věcech mládeže. § 22 odst. 1

²⁶¹ MEIXNEROVÁ, A. Ochranná výchova. 2007. s. 25

uplatňovaných u dětí mladších 15 let.²⁶² (Budou-li splněny zákonné podmínky, lze tedy uložit ochranné opatření dle ust. § 21 odst. 2 ZSVM a dále obdobné postupy a opatření jako u nezletilých pachatelů). „Ustanovení § 21 ZSVM se vztahuje jak na mladistvého plně přičetného, mladistvého zmenšeně přičetného, tak i na mladistvého nepřičetného.“²⁶³

Ochranná výchova je ukládána bez časového omezení a trvá do doby, dokud to vyžaduje její účel, nejdéle však do osmnáctého roku věku mladistvého. Vyžaduje-li to zájem mladistvého, může být prodloužena až do dovršení devatenáctého roku věku. Pokud z nějakého důvodu není možno ochrannou výchovu vykonat ihned, může být soudem pro mládež nařízen dohled Probačního úředníka. Od výkonu ochranné výchovy může být upuštěno, pokud před jejím započítím pominou důvody, pro něž byla uložena.²⁶⁴ Ust. § 83 ZSVM definuje procesní podmínky tohoto upuštění.

Ochranná výchova je jedním druhem ochranného opatření, jehož účelem je zajištění prevence, izolace a resocializace dítěte, které se dopustilo společensky nebezpečného činu. Tato výchova může být uložena v řízení občansko-právním, a to osobám ve věku od 12 do 15 let, jež spáchaly trestný čin, za který trestní zákoník dovoluje uložení výjimečného trestu, nebo osobám nezletilým, mladším 15 let, jež se dopustily takového činu, který by byl u právně odpovědných osob pokládán za závažný trestný čin. Ochranná výchova může být dále uložena soudem pro mládež v řízení trestním a to pouze mladistvým, tedy ve věku 15 – 18 let. Za všech okolností však musí býti splněna podmínka, že uložení ústavní výchovy by bylo v daném případě nedostatečným opatřením.

Ochranná výchova je realizována ve výchovných ústavech. U dětí mladších 15 let pak výjimečně v dětském domově se školou.²⁶⁵

²⁶² Zákon o soudnictví ve věcech mládeže za protiprávní činy zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů zákon o soudnictví ve věcech mládeže § 5

²⁶³ BACHOVÁ, J. Ochranná opatření de lege lata a de lege referenda. 2009. s. 12

²⁶⁵ HAŠKOVÁ, L. Deprivace a subdeprivace dětí a v ústavní péči. 2009. s. 38

2. Cíl práce a výzkumné otázky

2.1 Cíl práce

Cílem mé diplomové práce je přispět dalšími informacemi do rozhodovacího procesu v oblasti vazebního nebo alternativního řešení problematiky delikvence mladistvých.

2.1 Výzkumné otázky

Výzkumná otázka č. 1: Jaké jsou odlišnosti v prožívání vazby a pobytu ve výchovném ústavu u mladistvých delikventů?

Výzkumná otázka č. 2: Proč ve výchovných ústavech dochází k mimořádným událostem?

3. Metodika

3.1 Metodika výzkumu

Pro své výzkumné šetření jsem užila metody kvalitativní jež Miovský²⁶⁶ označuje jako „přístup, využívající principů jedinečnosti a neopakovatelnosti,²⁶⁷ kontextuálnosti,²⁶⁸ procedurálnosti a dynamiky²⁶⁹ a v jeho rámci se cíleně pracuje s reflexivní povahou²⁷⁰ jakéhokoli psychologického zkoumání.“ Kvalitativních metod se dle autora využívá k popisu, analýze a interpretaci nekvantifikovaných či nekvantifikovatelných vlastností zkoumaných psychologických fenoménů naší vnitřní a vnější reality.

Gavora²⁷¹ definuje hlavní cíl kvalitativního výzkumu - porozumět člověku, chápat jeho vlastní hlediska. Pochopit jak on vidí realitu a posuzuje své jednání.

Při kvalitativním šetření se výzkumník snaží sblížit se zkoumaným vzorkem a proniknout do situací, do kterých tito lidé vstupují. Tak jim může detailně porozumět a může je ve slovní podobě výstižně, plasticky a podrobně popsat.

Původ kvalitativního výzkumu je ve filozofii fenomenologie. Ta klade důraz na subjektivní aspekty jednání lidí. Tato filozofie se snaží o porozumění myšlení a chování člověka.²⁷²

Ve svém výzkumném šetření jsem se detailně zabývala mladistvými jež z důvodu své trestné činnosti prošli vazbou a nyní se nachází ve výchovném ústavu.

²⁶⁶ MIOVSKÝ, M. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. 2006. s. 18

²⁶⁷ nezřídka se výzkumu jedinečných a neopakovatelných fenoménů jež mohou být vnímány jako velmi odlišné

²⁶⁸ tímto se zdůrazňuje fakt o existenci velmi mála pravidel, vyskytujících se v psychologii, platících obecně. Množství psychologických fenoménů se váže jen na určitý kontext, jako na sestavení osobnostních vlastností či podmínek času a místa.

²⁶⁹ předmět výzkumu se jistým způsobem utváří, rozvíjí a zaniká, přičemž se tak děje v procesu jež je nutno respektovat. Proces, odehrávající se čase, zpravidla nemá lineární průběh. Vlivem nejrůznějších faktorů dochází k proměně dynamiky změn. Zkoumáním dynamiky procesů jež nás obklopují, dochází ke zjišťování jakých kvalit tyto vlivy nabývají a jaké faktory ovlivňují daný proces

²⁷⁰ při výzkumném šetření se pracuje s faktem, že se výzkumník nepřímo či přímo podílí na zkoumaných procesech. Tedy, že je sám jistým způsobem ovlivňuje a zároveň je jimi také ovlivňován. Jde o popsání a pochopení toho, jak k ovlivňování dochází, jakým způsobem interakce mění zkoumaný vzorek oproti situaci kdy podroben výzkumu není. Zkoumaný vzorek tedy není pasivní nýbrž se přizpůsobuje nově přichozím podmínkám. Zároveň dochází k interakci s výzkumníkem i s výzkumnými nástroji.

²⁷¹ GAVORA, P. Úvod do pedagogického výzkumu. 2000. s. 32

²⁷² GAVORA, P. Úvod do pedagogického výzkumu. 2000. s. 31 - 32

Chtěla jsem detailně zjistit jaké jsou mezi nimi odlišnosti v prožívání vazby a výchovného ústavu.

Pro výběr výzkumného vzorku jsem zvolila jednu z metod nepravděpodobnostních, a využila jsem záměrného výběru přes instituce. Tuto metodu definuje Hendl²⁷³ jako metodu kdy se využívá určitého typu služeb či činností institucí určených pro cílovou skupinu jež výzkumníka zajímá. Já při šetření využila služeb 3 výchovných ústavů.

Pro získání dat jsem zvolila techniku moderovaného rozhovoru (interview).²⁷⁴ Důvodem byl fakt, že tato metoda umožňuje nejen zachycení faktů ale umožňuje též hlubší průnik do motivů a postojů zkoumaného vzorku. Umožňuje také sledování jistých vnějších reakcí respondentů, na základě kterých poté může být pohotově usměřován další průběh kladení otázek.²⁷⁵

Konkrétně polostrukturované interview, jež jsem ve svém šetření využila, může být označeno jako „rozhovor pomocí návodu.“²⁷⁶ Návod zde reprezentuje seznam témat nebo otázek, jež je nutno v rámci interview zmínit a probrat. Je na vůli tazatele, jakým způsobem potřebné informace získá, tedy v jakém pořadí či jakým způsobem. Polostrukturované interview dává výzkumníkovi možnost co nejvýhodněji a co nejlepším způsobem využít čas pro dané interview. Pomáhá udržet směr rozhovoru ale respondentovi zároveň dává prostor k projevení vlastních názorů a zkušeností.²⁷⁷

Před provedením interview jsem si tedy vytvořila návod (viz Přílohu č. 1), jak uvádí Hendl.²⁷⁸ Těmito okruhy jsem se při interview zabývala a snažila se na ně získat od respondentů odpovědi. V citované tabulce jsou jen okruhy témat pro jednotlivá interview. V závislosti na konkrétních odpovědích dotazovaných jsem pak jednotlivé otázky konkretizovala otázkami doplňujícími.

²⁷³ HENDL, J. Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace. 2005. s. 138

²⁷⁴ termínem interview označuje Miovský moderovaný rozhovor, který je prováděn s jistým cílem a účelem výzkumu. Termín rozhovor nežívá z důvodu jasného odlišení rozhovoru jakožto výzkumné metody (interview) a rozhovoru jakožto formy standardní lidské komunikace.

²⁷⁵ GAVORA, P. Úvod do pedagogického výzkumu. 2000. s. 110

²⁷⁶ HENDL, J. Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace. 2005. s. 174

²⁷⁷ HENDL, J. Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace. 2005. s. 174

²⁷⁸ HENDL, J. Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace. 2005. s. 174

Jednotlivá interview jsem provedla ve 3 vybraných výchovných ústavech. Pro získání co nejobektivnějších informací jsem s respondenty interview prováděla o samotě, bez přítomnosti personálu ústavu.

Z důvodu co nejpřesnějšího rozboru jsem všechny rozhovory zaznamenávala do diktafonu a následně převedla do písemné podoby doslovnou transkripcí. Hendl²⁷⁹ definuje transkripci jakožto převod projevu mluveného (ať už z interview či ze skupinové diskuze) do podoby písemné. Mluvený projev je možno převést do literárního opisu zachovávající dialekt pomocí standardní abecedy. V některých případech je text přenášen do spisovného jazyka, je očišťováno od dialektu a chyb vyskytujících se ve větné skladbě a upravuje se také po stylistické stránce. Děje se tak zejména v případech kdy je pozornost soustředěna hlavně na obsahově-tématickou rovinu.²⁸⁰ Já toho ve svém výzkumu nevyužila, to znamená, že jsem získané informace zaznamenala doslovně a nijak neupravovala.

Ze získaných informací od respondentů jsem sestavila kasuistiky jednotlivých mladistvých. Zaměřila jsem se zde zejména na jejich pocity a zkušenosti z vazby a z výchovného ústavu. Dále pak na mapování mimořádných událostí ve výchovných ústavech.

K analýze shromážděných dat jsem využila metody zakotvené teorie jež definuje Miovský²⁸¹ jakožto teorii odvozenou od procesu zkoumání reprezentovaného jevu. Teorie je vytvořena a prozatímně ověřena systematickým shromažďováním dat o zkoumaném fenoménu a analýzou těchto informací. Vždy se začíná zkoumaným polem, oblastí, objektem zájmu, nikoli teorií jelikož se dává prostor k vyplynutí významných prvků ve zkoumané oblasti aniž by se nějak dopředu předjímalý či označovaly výsledky.

Ze zakotvené teorie vyplývá kódování. Ve svém výzkumném šetření jsem využila otevřené kódování. Hendl²⁸² kódováním rozumí rozkrytí dat směřující k jejich následné interpretaci, konceptualizaci a nové integraci. Otevřené kódování

²⁷⁹ HENDL, J. Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace. 2005. s. 174

²⁸⁰ HENDL, J. Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace. 2005. s. 208

²⁸¹ MIOVSKÝ, M. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. 2006. s. 226

²⁸² HENDL, J. Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace. 2005. s. 246 - 247

pak vyznačuje pečlivé rozebrání veškerých údajů na samostatné části a jejich následné prostudování. Tím, že se získaná data detailně rozeberou, prozkoumají a porovnají, vyplynou rozdíly a podobnosti mezi nimi. Otevřené kódování může být aplikováno různými způsoby - lze kódovat slovo po slovu nebo lze kódovat po odstavcích či podle textu nebo případu. Toto kódování pak může být následně organizováno, tříděno a kombinováno nebo doplňováno v jiných analýzách.²⁸³ Ve svém šetření jsem získaná data kódovala dle textu.

3.2 Zkoumaný soubor

Výzkumné šetření jsem provedla se vzorkem 7 mladistvých, kteří díky své trestné činnosti prošli vazbou a nyní jsou umístěni ve výchovném ústavu. Je evidentní, že takto malý vzorek není ideální a reprezentativní, ale respondenty, kteří splňovali mé požadavky bylo velmi obtížné získat. Vzhledem k období, kdy jsem výzkum prováděla (období letních prázdnin, kdy většina chovanců ústav opouští a odjíždí domů) a kombinaci požadavků (aby respondent prošel jak vazbou, tak výchovným ústavem) to bylo maximum respondentů, jež jsem mohla získat.

S výběrem respondentů mi pomohli vychovatelé ve výchovných ústavech. Zároveň mi s jednotlivými chovanci zprostředkovali schůzku a umožnili provedení výzkumu.

Na zkoumaném souboru jsem chtěla zjistit odlišnosti v prožívání vazby a výchovného ústavu. Dále jsem u nich zkoumala důvody mimořádných událostí vyskytujících se ve výchovných ústavech.

Ke znemožnění jakékoli identifikace mladistvých (v souvislosti s ust. § 53 zákona č. 218/2003 Sb.) záměrně neuvádím jména respondentů ale pouze smyšlené iniciály. Nezmiňuji ani jiné konkrétní informace jež by mohli vést k jejich případné identifikaci. Zároveň neuvádím věznice, kterými mladiství prošli ani výchovné ústavy, kde se nachází v současné době.

²⁸³ HENDL, J. Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace. 2005. s. 246 - 247

4. Výsledky

4.1 Kasuistiky

Kasuistika č. 1

Výchovný ústav:

17 letý M. D. je ve výchovném ústavu 2 roky. Navštěvuje zde učební obor zednické práce. Škola ho celkem baví a zvolený obor považuje za praktický. Ve volném čase chodí v létě rád na koupaliště a sportuje. Ostatních aktivit realizovaných ústavem se v poslední době neúčastnil. Z důvodu jeho nevhodného chování a porušování pravidel ústavu mu byla účast na aktivitách dočasně omezena. Celkově hodnotí program ústavu jako praktický, atraktivní a účelný, který ho ovlivňuje pozitivním způsobem a přispěl k jeho polepšení.

Vztahy s personálem hodnotí pozitivně, nevyskytují se u něho žádné problémy a konflikty. Rovněž s ostatními chovanci má dobré vztahy a má zde mnoho kamarádů, kterým se může svěřit se svými starostmi. Pomoc personálu v těchto případech nevyužívá. Pokud se v ústavu objeví nějaké problémy snaží se je řešit domluvou, ovšem nevylučuje existenci občasných fyzických střetů. Konflikty nejsou dle jeho slov časté.

Na prostředí ústavu si zvykl dobře, některé chovance znal již z doby dřívější. Při aklimatizaci nepocíťoval žádné problémy. K jeho dobré adaptaci mu pomohli zejména ostatní hoši tím, že ho přijali mezi sebe, personál na jeho aklimatizaci zásadní vliv neměl.

Komunikaci s ostatními chovanci a personálem hodnotí jako bezproblémovou a bezkonfliktní.

Případné problémy a konflikty dle jeho slov řeší vychovatelé bodovým hodnocením, ze kterého pak vyplývají tresty a omezení.

Existenci jevů ztěžujících jeho pobyt v ústavu neguje. Občas se neshodne s ostatními hochy, nicméně nejde o závažné problémy.

K mimořádným událostem dle jeho slov dochází ve formě útěků. Přičemž důvody shledává v neochotě jedinců přizpůsobit se danému režimu. Dále zmínil šikanu, se kterou se v ústavu setkal krátce po jeho nástupu do zařízení. Aktivně se na ní nepodílel. Důvody šikany vidí v osobnostních rozdílech mezi chovanci. Jiné formy mimořádných událostí neguje.

Vztahy s rodinou má dle svých slov „normální“. V ústavu ho nenavštěvují z důvodu časové vytíženosti rodičů. Doma má přítelkyni, se kterou očekává narození potomka. Jediný kontakt s rodinou má v současné době prostřednictvím dovolenek. Domů se chystá na letní prázdniny. Na jeho trestný čin, vazbu a následné umístění do výchovného ústavu rodiče reagovali nelibě.

Celkový vliv ústavu na vlastní osobnost spatřuje v pozitivním působení. Dle svých slov se polepší.

Vazba:

Ve vazbě pobýval 7 měsíců. Režim dne rozdělil pouze denními jídly a komunitou. Čas zde trávil pasivně, dle svých slov „jen ležel“. Hodinu denně měl možnost trávit sportovně, hrál ping pong nebo fotbal, nebo chodil do kulturní místnosti a koukal na televizi.

Existenci nabídky vzdělávacích, preventivně výchovných nebo zájmových aktivit neuvedl. Pouze využíval nabídky sportovního vyžití, zejména ve formě fotbalu.

Na proces uvěznění reagoval zejména pocity vzteku, se kterými se vyrovnával sám, nijak je neřešil, „prostě to pak přešlo“. Při nástupu do výkonu vazby mu byly poskytnuty všechny důležité informace, nepociťoval v tomto ohledu žádné nejasnosti.

Na prostředí vazby si zvykal zhruba 14 dnů, kdy se rozkoukával a seznamoval se spoluobviněnými. Adaptoval se bez výraznějších problémů. Důvodem byla zejména znalost spoluobviněných.

Pobyt ve vazbě mu nejvíce usnadňovala možnost sportovního vyžití.

Se spoluvězni vycházel dobře, neměl žádné výrazné problémy, nicméně se personálem věznice jisté problémy uvedl. Dle jeho slov docházelo k vzájemným konfliktům z důvodu jeho příslušnosti k etnické menšině. Tyto problémy neměl sám, více spoluobviněných mělo stejné problémy. On je nijak neřešil a přecházel, protože to dle jeho slov „stejně nemělo cenu“. Ostatní potíže si řešil sám, nikdy nevyhledal pomoc vězeňského psychologa či jiného zaměstnance.

Ve vazbě docházelo i k vzájemným střetům mezi spoluobviněnými ve formě drobnějších fyzických útoků. S jinými mimořádnými událostmi se zde nesetkal.

Vazba ho ovlivnila pouze v získání záznamu v trestním rejstříku a byla pro něho stresovou záležitostí, která mu dle jeho slov „pocuchala nervy“. Potíže v souvislosti s vzetím do vazby se u něho vyskytovaly ve formě občasných problémů se spánkem. Ve vazbě zažíval pocity vzteku a manipulace. Obavy z budoucnosti nevyjádřil. Při pobytu ve vazbě se u něho v jistých okamžicích dostavila deprese, která však nebyla nijak intenzivní.

Spoluobvinění na něho měli vliv ve formě kriminální infekce, když přiznal, že se od nich přiučil jistým novým praktikám, týkající se trestné činnosti.

Stresory ve formě hluku, vlhkosti, světla či jiných na něho nepůsobily.

Ve vazbě nejvíce postrádal možnost volného pohybu, dále pak rodinu, kamarády, mobilní telefon a cigarety.

I přes to, že byl pro něho pobyt ve vazbě náročná na psychiku, jeho psychická stránka nebyla nijak destruktivně poznamenána.

Výchovný ústav X vazba:

Pobyt ve výchovném ústavu celkově hodnotí pozitivně, je zde spokojený. Vazbu hodnotil jako omezením jakéhokoli pohybu a všech aktivit.

Výchovný ústav hodnotí jako prostředí lepší z důvodu větší volnosti.

Hoši ve výchovném ústavu jsou stejní jako byli ve vazbě, personál ve vazbě pak hodnotí negativně, zejména z důvodů jejich útoků na osoby obviněných kvůli rasové diferenciaci.

Větší vliv na vlastní osobnost má výchovný ústav zejména v podobě poučení o nevhodnosti útěků a dalšího patologického jednání.

Podobnosti mezi těmito dvěma alternativami spatřuje v omezení vlastní aktivity, v nutnosti podřízení se režimu a pravidlům.

Kasuistika č. 2

Výchovný ústav:

17 letý P. K. je výchovném ústavu od svých 15 let. Po několika měsících však z ústavu utekl, rok byl na útěku, poté se dostal opět do vazby, ze které znovu putoval do výchovného ústavu. Navštěvuje učební obor zedník, je zde spokojený a považuje to za největší plus zdejšího pobytu. Ve volném čase nejraději sportuje, hraje fotbal. Společně s ostatními chovanci se účastní všech aktivit realizovaných ústavem, účastní se výstav, výletů, soutěží, exkurzí a podobně. S programem a fungováním ústavu je spokojený, pobyt zde hodnotí jako praktický a účelný. S dodržováním režimu a povinností nemá problémy.

Adaptace na zdejší podmínky neprobíhala ideálně, několikrát ústav svévolně opustil, jeho poslední útěk trval rok. Důvodem jeho útěků byla závislost na heroinu. V současné době se již s tímto problémem vyrovnal a nechce již mít s drogami nic společného. Hlavní pomocí při jeho adaptaci mu byli ostatní hoši, kteří ho přijali ihned mezi sebe.

Vztahy s personálem nemá ideální. Zejména s jistými lidmi se dostává do konfliktů. Tyto dle jeho slov pramení zejména z jeho pocitu, že vychovatelé nejsou ke všem chovancům spravedliví a dělají mezi nimi rozdíly. Mají určité chovance, kterým dle jeho slov nadržují.

Vztahy s ostatními chovanci jsou v normě, má zde kamarády ale také hochy, se kterými si příliš nerozumí a jejich společnost proto nevyhledává. Pokud se dostane do konfliktu s nějakým chovancem, snaží se věc řešit v klidu, žádným fyzickým násilím, většinou se jde projít. Konflikty však mezi nimi nejsou časté. Má zde mnoho kamarádů, nicméně zde není nikdo, komu by se se svými starostmi svěřil, dle svých slov nikomu nevěří, je tu sám za sebe.

Pobyt hodnotí kladně, líbí se mu zde. Za největší plus považuje školu, dále se mu líbí možnost účasti na nejrůznějších kulturních a sportovních akcích. Za největší mínus pak považuje personál. Chybí mu však zde jeho kamarádi, rodina a přítelkyně.

Problémy v komunikaci s ostatními hochy nemá, pokud vznikne nějaký problém, řeší se kázeňsky přes vychovatele.

Jeho psychická kondice je zde dobrá, je v mnohem lepším rozpoložení než když byl ve vazbě. Oceňuje především volnost, díky které může řešit hádky a jiné problémy s ostatními hochy, kdy může jít ven a uklidnit se.

Největšího plus, které mu ústav poskytne je dle svých slov zbavení se závislosti na heroinu. Pokud by zůstal v původním prostředí, jistě by v užívání pokračoval i nadále.

Mimořádné události se v ústavu vyskytují ve formě útěků. I on sám několikrát ústav opustil z důvodu drogové závislosti. Ostatní hoši utíkají z důvodu nepřizpůsobení se režimu a touze po svobodě. S jinými mimořádnými událostmi, jako je šikana, sebepoškozování a jiné se v ústavu neseťkal.

Vztahy s rodinou má dobré, v ústavu ho nenavštěvují jelikož mají mnoho starostí s péčí o další mladší sourozence. Na vazbu a výchovný ústav rodiče zareagovali nelibě, nicméně ho nezavrhl.

Ústav ho ovlivnil a změnil pozitivním způsobem, dle svých slov se polepšil.

Vazba:

Ve vazbě strávil 3 měsíce, které trávil pasivně. Žádných preventivně výchovných, vzdělávacích či zájmových aktivit nabízených věznicí se neúčastnil.

Na prostředí vazby si zvykl bez větších problémů. Zejména díky jeho opakovanému pobytu, věděl již do předu co ho bude čekat, „byl připraven“. Na uvěznění reagoval realistickým přizpůsobením.

Ve vazbě mu činilo největší potíže nemožnost vycházek a nutnost trávení času stále se stejnými lidmi. Toto nejvýznamnějším způsobem ovlivňovalo jeho

psychiku. Nejvíce postrádal možnost volného pohybu a přítelkyni. Dále pak cigarety a mobilní telefon.

Se spoluvězni vycházel dobře, občasné konflikty nebyly nijak závažné.

Vztahy s personálem ovšem neoznačuje za ideální. Vyskytovaly se zde ze strany dozorců nadávky na jejich etnickou příslušnost. Veškeré problémy, které se zde vyskytovaly řešil sám, nevyhledával pomoc pracovníků věznice.

S mimořádnými událostmi se osobně nesetkal.

Vliv vazby na svou osobnost nepovažuje za pozitivní, nechce se tam vrátit. Díky vazbě se dle svých slov nepoučil. Pobyt zde pro něj nebyl nijak stresový, zejména z důvodu jeho opakovaného pobytu. Ze stejného důvodu se u něho ani neobjevily žádné neurotické potíže ani deprese. Nepůsobily na něho ani žádné jiné stresory jako je hluk, světlo apod. Zažíval zde pocity vzteku, manipulace a odcizení. Obavy z budoucnosti nezmínil.

Kriminální infekci potvrdil, přičemž sám sebe označil za „učitele“ ostatních.

Při nástupu mu byly informace poskytnuty v dostatečné kvalitě i kvantitě.

Vazba ho žádným zásadním způsobem neovlivnila.

Výchovný ústav X vazba:

Celkové hodnocení pobytu ve výchovném ústavu je z jeho strany pozitivní, nepostrádá zde nic. Vazbu hodnotí jako zásah na jeho psychickou stránku, zmiňuje především konflikty s dozorci, které na něho působily velmi nepříjemným způsobem. Nepříjemně na něho působila i přítomnost stejných lidí v jedné cele a nemožnost volného pohybu.

Zásadní rozdíl mezi oběma instituty vidí v nemožnosti aktivit (ve vazbě), oproti tomu v ústavu má větší volnost i příležitost k nejrůznějším aktivitám.

Rozdíl mezi hochy ve vazbě a ve výchovném ústavu nevidí. Mezi personálem věznice a výchovného ústavu už ovšem ano. Tento hodnotí pozitivněji, označuje ho za „hodnější“.

Větší vliv na něho měl výchovný ústav. Vazba v něm nezanechala nic, pouze ho obrala o čas. A byla pro něho horším zážitkem.

Kasuistika č. 3

Výchovný ústav:

16 letý D. P. je ve výchovném ústavu jeden rok. Navštěvuje zde učební obor kuchař. Škola ho příliš nebaví, vadí mu vstávání a školní povinnosti. Praxe ho ovšem baví. Ve volném čase nejraději hraje fotbal. Všech aktivit realizovaných ústavem se účastní. Rád jezdí na výlety a sportovní soutěže. Celkový program ústavu hodnotí pozitivně, chválí zejména školu a prvky praktické výuky v ústavu, kdy se sami chovanci podílí například na organizaci programů či pomáhají personálu se zařizováním různých věcí. S dodržováním režimu a stanovených pravidel má občas problémy.

Na prostředí výchovného ústavu se aklimatizoval bez výraznějších problémů, pomohli mu zejména hoši svým vřelým přijetím. Personál k jeho adaptaci příliš nepřispěl. Zpočátku měl problémy s aklimatizací na nastavený režim a pravidla, což po několika týdnech odpadlo.

Vztahy s ostatními hochy má dobré, s některými se zná již vazby, nicméně je v ústavu několik chovanců, se kterými dochází k drobným střetům kvůli jejich provokacím. Problémy s hochy se snaží vyřešit domluvou, nicméně se občas nevyhne vzájemným fyzickým střetům. Konflikty ovšem nejsou časté a řeší je vychovatelé bodovacím systémem. Mezi hochy má i blízké přátele, kterým se může svěřit se svými strastmi.

Se všemi vychovateli nevychází dobře. Jeho konflikty jsou s nimi zejména z důvodu, že vnímá jejich chování jako nespravedlivé. Nicméně k některým přilnul blíže, důvěřuje jim, a je ochoten se jim svěřit se svým trápením.

V komunikaci s ostatními chovanci i s personálem nemá problémy.

Ústavní prostředí ho do budoucna ovlivní zejména získáním školního vzdělání, zároveň přispěje k jeho nápravě a polepšení.

V ústavu nepocituje žádné problémy, se kterými by se potýkal.

Mimořádné události se v ústavu vyskytují ve formě útěků, které jsou poměrně časté. Jiné události se v ústavu nevyskytují.

Vztahy s rodinou má spíše negativní. V ústavu ho nenavštěvují z důvodu jejich zaneprázdněnosti. O jejich návštěvu ani nestojí. Dle jeho slov mu nevěnovali přílišnou pozornost nikdy, nestojí o jejich péči ani teď. Na jeho umístění do vazby a následně výchovného ústavu reagovali negativně a narušili se tím jejich (již tak nekvalitní) vztahy.

Vazba:

Ve vazbě strávil 6 měsíců. Čas trávil především pasivně, v době osobního volna koukal na televizi, někdy hrál fotbal. Preventivně výchovných, vzdělávacích či zájmových programů nabízených věznicí se neúčastnil.

Adaptace na vězeňské prostředí mu činila zpočátku potíže, které zhruba po dvou týdnech pominuly. K jeho aklimatizaci mu pomohli zejména ostatní vězni, se kterými si povídal, a kteří ho zasvětili do vězeňské subkultury. Největší potíže při pobytu ve vazbě mu činila nemožnost kouření a užívání mobilního telefonu.

Se spoluvězni měl dobré vztahy, se všemi vycházel, ke konfliktům nedocházelo. O dozorcích se vyjádřil, že pokud se člověk chová tak, jak má, nedělá potíže, nemá s nimi problémy. Ani on se do konfliktů s nimi nedostával.

Co se týká celkového klimatu vazby, tak tam mezi vězni a dozorcí k jistým konfliktům docházelo, nicméně to nebyly žádné závažné problémy.

Se žádnými mimořádnými událostmi se nesešel. Vazba v něm celkově nezanechala dobrý dojem, byla to pro něho stresová situace, jeho psychická stránka byla pod tlakem, který se ovšem nepřenesl do následného života.

Neurotické potíže způsobené vazbou se u něho neprojevaly. Dominantní pocity, které zažíval byly vztek a pocity manipulace, které řešil svépomocí. Obavy z budoucího života nevyjádřil. Během pobytu se u něho objevovaly náznaky deprese, nicméně nebyly nikterak destruktivní. Kriminální infekci neguje, rovněž tak stresory v podobě světla, luku, teploty apod.

Ve vazbě nejvíce postrádal volnost pohybu, cigarety a mobilní telefon. Rodina mu příliš nechyběla.

Při nástupu do výkonu vazby mu byly poskytnuty dostatečné informace, se vším byl srozuměn. Vazba ho nijak dramaticky neovlivnila ani nezměnila.

Výchovný ústav X vazba:

Pobyt ve výchovném ústavu hodnotí jako dobrý, je zde spokojen. Má zde větší volnost než měl ve vazbě, má zde kamarády. Na vazbě mu vadilo nicnedělání. Lidi ve výchovném ústavu také hodnotí jako lepší. O pracovnících věznic se vyjádřil jako lidech, kteří na vězně křičeli a nadávali jim z rasových důvodů.

Vazba pro něho byl horší zážitek, který ale nebyl nijak destruktivní.

Kasuistika č. 4

Výchovný ústav:

16 letý F. K. je ve výchovném ústavu měsíc. Navštěvuje zde odborné učiliště, obor kuchař/číšník. Na škole ho baví zejména praxe. Zvolený obor mu vyhovuje a bude se ho snažit využít v budoucnosti v praxi. Ve volném čase se nejraději věnuje sportu, hraje fotbal.

Za tu dobu, co je v ústavu se již na prostředí zadaptoval. Ze začátku bylo vše pro něho těžké, nikoho zde neznal, a jeho pobyt zde byl neustále monitorovaný, na což nebyl zvyklý a bylo mu to nepříjemné. Nicméně v současné době je již plně aklimatizovaný. Při adaptaci na nové prostředí mu nejvíce pomohl vychovatel, ke kterému přilnul, plně mu důvěřuje a svěřuje se mu se svými problémy. Při jeho aklimataci využil také pomoc psychologa.

Na vazbu reagoval pocity smutku a vzteku, se kterými se vypořádával sportovní činností.

Program probíhající ve výchovném ústavu hodnotí pozitivní a praktický, nabízených aktivit se v současné době příliš neúčastní, z důvodu jeho nevhodného chování mu byly omezeny.

Vztahy s personálem zde má normální, bezproblémové. Také vztahy v ostatními hochy má přátelské. Konflikty nejsou časté. V případě, že se vyskytnou se je snaží řešit domluvou a ne fyzickým násilím. Komunikaci hodnotí jako bezproblémovou. Ostatním hochům příliš nedůvěřuje, nesvěřuje se jim.

Vazba ho do budoucna ovlivní stigmatizací, že byl v takovémto typu zařízení. Dále udal pozitivní vliv ve formě polepšení.

Největším problémem zde pro něho je omezený kontakt s rodinou, kterou velmi postrádá. Vztahy s nimi má velmi dobré, pravidelně ho zde navštěvují a jezdí za nimi na dovolenky. Jejich reakcí na jeho trestnou činnost byl hněv.

Mimořádné události zmínil útky hochů. Důvodem jsou dle jeho slov problémy s režimem ústavu, touha po svobodě. Jiné mimořádné události nezmínil.

Výchovný ústav ho změnil v tom, že teď již ví, že jeho chování v minulosti nebylo správné a polepší se.

Vazba:

Ve vazbě strávil 2 měsíce. Čas zde trávil zejména pasivně, rozdělil ho pouze denními jídly. Účast na preventivně výchovných, vzdělávacích či zájmových programech neguje. V době osobního volna se někdy věnoval sportu, hrál fotbal, nohejbal nebo v kulturní místnosti sledoval televizi.

Jeho adaptace nebyla jednoduchá, v počátcích pobytu se necítil dobře, a nebylo pro něho jednoduché si zvyknout. Nebyl schopen definovat, co mu pomohlo s jeho adaptací. Největší problémy mu dělalo omezení svobody, nemnožnost pohybu. Pobyt ve vazbě mu usnadňovala občasná sportovní činnost.

Se spoluvězni i personálu věznice vycházel dobře, bez problémů. Jiné problémy či konflikty také neguje. S mimořádnými událostmi se zde neseťkal.

Vazba ho neovlivnila dobře, neměla vliv na jeho poučení. Byla pro něho stresovou záležitostí, ale neměla nijak destruktivní dopad na jeho osobnost.

Neurotické potíže v souvislosti s uvězněním se u něho v menší míře objevily na počátku pobytu, po několika dnech spontánně zmizely. Ve vazbě nezažíval pocity odcizení a manipulace. Obavy z budoucnosti neguje.

Během pobytu se dostával do občasné deprese, která ale nebyla nijak intenzivní. Potvrdil kriminální infekci, kdy ho spoluvězni inspirovali v páchání trestné činnosti.

Stresory v podobě stravy, hluku nebo teploty neudává.

Ve vazbě postrádal zejména rodinu, kamarády. Méně pak cigarety a mobilní telefon.

Vazba ho výrazným způsobem neovlivnila.

Výchovný ústav X vazba:

Výchovný ústav celkově hodnotí kladně, líbí se mu zde a oceňuje, že může jezdit domů k rodičům. Vazba pro něho byla negativním zážitkem, byl to tlak na jeho psychiku způsobený zejména omezením prostoru, ztrátou soukromí a nutností pobývat stále se stejnými lidmi.

Personál věznice označuje za horší v porovnání s personálem výchovného ústavu. Ve výchovném ústavu jsou dle jeho slov hodnější.

Větší vliv na něho měla vazba, a to v negativním smyslu.

Odlišnosti mezi vazbou a výchovným ústavem vidí ve volnosti, podobnosti vidí v tom, že se obě instituce snaží o nápravu jedince.

Horším zážitkem pro něho byla vazba z důvodu tlaku na jeho psychiku.

Kasuistika č. 5

Výchovný ústav:

18 letý M. D. je ve výchovném ústavu 3 roky. Studuje zde učební obor kuchař. Zvolený obor ho příliš nebaví. Ve volném čase navštěvuje kroužky airsoftu a sportu.

Program ústavu hodnotí jako atraktivní, účelný se širokou nabídkou aktivit, jež se pravidelně účastní.

Jako pozitivní hodnotí zejména předvýstupní program, který je určen chovancům, u kterých se blíží propuštění. V tomto programu se připravují na budoucí život mimo ústav. Získávají znalosti týkající se pracovních záležitostí,

komunikace s úřady, pomáhají se sháněním ubytování, varují před riziky půjček a podobě.

Vztahy s personálem nemá příliš vřelé z důvodu jeho dojmu o jejich nespravedlivém chování k chovancům. Toto nijak neřeší, dle jeho slov to nemá cenu, jelikož jakákoli snaha o hájení vlastních zájmů vyvolá u vychovatelů dle jeho slov odplatu.

Vztahy s ostatními hochy má dobré, má zde kamarády. Konflikty mezi chovanci jsou časté, ale ne jinak vyhrcoené. Jsou způsobeny různorodostí jejich povah. Když se nějaké objeví, snaží se je řešit domluvou, ne agresivním způsobem. Díky své muskulatuře je často využíván k ochraně slabších jedinců, chrání je a zastává se jich, což se někdy neobejde bez fyzických střetů. Nemá zde nikoho, komu by důvěřoval a svěřoval se se svými problémy. Dle svých slov již nevěří nikomu.

Aklimatizace na zdejší prostředí proběhla bez problémů, zvykl si rychle a dobře. Bylo to zejména z důvodu jeho povahy, nečiní mu problémy zvyknout si všude a na všechno.

Komunikace s ostatními hochy probíhá bez problémů

Výchovný ústav měl na něho pozitivní vliv, pomohli mu zde. Zejména v přípravě na budoucí mimoústavní život. Čehož si velmi cení. Ústav dle jeho slov přispěl k jeho nápravě.

Nemá zde s ničím žádné problémy, je mu zde dobře, je v pohodě.

Z mimořádných událostí zmiňuje útěky. Realizované zejména z důvodu touhy po volnosti a neochotě přizpůsobit se režimu. Jinou formu mimořádných událostí nezažil.

S rodiči příliš vřelý vztah nemá, nenavštěvují ho zde a ani se k nim po opuštění ústavu nechce vracet. S pomocí sociální pracovnice si zařídil bydlení a zaměstnání, chce žít sám a je odhodlán žít v mezích zákona. Do vazby či výkonu trestu se dostat nechce.

Pobyt v ústavu ho změnil, dle svých slov se polepšil a přestal být dítětem, získal odpovědnost.

Vazba:

Ve vazbě strávil 4 měsíce. Čas zde trávil zejména pasivně, v době osobního volna se věnoval sportovní činnosti ve formě fotbalu nebo nohejbalu. Žádné preventivně výchovné, vzdělávací či zájmové programy nezmiňuje.

Adaptace na prostředí vazby pro něho nebyla jednoduchá, zvykl si zhruba za 2 týdny. K jeho adaptaci mu pomáhali ostatní obvinění a alespoň minimální možnost sportovního vyžití. Dále se utěšoval myšlenkou na propuštění.

Ve vazbě mu činilo největší potíže nemožnost volného pohybu a nutnost sdílet stejný prostor se stále stejnými lidmi.

Se spoluvězni vycházel dobře, nicméně někdy se konfliktům nevyhnul. S personálem věznice problémy neudává, ale zmiňuje ostatní vězně, kteří se s nimi do střetů dostávali, zejména kvůli narážkám na jejich etnickou příslušnost. Osobně se do žádných vyostřených střetů dostal, ale přiznává, že ostatní spoluvězni tam měli značné problémy.

S mimořádnými událostmi se neseťkal.

Na vazbu nemá dobré vzpomínky, nicméně nepřipouští její výrazný vliv na svou osobnost. Byla to pro něho stresová záležitost, ale neměla na něho žádný destruktivní vliv.

Neurotické potíže v souvislosti s vazbou neguje. Při uvěznění zažíval pocity vzteku. Depresivní stavy se u něho nedostavily v přílišné intenzitě. Obavy z budoucnosti nevyjádřil. Stejně tak kriminální infekci negoval.

Stresory ve formě stravy, hluku či světla nepociťoval. Ve vazbě nejvíce postrádal volnost a cigarety.

Vazba ho zásadním způsobem nezměnila, pouze to byl tlak na psychiku.

Výchovný ústav X vazba:

Ústav celkově hodnotí pozitivně, líbí se mu zde, dle svých slov mu pomohli.

Vazbu hodnotí negativně - zejména nemožnost jakéhokoli vyžití, omezení veškerých kontaktů, hodnotí jí jako ztrátu času. Negativněji hodnotí také personál věznice.

Vazba pro něho byla horší zkušeností z důvodu značného tlaku na jeho psychiku.

Kasuistika č. 6

Výchovný ústav:

17 letý D. D. je ve výchovném ústavu zhruba půl roku. Navštěvuje zde učiliště, studuje obor zahradník. Škola ho dle svých slov příliš nebaví.

Programů a aktivit realizovaných ústavem (ve formě výletů, exkurzí apod.) se rád účastní. Celkově program výchovného ústavu hodnotí jako kladný a užitečný. Vyzdvihuje zejména školu a také možnosti účasti na praktických věcech, jako jsou opravy a pomoc při chodu ústavu. Ve volném čase se rád věnuje sportu, hraje fotbal, nohejbal nebo chodí do posilovny.

Vztahy s personálem má bezkonfliktní, s nikým nemá problémy. Na zdejší prostředí se zadaptoval celkem rychle a bez výraznějších problémů. Pomohli mu vychovatelé a ostatní hoši. Občas zde má drobnější konflikty s ostatními chovanci, ale nejde o zásadní střety, které se vždy snaží řešit konstruktivně. Důvodem těchto střetů je nesourodost povah a nesoulad v názorech. Obecně zde má vztahy dobré, má zde kamarády, kterým důvěřuje a svěřuje se jim se svými starostmi.

Vliv ústavu na svou budoucnost vidí v tom, že přispěje k jeho nápravě.

V ústavu je spokojený, jediným problémem je nedostatek finančních prostředků. Pobyt zde mu příjemnější vycházky, výlety, vzpomínky na rodinu a dovolenky.

Výskyt mimořádných událostí potvrdil. Vyskytují se zde útěky. I on sám výchovný ústav na 2 měsíce opustil. Nejdříve se toulal s kamarády, poté se vrátil domů, kde byl nalezen a navrácen zpět do ústavu.

S rodiči má dle svých slov standardní vztahy, v ústavu ho nenavštěvují, z důvodů časové vytíženosti, ale to, že s nimi nemá pravidelný kontakt mu nijak nevadí.

Vazba:

Ve vazbě byl opakovaně. Nejprve zde strávil 2 měsíce, v posledním případě to byly měsíců 6. Čas zde trávil pasivně, jinak, pokud mohl, tak využíval sportovních možností ve formě fotbalu nebo ping pongu. Preventivně výchovné, vzdělávací nebo zájmové programy popřel.

Na vazbu si zvykal dobře, vzhledem ke svém předchozímu pobytu. Věděl, co ho ve vazbě čeká. Největším problémem pro něho byl omezený pobyt, nutnost trávit ho pouze v cele. Při adaptaci mu pomáhala sportovní činnost, u které se odreagoval.

Se spoluobviněnými vycházel dobře, ani s personálem věznice neměl výraznější problémy. Konflikty se zde příliš nevyskytovaly.

S mimořádnými událostmi se ve vazbě nesetkal.

Vazba na něm nezanechala příjemné pocity, byla to pro něho stresová záležitost, a byl rád, když šel do výchovného ústavu. Nicméně vazba ho výrazným způsobem nezměnila. Depresivní nálada se u něho neobjevila.

Neurotické příznaky při uvěznění nepocítoval, prožíval pocity manipulace, odcizení a vzteku.

Obavy z budoucnosti nemá. Kriminální infekci neguje. Stresory v podobě stravy, hluku či teploty také nepotvrdil. Ve vazbě nejvíce postrádal volnost. Vazba ho výrazným způsobem nezměnila.

Výchovný ústav X vazba:

Pobyt ve výchovném ústavu celkově hodnotí pozitivně, líbí se mu zde a má pocit jeho pozitivního vlivu na vlastní osobnost. Oproti tomu na vazbu nevzpomíná dobře. Neovlivnila ho nijak, pouze ho obrala o čas. Byla to pro něho horší zkušenost než výchovný ústav, a zasáhla jeho psychickou stránku.

Lépe se také vyjadřuje o personálu výchovného ústavu. Dozorce ve vazbě hodnotí hůře.

Kasuistika č. 7

Výchovný ústav:

16 letý M. P. je ve výchovném ústavu více než rok. Navštěvuje zde učební obor kuchař. Výuka ho příliš nebaví ale praxe ano. Ve volném čase navštěvuje kroužek vaření a sportovní kroužek.

Pokud ústav realizuje nějaký program, rád se ho účastní. Veškeré aktivity hodnotí jako praktické účelné. S režimem ústavu nemá problémy.

S jistými vychovateli a ostatním personálem dochází k občasným střetům, způsobený zejména nesouladem povah a názorů. S ostatními hochy vychází dobře, dochází mezi nimi pouze k občasným, bezvýznamným, střetům.

Na prostředí ústavu si zvykl dobře, pomohli mu zejména ostatní chovanci, kteří ho ihned přijali mezi sebe. Zpočátku mu chyběli kamarádi. Nicméně si zde našel jiné, ke kterým přilnul, a svěřuje se jim se svými starostmi.

Problémy zde nemá, ovšem někdy dojde k jeho emočním výbuchům vzteku, což se bez problémů neobejde. Jeho povaha je dost impulzivní.

Komunikace s personálem i ostatními hochy probíhá bezproblémově.

Vliv výchovného na vlastní nedokáže popsat.

Problémy zde nemá, žádné těžkosti zde nepocítuje, je zde spokojený.

Mimořádné události zmiňuje. Setkal se zde s útěky chovanců, které jsou celkem časté. Dochází k nim zejména z důvodu neochoty přizpůsobit se režimu a touze po svobodě, či návratu ke kamarádům. Dále se zde setkal se šikanou, které se aktivně účastnil. Důvodem prý byla hochova povaha, kdy neustál někoho provokoval. Hlavní iniciátor šikany byl po tomto incidentu vzat do výkonu trestu odnětí svobody. S jinými mimořádnými událostmi se neseťkal.

S rodinou nemá dobré vztahy, nenavštěvují ho zde. Občas za nimi jede na dovolenku, tento kontakt je pro něho dostačující.

Pobyt zde v ústavu mu dle svých slov pomohl, polepšil se.

Vazba:

Ve vazbě strávil 5 měsíců. Čas zde trávil především pasivně. Preventivně výchovné, vzdělávací či zájmové aktivity neuvádí. Dobu osobního volna trávil fotbalem, nohejbalem nebo sledováním televize.

Adaptace na vazbu neprobíhala jednoduše, zpočátku to pro něho těžké, při adaptaci mu pomohlo odreagování se sportovní činností.

Největším problémem mu ve vazbě činilo nicnedělání.

Se spoluvězni vycházel dobře, stejně tak s personálem věznice. Drobnější roztržky se vyskytovaly, ale nebyly nijak významné.

S mimořádnými událostmi se zde nesetkal. Vazba ho žádným způsobem neovlivnila ale nechala na něm negativní pocity a zkušenosti. Byla to pro něho stresující záležitost, ale neměla nestruktivní dopad. Neurotické potíže v souvislosti s vazbou se u něho vyskytly ve formě nespavosti a bolestí hlavy, které však neměly dramatický průběh, vyskytovaly se spíše okrajově,

Ve vazbě zažíval pocity vzteku a vyskytly se u něho náznaky slabé deprese. Nejvíce postrádal svobodu.

Obavy z budoucnosti nemá. Kriminální infekci potvrdil. Stresory v podobě hluku, světla či teploty neguje. Potvrdil horší stravu než jaká je ve výchovném ústavu.

Vazba ho výrazným způsobem neovlivnila.

Výchovný ústav X vazba:

Pobyt ve výchovném ústavu hodnotí jako lepší. Vazba pro něho byla ztrátou času. Personál i ostatní hochy hodnotí jako stejné jak ve vazbě, tak ve výchovném ústavu.

Větší vliv na jeho osobu měl výchovný ústav, k pobytu ve vazbě se již nechce vracet, nechce žít minulostí. Hůře na něho zapůsobila vazba z důvodu omezení všech podnětů.

4.2 Analýza výsledků

Otázka č. 1 Jak hodnotíš program ve výchovném ústavu?

Tab. č. 3 **Hodnocení programu ve výchovném ústavu**

Program ve výchovném ústavu	Počet respondentů
účelný, praktický	7

Zdroj: vlastní výzkum

Všichni respondenti shodně uvedli, že realizovaný program ve výchovném ústavu je pro ně praktický, účelný a využitelný v praxi. Vyzdvihovali především možnost vzdělání a přednášky s odborníky.

Ze svého pohledu se domnívám, že mnohé z odpovědí byly účelovým jednáním, respondenti vyjadřovali názory, které se od nich čekají, a které chce odborná i laická veřejnost slyšet.

Otázka č. 2 Jaký máš vztah s personálem výchovného ústavu?

Tab. č. 4 **Vztah s personálem výchovného ústavu**

Druh vztahu	Počet respondentů
kladný, bez problémů	3
kladný, s občasnými problémy	3
spíše negativní	1

Zdroj: vlastní výzkum

Dotazovaní nečastěji zmiňovali vztah kladný, bez problémů či s občasnými problémy, které však nebyly nijak výrazné. Problémy se vyskytovaly zejména z důvodu odlišného chování vychovatelů k chovancům. 4 respondenti se vyjádřili v tom smyslu, že vychovatelé jsou nespravedliví a vybraným jedincům nadržují.

Otázka č. 3 Jaký máš vztah s ostatními chovanci ve výchovném ústavu?

Tab. č. 5 **Vztah s ostatními chovanci
ve výchovném ústavu**

Druh vztahu	Počet respondentů
kladný, s občasnými problémy	2
kladný, bez problémů	5

Zdroj: vlastní výzkum

Respondenti většinou udávali vztahy kladné, bez problémů, pouze 2 dotazovaní uvedli, že kontakt s ostatními chovanci se neobejde bez drobnějších konfliktů a roztržek. Tyto jsou způsobeny zejména nesourodostí jejich povah a názorů. Vzniklé problémy se většinou snaží řešit domluvou (uvedlo 6 respondentů), nicméně nevyloučili ani použití fyzického násilí (4 respondenti). Většinou ve vzájemné kombinaci, tedy, že se prvotně snaží problémy řešit domluvou, pokud toto nepřispěje k vyřešení konfliktu, použijí fyzické násilí.

O těchto výpovědích by se dalo s ohledem na vlastní zkušenost pochybovat. Jak jsem měla možnost hovořit s personálem výchovného ústavu, bylo mi sděleno, že až jednu výjimku z dotazovaných, všichni k hájení svých zájmů a řešení problémů využívají především fyzické síly.

Otázka č. 4 Jak probíhala tvá adaptace na prostředí výchovného ústavu?

Tab. č. 6 **Adaptace na prostředí výchovného ústavu**

Způsob adaptace	Počet respondentů
bez problémů	4
s mírnými obtížemi	2
s výraznými obtížemi	1

Zdroj: vlastní výzkum

Dotazovaní většinou udávali bezproblémovou adaptaci. 2 respondenti uvedli mírné obtíže při aklimatizaci. K jejich překonání jim dopomohli ostatní chovanci, kteří je ihned přijali mezi sebe. 1 dotazovaný uvedl, že mu výrazně pomohl vychovatel.

Výrazné obtíže 1 respondenta byly způsobeny drogovou závislostí. Činilo mu nesmírné potíže aklimatizovat se na ústavní život bez drog.

Otázka č. 5 Jaká je komunikace mezi chovanci a personálem výchovného ústavu?

Tab. č. 7 **Komunikace mezi chovanci a personálem výchovného ústavu**

Způsob komunikace	Počet respondentů
bez problémů	5
s občasnými konflikty	2

Zdroj: vlastní výzkum

Komunikaci mezi chovanci a personálem výchovného ústavu definovala většina dotazovaných jako bezproblémovou. Pouze 2 respondenti uvedli, že mají v komunikaci drobné a občasné problémy, způsobené nesourodostí povah. Problémy však nedefinovaly jako nijak zásadní a závažné.

Otázka č. 6 Jaká je komunikace mezi chovanci navzájem?

Tab. č. 8 **Komunikace mezi chovanci
výchovného ústavu**

Způsob komunikace	Počet respondentů
bez problémů	6
s občasnými konflikty	1

Zdroj: vlastní výzkum

Komunikaci mezi chovanci navzájem hodnotila většina dotazovaných jako bezproblémovou, pouze 1 respondent uvedl občasné konflikty způsobené různorodostí názorů. Tyto konflikty označil jako drobné a běžné, způsobené životem ve větší komunitě.

Otázka č. 7 Jak se řeší problémy ve výchovném ústavu?

Tab. č. 9 **Způsob řešení problémů
ve výchovném ústavu**

Způsob řešení problémů	Počet respondentů
řeší je vychovatelé	7
řešíme si je sami mezi sebou	1

Zdroj: vlastní výzkum

Všichni z dotazovaných shodně uvedli, že na řešení problémů vyskytujících se ve výchovném ústavu se podílí vychovatelé. Pouze jeden respondent sdělil, že pokud se zde vyskytnou drobné problémy, ty si řeší chovanci mezi sebou, u větších již pak zasahují vychovatelé.

Otázka č. 8 Jak tě ovlivní výchovný ústav do budoucna?

Tab. č. 10 **Vliv výchovného ústavu pro budoucí život**

Vliv výchovného ústavu	Počet respondentů
nevím	1
ovlivní pozitivně	6
ovlivní negativně	1

Zdroj: vlastní výzkum

Vliv výchovného ústavu na vlastní osobu hodnotili dotazovaní vesměs jako pozitivní, zejména v tom smyslu, že přispěl k jejich polepšení. 1 respondent uvedl, že jeho vliv nedokáže definovat a 1 zmínil negativní vliv v podobě sociální stigmatizace i vliv pozitivní.

O přispění výchovného ústavu k polepšení chovanců by se dalo pochybovat s ohledem na jejich recidivu, jelikož se mezi dotazovanými objevily 2, kteří se do vazby a výchovného ústavu dostali opakovaně.

Otázka č. 9 Co ti činí ve výchovném ústavu problémy?

Tab. č. 11 **Problémy chovanců ve výchovném ústavu**

Problémy	Počet respondentů
dodržování režimu	3
konflikty s ostatními chovanci	1
žádné	3

Zdroj: vlastní výzkum

Problémy ve výchovném ústavu buď dotazovaní nepocíťovali vůbec nebo uváděli problémy s dodržováním režimu. 1 respondent uvedl problémy s ostatními chovanci.

Otázka č. 10 Jaké se ve výchovném ústavu vyskytují mimořádné události?

Tab. č. 12 **Mimořádné události
ve výchovném ústavu**

Mimořádné události	Počet respondentů
útěky	7
šikana	2

Zdroj: vlastní výzkum

Z mimořádných událostí všichni respondenti zmínili útěky. 2 z dotazovaných sami výchovný ústav několikrát svévolně opustili. 2 respondenti uvedli, že se ve výchovném ústavu setkali se šikanou, 1 z nich se na šikaně aktivně podílel.

Otázka č. 11 Z jakého důvodu dochází k útěkům ve výchovném ústavu?

Tab. č. 13 **Důvody útěků z výchovného ústavu**

Důvod útěků z výchovného ústavu	Počet respondentů
neochota dodržovat stanovený režim	6
touha po svobodě	7

Zdroj: vlastní výzkum

Důvody, díky kterým dochází k útěkům z výchovného ústavu shodně všichni respondenti definovali jako touhu po svobodě, většina z nich pak ještě dodala neochotu dodržovat stanovený režim ústavu.

Otázka č. 12 Z jakého důvodu dochází k šikaně ve výchovném ústavu?

Tab. č. 14 **Důvody šikany ve výchovném ústavu**

Důvod	Počet respondentů
problematická osobnost šikanovaného	2

Zdroj: vlastní výzkum

Oba respondenti, kteří se setkali v ústavu se šikanou, uvedli, že důvodem toho chování byla problematická osobnost šikanovaného. Oba se shodně vyjádřili, že oběť šikany se svým chováním vymykala ostatním jedincům a že je často provokovala.

Otázka č. 13 Jaký máš vztah s rodinou?

Tab. č. 15 **Vztah s rodinou**

Vztah	Počet respondentů
pozitivní, navštěvují ho ve výchovném ústavu	2
pozitivní, bez návštěv	3
negativní	2

Zdroj: vlastní výzkum

Většina respondentů uvedla, že s rodinou má kladné vztahy, nicméně s nimi není intenzivním kontaktem. Rodina ho zde nenavštěvuje, zejména z důvodu časové vytíženosti a vzdálenosti ústavu od místa bydliště. S rodinou jsou v kontaktu díky dovolenkám. 2 dotazovaní uvedli, že je v ústavu rodina pravidelně rodina navštěvuje. Shodný počet respondentů uvedl, že s rodinou nevychází dobře, nejsou v kontaktu a po opuštění výchovného ústavu se domů nechce vracet.

Otázka č. 14 Jak tě změnil výchovný ústav?

Tab. č. 16 **Změna díky výchovnému ústavu**

Změna	Počet respondentů
pozitivní, přispěl k polepšení	7

Zdroj: vlastní výzkum

K této otázce všichni dotazovaní shodně uvedli, že výchovný ústav na ně má pozitivní vliv a přispěl k jejich polepšení.

Vzhledem k recidivě trestné činnosti a opakovaným pobytům 2 respondentům ve vazbě a ve výchovném ústavu se jejich odpovědi jeví jako irelevantní.

Otázka č. 15 Co ti dá pobyt ve výchovném ústavu?

Tab. č. 17 **Přínos výchovného ústavu**

Přínos	Počet respondentů
vzdělání, praxe	4
nevím	3

Zdroj: vlastní výzkum

Přínos výchovného ústavu definovali 4 dotazovaní zejména získáním vzdělání a praxe. 3 respondenti nedokázali přínos definovat. Nikdo se nevyjádřil o přínosu v negativním smyslu.

Otázka č. 16 Jak jsi trávil čas ve vazbě?

Tab. č. 18 **Způsob trávení času ve vazbě**

Způsob	Počet respondentů
pasivně	7

Zdroj: vlastní výzkum

Všichni respondenti shodně uvedli, že čas ve vazbě trávili pasivně, ležením a nicneděláním.

Otázka č. 17 Účastnil jsi se ve vazbě preventivně výchovných, vzdělávacích nebo zájmových programů?

Tab. č. 19 **Účast na preventivně výchovných, vzdělávacích nebo zájmových programech**

Účast	Počet respondentů
ne	7

Zdroj: vlastní výzkum

Všichni dotazovaní shodně negovali jakékoliv preventivně výchovné, vzdělávací či zájmové programy ve věznici.

Já jsem měla k dispozici řád věznice Praha - Ruzyně (který uvádím v Tab. č. 2) ze kterého vyplývá široká nabídka výše zmíněných programů. Je tedy otázkou, z jakého důvodu dotazovaní tyto programy nezmiňovali. S ohledem na fakt, že dle svých slov, byli při nástupu do věznice dostatečně informováni, domnívám se, že jim byly poskytnuty také dostatečné informace o možnostech účasti na zdejších programů věznice. Jejich negativní odpovědi týkající se účasti na těchto programech byly tak pravděpodobně způsobeny jejich nezájmem či nedostatečnou motivací odborníků věznice.

Domnívám se, že tento fakt ani nebyl způsoben nevhodným položením otázky, či nepochopením ze strany respondentů. U všech dotazovaných jsem otázku specifikovala, vysvětlila a ujistila se, že jí všichni respondenti rozuměli.

Otázka č. 18 Měl jsi možnost nějakého vyžití ve vazbě?

Tab. č. 20 **Vyžití ve vazbě**

Vyžití	Počet respondentů
ano, zejména sportovní činnost	5
ano, televize	3
ne	1

Zdroj: vlastní výzkum

3 dotazovaní uvedli, že se v době osobního volna věnovali 1 - 1,5 hodiny denně sportovní činnosti či sledování televize, 3 dotazovaní zmínili pouze sport (fotbal, nohejbal, ping pong), 1 respondent neuvedl žádnou činnost.

Otázka č. 19 Jak dlouhou dobu jsi strávil ve vazbě?

Tab. č. 21 **Čas strávený ve vazbě**

Čas	Počet respondentů
2 měsíců	1
3 měsíců	1
4 měsíců	1
5 měsíců	1
6 měsíců	2
7 měsíců	1

Zdroj: vlastní výzkum

Ve vazbě dotazovaní strávili od 2 do 7 měsíců. Z tohoto je patrné, že v 1 případě byla vazba delší, než je standardní doba.

Otázka č. 20 Jaké jsi měl vztahy se spoluvězni?

Tab. č. 22 **Vztahy se spoluvězni**

Vztahy	Počet respondentů
dobré, bezkonfliktní	5
dobré, s občasnými konflikty	2

Zdroj: vlastní výzkum

Většina dotazovaných uvedla, že vztahy mezi spoluvězni měli ve vazbě dobré, bez problémů či konfliktů. Pouze 2 se vyjádřili, že zde docházelo k drobným, nepodstatným konfliktům, které ale nenarušily nijak významně dobré vztahy mezi nimi.

Otázka č. 21 Jaké jsi měl vztahy s personálem věznice?

Tab. č. 23 **Vztahy s personálem věznice**

Vztahy	Počet respondentů
dobré, bezkonfliktní	2
dobré, s občasnými konflikty	3
problematické, konfliktní	2

Zdroj: vlastní výzkum

Vztahy s personálem (zejména s dozorci) hodnotí většina respondentů jako dobré, s občasnými konflikty, které nejsou nijak závažné, a vzhledem k vysoké koncentraci osob na jednom místě jsou normální. 2 dotazovaní uvedli zcela bezkonfliktní vztahy, stejný počet hodnotil naopak vztahy s personálem jako problematické a konfliktní. Tyto byly způsobeny zejména chováním dozorců, které bylo obviněnými vnímáno jako nespravedlivé a urážející vůči obviněným.

Otázka č. 22 Setkal jsi se ve vazbě s mimořádnými událostmi?

Tab. č. 24 **Mimořádné události ve vazbě**

Druh mimořádných událostí	Počet respondentů
žádné	7

Zdroj: vlastní výzkum

Všichni dotazovaní shodně uvedli, že se v prostředí vazby neseťkali se žádnými mimořádnými událostmi.²⁸⁴

Otázka č. 23 Jaký na tebe měla vazba vliv?

Tab. č. 25 **Dopad vazby na jedince**

Dopad vazby	Počet respondentů
negativní	7

Zdroj: vlastní výzkum

Všichni respondenti vnímali dopad vazby jako negativní. Pozitivní přínos neuvedl žádný z nich.

Otázka č. 24 V čem tě vazba ovlivnila?

Tab. č. 26 **Vliv vazby na jedince**

Vliv	Počet respondentů
záznam Trestním rejstříku	1
v ničem	6

Zdroj: vlastní výzkum

Vazba neměla, až na 1 respondenta, vliv na jeho osobu. 1 dotazovaný definoval vliv vazby ve formě záznamu v Trestním rejstříku.

²⁸⁴ respondenti byli seznámeni s pojmem mimořádné události

Otázka č. 25 Jak se řeší problémy ve vazbě?

Tab. č. 27 **Způsob řešení problémů ve vazbě**

Způsob	Počet respondentů
zasahuje personál věznice	1
řeší sami vězni	6

Zdroj: vlastní výzkum

Naprostá většina respondentů uvedla, že pokud se ve vazbě objeví problémy, zpravidla si je vězni řeší sami. 1 z dotazovaných uvedl, že větší problémy pak řeší personál věznice (dozorci), drobné problémy si řeší mezi vězni mezi sebou.

Otázka č. 26 Byla pro tebe vazba stresem?

Tab. č. 28 **Stres způsobený vazbou**

Stres	Počet respondentů
ano, ale ne závažný	5
ne	2

Zdroj: vlastní výzkum

Vazba byla pro většinu respondentů stresovou záležitostí, nicméně stres nebyl nijak závažný, který by destruktivním způsobem ovlivnil jeho osobnost. Pro 2 z dotazovaných vazba nepředstavovala stres téměř žádný, a to z důvodu jejich opakovaného pobytu v takovémto zařízení.

Otázka č. 27 Objevily se u tebe neurotické obtíže v souvislosti s vazbou?

Tab. č. 29 **Neurotické obtíže v souvislosti s vazbou
(Bolesti hlavy, nespavost)**

Existence neurotických obtíží	Počet respondentů
ano, občas, ale nijak závažné	3
ne	4

Zdroj: vlastní výzkum

U většiny z dotazovaných se neobjevily žádné neurotické obtíže v souvislosti se vzetím do vazby. U zbývajících 3 se tyto objevily, nicméně se nevyskytovaly nijak intenzivně či často.

Otázka č. 28 Jaké pocity jsi ve vazbě zažíval?

Tab. č. 30 **Pocity vazbě**

Druh pocitů	Počet respondentů
strach	2
vztek	5
pocity manipulace	2
žádný	1
nevím	1

Zdroj: vlastní výzkum

Nejčastější pocity ve vazbě udávali dotazovaní pocity vzteku, dále pak pocity strachu a manipulace. Často v jejich vzájemné kombinaci. 1 z dotazovaných neuvedl žádný pocit, 1 nedokázal otázku zodpovědět.

Otázka č. 29 Měl jsi v průběhu vazby (nebo i nyní) obavy z budoucnosti?

Tab. č. 31 **Obavy z budoucnosti**

Existence obav	Počet respondentů
ne	7

Zdroj: vlastní výzkum

Ani jeden z respondentů nevyjádřil obavy z budoucnosti.

Otázka č. 30 Dostavila se u tebe v průběhu vazby deprese?

Tab. č. 32 **Deprese ve vazbě**

Existence deprese	Počet respondentů
ano, ale ne závažná	5
ne, nikdy	2

Zdroj: vlastní výzkum

U většiny dotazovaných se depresivní stavy objevovaly občas a nebyly nijak závažné. U 2 respondentů se deprese neobjevily vůbec, což bylo způsobeno jejich opakovaným pobytem ve vazbě.

Otázka č. 31 Vnímál jsi např. teplotu, hluk či stravu jako stresory?

Tab. č. 33 **Vnímání
např. teplotu, hluk či stravu
jako stresorů**

Vnímání stresorů	Počet respondentů
ne	7

Zdroj: vlastní výzkum

Žádní z dotazovaných nevnímali světlo, hluk, stravu, teplotu či vlhkost jako stresor. Pouze 1 z dotazovaných se zmínil nedostatky ve stravě, které ale nicméně nevnímá jako stresor.

Otázka č. 32 Co jsi ve vazbě nejvíce postrádal?

Tab. č. 34 **Strádání ve vazbě**

Strádání ve vazbě	Počet respondentů
volnost, svobodu	6
rodina, kamarádi	3
mobilní telefon	3
cigarety	4

Zdroj: vlastní výzkum

Většina dotazovaných ve vazbě postrádala volnost, svobodu, dále pak cigarety, mobilní telefon a rodinu s kamarády. Většinou ve vzájemné kombinaci.

Otázka č. 33 Jak jsi reagoval na uvěznění?

Tab. č. 35 **Reakce na uvěznění**

Reakce	Počet respondentů
vztek	4
strach	1
smutek	1
žádná	2

Zdroj: vlastní výzkum

Nejčastěji zmiňovanými reakcemi na uvěznění byl vztek, dále pak strach, smutek. Často ve vzájemné kombinaci. 2 z dotazovaných nevedli reakci žádnou.

Otázka č. 34 Byl ti ve vazbě poskytnut dostatek informací?

Tab. č. 36 **Množství informací ve vazbě**

Dostatek informací	Počet respondentů
ano	7

Zdroj: vlastní výzkum

Všichni dotazovaní shodně uvedli, že jim při nástupu do vazby bylo poskytnuto dostatečné množství informací.

Otázka č. 35 Jak tě změnila vazba?

Tab. č. 37 **Změna díky vazbě**

Druh změny	Počet respondentů
změna žádná	7

Zdroj: vlastní výzkum

Všichni dotazovaní shodně uvedli, že vazba v nich nezpůsobila žádné změny. Ať už v pozitivním, či negativním slova smyslu.

Otázka č. 36 Jak jsi na tom byl ve vazbě s psychikou?

Tab. č. 38 **Psychický stav ve vazbě**

Psychický stav	Počet respondentů
velmi dobrý	0
dobrá	2
špatný	5
velmi špatný	0

Zdroj: vlastní výzkum

Většina z dotazovaných uvedla, že jejich psychický stav nebyl dobrý, 2 respondenti naopak sdělili, že dobrý byl. Jejich stav byl způsoben tím, že ve vazbě již byli a nebyli tedy pod takovým tlakem jako prvotrestanci.

Otázka č. 37 Jak by jsi celkově zhodnotil vazbu?

Tab. č. 39 **Celkové hodnocení vazby**

Hodnocení	Počet respondentů
ztráta času	1
k ničemu	3
tlak na psychiku	3

Zdroj: vlastní výzkum

Dotazovaní vazbu celkově hodnotili negativně, označovali jí jako ztrátu času, uváděli, že je k ničemu a že je to tlak na jejich psychickou stránku.

Otázka č. 38 Jak by jsi celkově zhodnotil výchovný ústav?

Tab. č. 40 **Celkové hodnocení výchovného ústavu**

Hodnocení	Počet respondentů
pomohl mi	2
spokojenost	6
lepší prostředí jak vazba	1
více volnosti než ve vazbě	2

Zdroj: vlastní výzkum

Celkové hodnocení výchovného ústavu bylo pozitivní. Většina dotazovaných uvedla, že je ve výchovném ústavu spokojená, že se jim zde líbí. 2 respondenti uvedli, že jim ústav pomohl (ve smyslu pomoci k budoucímu samostatnému mimoústavnímu životu, a v získání vzdělání), 2 respondenti poukazovali zejména na větší volnost a volnější a zajímavější režim než jaký panuje ve vazbě. 1 respondent hodnotí výchovný ústav jako prostředí celkově lepší než je vazba.

Otázka č. 39 Jaké jsou rozdíly mezi vazbou a výchovným ústavem?

Tab. č. 41 **Rozdíly mezi vazbou a výchovným ústavem**

Rozdíly	Počet respondentů
volnost	7
personál	6
aktivity, programy	7

Zdroj: vlastní výzkum

Rozdíly mezi výchovným ústavem a vazbou respondenti nejčastěji viděli ve volnosti, v personálu a aktivitách a programech. Často ve vzájemné kombinaci.

Otázka č. 40 Co na tebe mělo větší vliv?

Tab. č. 42 **Velikost vlivu vazby a výchovného ústavu na osobnost jedince**

Druh alternativy	Počet respondentů
výchovný ústav	6
vazba	1

Zdroj: vlastní výzkum

Většina respondentů se vyjádřila, že větší vliv na ně měl pobyt ve výchovném ústavu. Přičemž tento vliv posuzovali jako vliv pozitivní. 1 z dotazovaných uvedl, že větší vliv na něho měla vazba, přičemž tento vliv byl negativní.

Otázka č. 41 Co pro tebe bylo těžší? Vazba nebo výchovný ústav?

Tab. č. 43 **Život ve vazbě
a výchovném ústavu**

Druh alternativy	Počet respondentů
výchovný ústav	0
vazba	7

Zdroj: vlastní výzkum

Všichni dotazovaní uvedli, že pobyt ve vazbě byl pro ně horší než pobyt ve výchovném ústavu.

Otázka č. 42 Jak jsi se adaptoval na prostředí vazby?

Tab. č. 44 **Způsob adaptace
na prostředí vazby**

Způsob adaptace	Počet respondentů
bez problémů	2
s mírnými obtížemi	2
s výraznými obtížemi	3

Zdroj: vlastní výzkum

3 respondenti udávali při aklimatizaci výrazné obtíže. 2 dotazovaní uvedli mírné obtíže, při kterých jim pomáhali ostatní obvinění, stejný počet uvedl adaptaci bezproblémovou (jednalo se o recidivisty.)

Otázka č. 43 Co ti nejvíce pomohlo při adaptaci ve výchovném ústavu?

Tab. č. 45 Druh pomoci při adaptaci ve výchovném ústavu

Druh pomoci	Počet respondentů
ostatní chovanci	6
personál	1

Zdroj: vlastní výzkum

Naprostá většina dotazovaných uvedla, že jim v jejich adaptaci na prostředí výchovného ústavu pomohli ostatní hoši v ústavu tím, že je bezproblémově a rychle přijali mezi sebe. 1 respondent zmínil vychovatele, jako strůjce jeho dobré adaptace.

Otázka č. 44 Naučil jsi se ve vazbě něčemu novému, co se týká trestné činnosti?

Tab. č. 46 Existence kriminální infekce ve vazbě

Existence kriminální infekce	Počet respondentů
ano	5
ne	2

Zdroj: vlastní výzkum

Většina dotazovaných uvedla existenci kriminální infekce, tedy přiznali, že se v prostředí vazby naučili něčemu novému týkající se trestné činnosti. Pouze 2 z dotazovaných uvedli, že se ničemu nenaučili, přičemž 1 z těchto dotazovaných se v této souvislosti označil za „učitele“.

Otázka č. 45 Jaký je tvůj psychický stav ve výchovném ústavu?

Tab. č. 47 **Psychický stav
ve výchovném ústavu**

Psychický stav	Počet respondentů
dobrý	7

Zdroj: vlastní výzkum

Všichni dotazovaní se shodně vyjádřili, že v prostředí ústavu je jejich psychická kondice dobrá, nepůsobí na ně žádné stresy.

Otázka č. 46 Jaké aktivity probíhají ve výchovném ústavu?

Tab. č. 48 **Aktivity probíhající ve výchovném ústavu**

Druhy aktivit	Počet respondentů
výlety	7
exkurze	3
sportovní soutěže	3
přednášky s odborníky	6
lyžařský výcvik	2
talentové soutěže	2
kulturní představení	1

Zdroj: vlastní výzkum

Dotazovaní zmiňovali širokou škálu aktivit realizovaných výchovným ústavem. Nejčastěji jezdí na výlety, dále pak navštěvují exkurze, sportovní soutěže, talentové soutěže (např. Gasto soutěž apod.), jezdí na hory, navštěvují kulturní představení. Téměř všichni uvedli existenci přednášek s nejrůznějšími

odborníky. Pouze 1 dotazovaný tuto aktivitu v ústavu nezaznamenal, ale bylo to způsobeno jeho krátkým pobytem ve výchovném ústavu (byl zde pouze 1 měsíc).

Otázka č. 47 Byly pro tebe přednášky užitečné?

Tab. č. 49 **Přínos odborných přednášek**

Užitečnost přednášek	Počet respondentů
ano	7

Zdroj: vlastní výzkum

Všichni shodně uvedli, že přednášky realizované v rámci preventivně výchovné činnosti výchovného ústavu pro něj jsou zajímavé a užitečné.

Ohledně těchto výpovědí jsem však skeptická, domnívám se, že tyto odpovědi byly z větší části účelové, tedy, že dotazovaní zmiňovali takové odpovědi, které „se hodí“, které chce veřejnost slyšet. Vzhledem k recidivě dotazovaných se domnívám, že na ně preventivní přednášky přílišný vliv neměly.

Otázka č. 48 Připraví tě výchovný ústav na život mimo prostředí ústavu?

Tab. č. 50 **Příprava výchovného ústavu na mimoústavní život**

Příprava	Počet respondentů
kvalitní, dostatečná	7

Zdroj: vlastní výzkum

Ohledně přípravy respondentů do mimoústavního života všichni vyjádřili spokojenost s programy ústavu, všichni se domnívají, že jim ústav poskytl dostatečné vybavení pro vstup do života mimo ústav.

Otázka č. 49 Pociťoval jsi ve výchovném ústavu stres?

Tab. č. 51 **Přítomnost stresu
v prostředí výchovného ústavu**

Přítomnost stresu	Počet respondentů
ne	7

Stres v prostředí výchovného ústavu nepociťoval nikdo.

Shrnutí:

Na tomto místě bych ráda shrnula nejdůležitější poznatky, které respondenti ohledně vazby a výchovného ústavu vyjádřili.

Vazba:

Čas ve vazbě respondenti trávili především pasivním způsobem, neúčastnili se žádných preventivně výchovných, vzdělávacích či zájmových programů realizovaných věznicí. Jedinou aktivitou bylo občasné sledování televize či sportovní činnost (1-1,5 hod denně). Adaptace na prostředí vazby probíhala s obtížemi, tyto neuváděli pouze dotazovaní recidivisté. Největším problémem ve vazbě bylo omezení svobody a všech aktivit. Dotazovaní postrádali volnost, svobodu, soukromí, rodinu, přátele, cigarety a mobilní telefon. Psychická kondice v prostředí vazby nebyla ideální, většině dotazovaných pobyt ve vazbě přivodil stres a depresivní stavy (nepříliš intenzivní). Při uvěznění se objevovaly pocity vzteku, strachu a manipulace. Vztahy mezi obviněnými byly většinou bezproblémové, ve vztazích s personálem se již objevovaly neshody a drobné konflikty. Mimořádné události v prostředí vazby nikdo z dotazovaných nevedl. Vazba ve všech respondentech zanechala negativní pocity, ale nepřispěla k jejich změně, nijak jejich osobnost neovlivnila a nezměnila. Problémy se vazbě si řešili především obvinění sami, neurotické potíže v souvislosti s uvězněním nevedli. Celkově vazbu hodnotili jako ztrátu času, zmařený čas a tlak na psychiku.

Výchovný ústav:

Čas ve výchovném ústavu tráví velmi aktivně. Navštěvují školu, účastní se nejrůznějších aktivit ve formě výletů, exkurzí, soutěží apod. Na prostředí ústavu se většinou adaptovali bez problémů. Psychická kondice je v ústavu dobrá, nepůsobí na ně žádné stresory, líbí se jim zde, jsou zde spokojeni. Nevyskytují se zde žádné závažné problémy, pouze občasné s dodržováním režimu, nic zde nepostrádají. Vztahy i komunikace s ostatními chovanci a personálem je dobrá, většinou bezkonfliktní. Mimořádné události se vyskytují ve formě útěků a šikany. Důvody útěků vidí dotazovaní v neochotě přizpůsobit se režimu a v touze po svobodě. Důvody šikany spatřují v osobnostních odlišnostech šikanovaného. Problémy vyskytující se ve výchovném ústavu řeší zejména vychovatelé (kázeňskými tresty). Vliv ústavu všichni dotazovaní uvádí pozitivní, který přispěl k jejich polepšení. Pozitivně přispěl i v tom, že jim poskytl vzdělání a přípravu na budoucí mimoústavní život.

Rozdíly mezi vazbou a výchovným ústavem vidí ve volnosti, v aktivitách i v chování personálu. Dále pak ve způsobu řešení problémů a v psychickém tlaku na vlastní osobu. Vazbu hodnotí negativně, výchovný ústav pozitivně.

Komunikace s dotazovanými byla mnohdy problematická, své otázky jsem musela často vysvětlovat a doplňovat podotázkami, respondenti často odpovídali nesouvisle, inkohorentně nebo otázku nebyli schopni zodpovědět vůbec. K odpovědím jsem je musela neustále vybízet a povzbuzovat. V určitých momentech jsem také pochybovala o věrohodnosti jejich výpovědí, domnívám se, že v mnohých případech byly jejich odpovědi účelové.

4. 3 Odpovědi na výzkumné otázky

1. Z výzkumu vyplynulo, že odlišnosti v prožívání vazby a pobytu ve výchovném ústavu pociťují mladiství zejména tyto:

- na prostředí vazby se adaptovali hůře než na prostředí výchovného ústavu
- vazba pro ně byla stresem, oproti tomu v prostředí výchovného ústavu žádný stres nepocíťovali
- čas ve vazbě trávili pasivně, ve výchovném ústavu pak aktivně
- chování personálu věznice (zejména dozorců) hodnotí jako nevhodné (projevující se narážkami, poznámkami či dokonce nadávkami kvůli jejich etnické odlišnosti), personál výchovného ústavu hodnotí jako hodnější
- vazbu hodnotí jako ztrátu času, výchovný ústav jim naopak přinesl praktické dovednosti a zkušenosti, které budou moci využít praxi
- vazba neměla žádný vliv na osobnost mladistvého, výchovný ústav měl naopak vliv na jejich osobnost pozitivní a přispěl k jejich polepšení
- problémy, které se vyskytly ve vazbě si řešili obvinění sami, oproti tomu ve výchovném ústavu se řešení problémů podíleli vychovatelé
- ve vazbě bylo největším problémem omezení svobody a všech druhů podnětů, dále pak nedostatek soukromí, nicnedělání a nepříjemné pocity z nutnosti sdílení stejného prostoru se stejnými lidmi, oproti tomu ve výchovném ústavu se potýkali zejména s problémy v podobě neochoty akceptovat stanovený režim

2. Z výzkumu vyplynula existence mimořádných událostí ve výchovných ústavech v podobě útěků a šikany. Přičemž byly nepočtenější tyto důvody jejich vzniku:

- u útěků: touha po svobodě a neochota přizpůsobit se danému řádu a režimu
- u šikany: osobnostní rozdíly mezi chovanci (oběť šikany se jistým způsobem vymykala od chování ostatních chovanců)

5. Diskuze

V praktické části mé diplomové práce jsem se věnovala kvalitativnímu výzkumu, kterým jsem se snažila odhalit odlišnosti v prožívání vazby a pobytu ve výchovném ústavu u mladistvých delikventů.

Výzkumné šetření jsem prováděla formou polostrukturovaného interview, data jsem analyzovala otevřeným kódováním. Výzkum jsem provedla se 7 respondenty, tedy s mladistvými pachateli, kteří díky své trestné činnosti prošli vazbou a v současné době pobývají ve výchovném ústavu.

Na tomto místě bych ráda zmínila, že závěry jež zde prezentuji mají základ v provedených interview. Výzkumný vzorek však samozřejmě není reprezentativní a nepostačuje k tomu, aby z něho bylo možno odvodit obecná stanoviska a závěry. Závěry mnou předkládané tedy rozhodně nemohou být aplikovány na zbytek populace mladistvých. Mé závěry jsou pouze orientační.

Jak již bylo několikrát zmíněno v teoretické části²⁸⁵, vazba představuje pro pachatele stresovou situaci. Tyto teze se v mém výzkumu potvrdily (viz Tab. č. 28). Většina dotazovaných uvedla, že vazba pro ně představovala zátěž ve formě stresu. Přičemž se potvrdila teorie Hály²⁸⁶ o tom, že umístění do věznice je stresorem zejména u prvotrestaných. Dva respondenti byli ve vazbě opakovaně a shodně se vypověděli, že druhá vazba pro ně nebyla stresující. Oba se shodně vyjádřili o prvotní vazbě jako o zátěži mnohem větší. I já s těmito potvrzenými teoriemi souhlasím. Domnívám se, že umístění pachatele do vazby představuje stresor (z důvodů uváděných v teoretické části), nicméně pro recidivistu je opakovaný pobyt méně zatěžující jelikož již do předu ví, co ho bude čekat a lépe a rychleji se zadaptuje na prostředí vazby.

Teorie Vágnerové²⁸⁷ o tom, že (zejména u nezkušených pachatelů) mohou selhat adaptační mechanismy a může dojít k rozvoji psychických poruch neurotického charakteru, se v mém výzkumu nepotvrdila (viz Tab. č. 29). V

²⁸⁵ srovnej VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. 1999. s. 295

²⁸⁶ HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 45

²⁸⁷ VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. 1999. s. 295

rozhovorech většina respondentů uváděla, že se u nich problémy v podobě nespavosti, bolesti hlavy apod. nevyskytovaly. 3 respondenti se vyjádřili, že se u něho tyto problémy v malé míře vyskytly při nástupu do vazby, nicméně po delším pobytu odezněly.

Výzkum dále odhalil absenci obav z budoucnosti u dotazovaných mladistvých (viz Tab. č. 31). Což nekoresponduje s tezí Hály²⁸⁸ citovanou v teoretické části. Domnívám se, že tento rozpor je důsledkem liknavosti a celkové nezodpovědnosti dotazovaných, jež se projevila při provádění interview. Všichni dotazovaní na mě působili velmi lehkomyšlným dojmem, a měla jsem z nich pocit, že vůbec nedomýšlí důsledky svého jednání, jednájí účelově a nemají dostatečně rozvinuté svědomí. Při komunikaci s těmito mladistvými jsem se přesvědčila o jejich sociální a emoční nezralosti. Tyto znaky popisuje Kubová²⁸⁹ jako deprivací syndrom. Já však nejsem kompetentní zhodnotit, zda-li se u dotazovaných skutečně o zmíněný syndrom jednalo. Nicméně se přikláním k názoru autorky a domnívám se, že pobyt mladého jedince v ústavní výchově může vést k různým osobnostním deformacím.

Jak uvádí Hála,²⁹⁰ tak při pobytu ve vazbě dochází ke spolupůsobení zvýšené kontroly a k usměrňování všech stránek života vězně. Ten se musí vyrovnávat s faktem vynucovaného začleňování do nových vzorců chování z čehož mohou plynout pocity odcizení a manipulace. Tyto pocity byli u dotazovaných potvrzeny (viz Tab. č. 30). Respondenti se shodně vyjádřili, že je zažívali a od tohoto se poté dále odvíjely pocity vzteku.

Výrazně stresující faktorem pro mladistvé bylo omezení všech druhů podnětů. Všichni se shodně vyjádřili o způsobu trávení času ve věznici (viz. Tab. č. 18) a označili ho za promarněný a nevyužitý, za ztrátu času (viz Tab. č. 39). Čas ve věznici rozdělili pouze snídaní, obědem a večeří. Zlomek času pak věnovali sportovní činnosti či sledování televize (viz Tab. č. 20). (Této činnosti mohli věnovat 1 - 1,5 hodiny denně). Na dotaz ohledně preventivně výchovných,

²⁸⁸ HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 64

²⁸⁹ KUBOVÁ, V. Vliv ústavní výchovy na osobnost jedince. 2006. s. 25

²⁹⁰ HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 64

vzdělávacích, sportovních či zájmových programů organizovaných věznicí se shodně vyjadřovali negativně (viz Tab. č. 19). Uváděli, že neměli možnost zapojení do žádných aktivit (kromě televize či jistých sportovních aktivit.) Ovšem z Vnitřního řádu pro obviněné Vazební věznice Praha-Ruzyně,²⁹¹ který jsem měla k dispozici, a který předkládám v Tab. č. 2, je evidentní, že nabídka programů pro mladistvé obviněné byla velmi pestrá. Je tedy otázkou, zda-li se do těchto aktivit respondenti nezapojovali z důvodu nedostatečné informovanosti a motivace ze strany personálu, či z důvodu prostého vlastního nezájmu. Odpověď na tento jev jsem bohužel od respondentů nemohla získat, jelikož mi byl Vnitřní řád poskytnut až po provedení všech interview. Nicméně, vzhledem k tomu, že k problematice informovanosti při nástupu do věznice se dotazovaní vyjadřovali kladně, tedy vnímali veškeré podané informace jako dostatečné, se domnívám, že nevyužívání nabídky programů je způsobeno nedostatečnými motivačními snahami personálu či naprostým nezájmem ze strany obviněných. Vzhledem k tomu, že se nabízené programy ukázaly jako nedostatečně využívané, bylo by dle mého názoru vhodné cílenými aktivitami přispět k větší motivaci obviněných na účasti v nabízených programech. Jelikož souhlasím s Hálou²⁹² pokud je ve věznicích čas rozdělen pouze snídání, obědem a večeří, ubíhá velmi pomalu a vězeň pak neví co si má sám se sebou počít. V podmínkách celodenního uzavření, bez výraznějších možností zabývat se smysluplnými aktivitami a činnostmi mimo celu, jsou obvinění ve vazbě vystaveni značnému stresu se všemi z toho vyplývajícími negativními důsledky. Jsem si vědoma, že možnosti výkonu vazby nejsou tak široké jako možnosti při realizaci výkonu trestu odnětí svobody (z důvodu relativně krátké doby, kterou zde obvinění tráví oproti době strávené ve výkonu trestu odnětí svobody). Nicméně se domnívám, že při využití programů a při jejich správném vedení, se zvyšuje šance pro zmírnění tlaku, který pro obviněné vazba představuje, a přispívá to k psychickému vyladění pachatele, tím pádem se zvyšuje pravděpodobnost k včasné a úspěšné realizaci všech úkonů.

²⁹¹ který respektuje (jako všechny programy ostatních věznic) Program pro zacházení s mladistvými vězni vypracován Generálním ředitelstvím Vězeňské služby ČR

²⁹² HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 67

Hála²⁹³ uvádí celou řadu dalších stresorů, jako světlo, barevné řešení interiérů, hluk, teplota, prašnost, vlhkost a strava. Existenci těchto stresorů u mladistvých obviněných mé výzkumné šetření nepotvrdilo (viz Tab. č. 33), pouze okrajově byla zmíněna nevyhovující skladba a množství stravy, což ale nemělo významný vliv na celkové vazební klima.

V souvislosti s procesem prizonizace, který definuje Hála²⁹⁴ a Iniciardi,²⁹⁵ výzkum ukázal odlišnosti v adaptaci prvotrestaných pachatelů a recidivistů. Dva z dotazovaných respondentů byli ve vazbě opakovaně a uvedli, že pro ně nebylo tak těžké akceptovat formální i neformální hodnoty vězeňské komunity (viz Tab. č. 44). Dokonce uvedli, že obviněné ve vazbě osobně znali z dřívějšího života. Oproti tomu zbývajícím mladistvým činila adaptace, zejména na počátku pobytu, větší potíže.²⁹⁶ Při internalizaci norem této subkultury mladistvým nejvíce pomáhaly sportovní aktivity. Což dokládá důležitost již výše zmíněných programů věznic.

Při procesu prizonizace je dle Hály²⁹⁷ významným prvkem blízké okolí obviněného. Což dokládá rovněž Olejníček²⁹⁸ dle kterého je paradoxně pro člověka s dobrým sociálním zázemím uvěznění větší zátěž než u pachatele, který toho zázemí nemá. Co se týká této problematiky výzkum ukázal spíše neutrální, až negativní vztahy jednotlivých respondentů se svými rodinami. Až na výjimky dotazovaní uvedli, že jim rodina nijak významně nepomohla při pobytu ve vazbě. Ve většině případů je ani ve vězení nenavštěvovala (viz Tab. č. 15).

V souvislosti s umístěním jedince do vazby Hála²⁹⁹ zmiňuje vazbové reakce ve formě depresí či mánií. Tyto se u dotazovaných objevily pouze ve formě depresí, nicméně se neprojevily nijak intenzivně a destruktivně. Respondenti v této souvislosti zmiňovali, že se u nich deprese vyskytovaly pouze v určitých okamžicích a po krátkou dobu (viz Tab. č. 32).

²⁹³ HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 64

²⁹⁴ HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 64

²⁹⁵ INICIARDI, J., A. Trestní spravedlnost. 1994. s. 126

²⁹⁶ což koresponduje s teorií, kterou prezentuje VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. 1999. s. 295

²⁹⁷ HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 64

²⁹⁸ OLEJNÍČEK, A. Kapitoly z vězeňské interakční psychologie. 1996. s. 52

²⁹⁹ HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 64

Vhledem k tomu, že je věznice prostorem s velkou koncentrací osob na malém prostoru, dochází zde k tenzi a ke konfliktům. Tuto tezi citovanou Hálou³⁰⁰ a Předotou³⁰¹ potvrdil i můj výzkum. Respondenti potvrdili existenci problémů a konfliktů zejména ve vztahu k vězeňskému personálu (viz Tab. č. 23). Příčiny problémů dotazovaní viděli zejména v etnické diferenciaci vězňů. Což také koresponduje s teorií Předoty.³⁰² Konflikty mezi vězni již tak časté nebyly (viz Tab. č. 22).

V teoretické části jsem s odkazem na Hálu³⁰³ zmínila proces kriminální infekce. Autor zde zmiňuje nutnost oddělení výkonu vazby mladistvých od dospělých pachatelů. Nicméně i přes tato opatření můj výzkum potvrdil existenci tohoto fenoménu i mezi mladistvými. Většina respondentů potvrdila, že ve vazbě byli svými zkušenějšími kolegy poučeni v oblasti kriminální činnosti. Jeden z dotazovaných se dokonce označil za „učitele“ ostatních (viz Tab. č. 46).

Dle definice typů nejčastějších reakcí obviněných ve vazbě, jež předkládá Černíková³⁰⁴ se při provádění mého šetření neprokázala žádná z nich. Jedinými zmiňovanými reakcemi byla úzkost a strach, kterou popisuje Kalát,³⁰⁵ a kterou na sobě pociťovali 2 dotazovaní (viz Tab. č. 30).

Při mém šetření nebyla prokázána teze Olejníčka³⁰⁶ o aktivaci obranných frustračních mechanismů při delším pobytu ve vazbě. Ani u jednoho z respondentů nebyla zaznamenána racionalizace, projekce, popření nebo jiné.³⁰⁷

Při hodnocení výkonu vazby výzkum prokázal teorii Předoty³⁰⁸ o negativních sociálních důsledcích vazby ve formě sociální stigmatizace. Dotazovaní zmínili, že zásadní negativum jim vazba přinesla v podobě záznamu v Trestním rejstříku (viz Tab. č. 26).

³⁰⁰ HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 64

³⁰¹ PŘEDOTA, L. Vliv výkonu trestu odnětí svobody na odsouzeného a jeho následný proces resocializace po podmíněném propuštění. 2007. s. 22

³⁰² PŘEDOTA, L. Vliv výkonu trestu odnětí svobody na odsouzeného a jeho následný proces resocializace po podmíněném propuštění. 2007. s. 22

³⁰³ HÁLA, J. Teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 66-67

³⁰⁴ ČERNÍKOVÁ, V. Základy penologie pro policisty. 2002. s. 62-63

³⁰⁵ KALÁT, J. E. Biological Psychology. 1998. s. 336

³⁰⁶ OLEJNÍČEK, A. Kapitoly z interakční vězeňské psychologie. 1996. s. 53

³⁰⁷ tento fakt jsem vyvodila z vlastního pozorování

³⁰⁸ PŘEDOTA, L. Vliv výkonu trestu odnětí svobody na odsouzeného a jeho následný proces resocializace po podmíněném propuštění. 2007.

V závěru dotazování se respondenti vyjadřovali k hodnocení vazby, z čehož vyplynulo, že v nich vazba zanechala nepříjemné pocity, které nebyly ale destruktivní. Dle jejich slov je vazba zásadním způsobem neovlivnila a nezměnila (srov. Tab. č. 25, č. 26, č. 29, č. 32 a č. 37). Dle mého názoru jsou však tyto výpovědi velmi subjektivní a nevylučuje to tedy negativní dopad této zkušenosti na jejich osobnost a budoucí život. Domnívám se, že v jistých případech respondenti v době provádění rozhovoru ještě ani psychicky nezpracovali vazební skutečnost. Je tedy možné, že s odstupem času na sobě změny způsobené vazbou pocítí. Já souhlasím s tezemi uvedenými v teoretické části zmiňující negativní dopad vazby na osobnost jedince a osobně považuji pobyt ve vazbě za kriminogenní faktor.

Můj výzkum dále prokázal existenci teze, několikrát uváděnou v teoretické části, zmiňující fakt, že vazba nemá primárně výchovný charakter³⁰⁹. Ani jeden respondentů se nevyjádřil v tom smyslu, že by na něho vazba v tomto směru zanechala nějaké stopy (viz Tab. č. 37). Toto zjištění bylo pro mne překvapující, jelikož jsem se domnívala, že absolvováním vazby by se dotčené jedince mohlo být poučením.

Ve výzkumu jsem se také snažila zmapovat naplňování programu pro zacházení s mladistvými vězni vytvořeným Generálním ředitelstvím Vězeňské služby ČR³¹⁰. O problematice využívání nabízených programů jsem se zmínila již výše. Na tomto místě bych ráda pojednala o dalších bodech v programu obsažených. Z výpovědí dotazovaných vyplynulo, že kromě již zmíněného bodu, jsou ostatní body ve věznicích naplňovány.

Výzkumná část se snažila zmapovat mimořádné události, jak je definuje Hála.³¹¹ Přičemž nebyla prokázána ze žádných mimořádných událostí, jak je zmiňuje Hála (viz Tab. č. 24).

Co se týká druhé oblasti výzkumu, tedy výchovného ústavu, tak výzkum neprokázal teorii Krause a Poláčkové³¹² o tom, že programy realizované ve

³⁰⁹ PAROULKOVÁ, V. Vazba mladistvých podle zákona č. 218/2003 Sb. a k možnosti zjednodušení trestního řádu ve věcech vazby. 2004. s. 13 a násl.

³¹⁰ BURKIWWICZ, K. Program pro zacházení s mladistvými vězni. 1993. s. 17-18

³¹¹ HÁLA, J. Úvod do teorie a praxe vězeňství. 2006. s. 96

výchovných ústavech jsou neatraktivní, nepraktické, neúčelné a neodpovídají požadavkům běžného života. Všichni z dotazovaných se o programech vyjádřili velmi pozitivně (viz Tab. č. 3). Vyzdvihovali především vzdělávání, oceňovali praktické dovednosti, které jim škola poskytuje. Pozitivně se vyjadřovali o volnočasových programech (sportovních činnostech, olympiádách, výletech, exkurzích). Oceňovali také odborné přednášky, které absolvovali (viz Tab. č. 49).

Mé šetření pak dále potvrdilo teorii Matějčka³¹³ ve které zmiňuje problematiku obtížnosti vytvoření trvalého citového vztahu dítěte k pečující osobě. Většina respondentů se vyjádřila o absenci nějakého bližšího a trvalého vztahu s některým z členů personálu. Pouze jediný dotazovaný uvedl bližší a důvěrný vztah s vychovatelem, který mu pomáhal s adaptací a citově k tomuto vychovateli přilnul.

Podoba psychosociálních problémů dětí ve vychovávaných v ústavních zařízeních, jak jí uvádí Bubleová a Černý³¹⁴ se v mém šetření prokázala. U dotazovaných byla prokázána absence sociálního zázemí, emocionální nezralost a do jisté míry také nezralost sociální.³¹⁵

Resocializace ve výchovném ústavu by dle Klusáčkové³¹⁶ měla probíhat za pomoci ústavu, rodiny a dalších činností a realizovat by se měla díky procesům vzdělávacím, převýchovným a zájmové činnosti a měla by být prováděna pomocí vzdělávání, výchovné činnosti, zájmové činnosti a reedukace. Zjištěná data tento fakt potvrdila. Dotazovaní ve svých odpovědích prezentovali kvalitní vzdělávací programy s užitečnou praxí. (Několikrát bylo zmíněno, že nebýt výchovného ústavu, nikdy by takovéto vzdělání neměli.). Rovněž já ze svého pohledu shledávám vzdělávací programy v navštívených ústavech jako atraktivní a užitečné. Výchovná činnost, tak jak jí uvádí Pávková,³¹⁷ je v ústavech také kvalitně realizována. Povinností chovanců je dodržovat pevně stanovený denní

³¹² KRAUŠ, B., POLÁČKOVÁ, V. Prostředí, člověk, výchova. 2001. s. 178

³¹³ MATĚJČEK, Z. Pozdní následky psychické deprivace a subdeprivace. 1997. 364

³¹⁴ BULEOVÁ, V., ČERNÝ, Z. Filozofie střediska NRP. 2009

³¹⁵ usuzováno na základě vlastního pozorování

³¹⁶ KLUSÁČKOVÁ, M. Průběh resocializace ve výchovných ústavech pro mládež z pohledu jedinců zde umístěných. 2008. s. 19

³¹⁷ PÁVKOVÁ, J. a kol. Pedagogika volné času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času. 2002. s. 132

režim. Ústav dále jasně vymezuje jejich práva a povinnosti a vytváří hodnotnou a motivující náplň volného času (viz Tab. č. 48). Toto je dle mého názoru realizováno ve všech navštívených ústavech kvalitním způsobem. Výpověď respondentů to také potvrdila. Zájmy chovanců jsou dle jejich slov také kvalitně uspokojovány. Tímto je zde tedy položen dobrý základ pro kvalitní rozvoj osobnosti i k vytvoření zdravého postoje ke společnosti. A je zde vytvořen prostor pro osobnostní růst a potlačení negativních rysů, jak uvádí Sak a Saková.³¹⁸ Co se týká reedukace, která by měla dle Klusáčkové³¹⁹ probíhat za pomoci prevence, hodnocení a sociálního učení, tak se domnívám, že se v navštívených zařízeních realizuje velmi kvalitně. Což potvrdily i výpovědi dotazovaných, kteří zmiňovali pravidelné preventivní přednášky s nejrůznějšími odborníky na zajímavá témata (viz Tab. č. 48). Důležitým postřehem byl fakt, že naprostá většina tyto besedy a přednášky hodnotila jako prospěšné a užitečné (viz. Tab. č. 49). Což je dle mého názoru velmi důležité a pozitivní pro jejich budoucí životní dráhu. Hodnocení bylo respondenty také zmiňováno jako součást života v zařízení. Někteří dotazovaní měli s tímto problémy (a utekli ze zařízení). Nicméně já se domnívám, že právě tato složka je velmi důležitá, jelikož ji považuji za prostředek, kterým je možno pozitivně ovlivňovat a motivovat jedince. Stejně tak jako sociální učení, které taky považuji za podstatný bod v životě jedince a u kterého je nutnost aby se ubíral tím správným směrem, pokud jedinec chce získat návyky, dovednosti, postoje, sociální role apod., které jsou vyžadovány ve společnosti. S ohledem na výpověď respondentů - kteří uváděli spokojenost s programy, vychovateli i vrstevníky a celý pobyt hodnotili pozitivně a jako přínos a obohacení pro jejich život, se domnívám, že i tento proces splňuje cíle.

Kubová³²⁰ se zmiňuje o následcích ústavní výchovy z hlediska jedincovy životní dráhy. Uvádí složitou situaci reintegrace a adaptace na mimoústavní život, kdy jedinec jež prožil v ústavní péči dospívání a nemá rodinu, ke které by se mohl

³¹⁸ SAK, P., SAKOVÁ, K. Mládež na křižovatce: Sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace.. s. 219

³¹⁹ KLUSÁČKOVÁ, M. Průběh resocializace ve výchovných ústavech pro mládež z pohledu jedinců zde umístěných. 2008. s. 19

³²⁰ KUBOVÁ, V. Vliv ústavní výchovy na osobnost jedince. 2006. s. 27

vrátit nebo která by mu dopomohla při osamostatňování. V tomto s sympatizuji s autorkou. Vzhledem k tomu, že v prostředí ústavu má mladistvý plné zaopatření a orientuje se v ústavních pravidlech, nemusí být dostatečně připraven na nové, mimoústavní situace. Domnívám se, že právě tato nepřipravenost na praktický život může být zdrojem různých selhání. Ve svém výzkumném šetření jsem se proto snažila zjistit jak respondenti vnímají svou připravenost na budoucí život mimo výchovný ústav. Ve většině případů dotazovaní nevyjádřili obavy při opuštění výchovného ústavu. Svou připravenost hodnotili dostatečně. Sdělili, že výchovný ústav jim v tomto směru poskytl dostatečné informace, pomoc a oporu, a neobávají se proto vstupu na mimoústavní půdu (viz Tab. č. 50). S ohledem na fakt, že se dotazování stále nachází v prostředí ústavu, nelze tuto teorii autorky potvrdit ani vyvrátit.

Ve svém výzkumu jsem se také snažila získat odpovědi týkající se mimořádných událostí ve výchovných ústavech. V tomto ohledu se respondenti zmínili o šikaně a o útěcích (srov. Tab. č. 12, č. 13 a č. 14). Většinově negovali osobní zkušenost se šikanou, s tímto fenoménem se setkali pouze 2. Útěky se objevovaly častěji, osobní zkušenosti s tímto byly častější. Jako příčinu těchto mimořádných událostí respondenti viděli v individuálních odlišnostech jedinců (co se týká šikany), dále pak v neochotě přizpůsobit se nastolenému ústavnímu režimu (případě útěků). Tento zjištěný fakt koresponduje s tezemi uváděnými v teoretické části.

Cílem mého empirického šetření bylo zjistit odlišnosti v prožívání vazby a výchovného ústavu u mladistvých pachatelů trestné činnosti a komparovat jejich zkušenosti. Snažila jsem tedy zmapovat vliv těchto obou institutů na osobnost mladistvých abych pak, po syntéze s teoretickou částí, mohla přispět novými poznatky a informacemi do rozhodovacího procesu týkající se vazby a výchovného ústavu.

Domnívám se, že z provedených interview se mi podařilo získat dostatek informací, které zčásti korespondovaly s teoretickou částí, jisté teorie a teze však potvrzeny nebyly.

6. Závěr

Kriminální jednání vždy bylo, je a bude součástí každého období každé společnosti. Zločinnost mladistvých, a s nimi spojené následky, jsou o to horší, jelikož se dotýkají mladých lidí, jejichž osobnost se stále vytváří. Překročí-li jednání mladistvého zákonem vytyčené hranice, může dojít k jeho umístění do vazby a do výchovného ústavu. V obou případech se jedná o zásadní zásah do života mladistvého.

Výkon vazby má na osobnostní vývoj mladistvého negativní účinky. Z tohoto důvodu by se k tomuto institutu mělo přistupovat pouze v nejkrajnějších případech, kdy účelu vazby nemůže být dosaženo jiným způsobem. Není-li možné se tomuto kroku vyhnout, je nutné zvážit celkové zaměření režimu v zařízeních určených pro výkon vazby mladistvých. Jelikož mladiství pachatelé jsou z celé vězeňské subkultury skupinou nejplastičtější, nejlépe a nejsnáze ovlivnitelnou vazebními podmínkami i způsobem zacházení.

Výchovný ústav zajišťuje dohled nad mladistvými, učí je vhodným návykům, realizuje jejich vzdělávání a snaží se o jejich celkovou nápravu. I přes své nepostradatelné místo ve výchovně vzdělávacím systému má své stinné stánky a negativa, díky kterým mají jedinci, opouštějící výchovný ústav, horší pozici, než jedinci, vstupující do života dospělých z rodinného prostředí.

Cílem mé diplomové práce bylo přispět dalšími informacemi do rozhodovacího procesu v oblasti vazebního nebo alternativního řešení problematiky delikvence mladistvých.

Ke splnění vytyčeného cíle jsem vypracovala teoretickou část, detailně se zabývající oběma těmito instituty, v empirické části jsem pak zkoumala odlišnosti v prožívání vazby a výchovného ústavu u mladistvých pachatelů, kteří prošli jak vazbou, tak výchovným ústavem. A dále důvody vzniku mimořádných událostí ve výchovných ústavech.

Stanovila jsem tyto výzkumné otázky:

1. Jaké jsou odlišnosti v prožívání vazby a pobytu ve výchovném ústavu u mladistvých delikventů?
2. Proč ve výchovných ústavech dochází k mimořádným událostem?

Z provedených interview se mi podařilo získat data, která přinesla odpovědi na stanovené výzkumné otázky.

Odlišnosti mezi oběma těmito instituty byly sledovány zejména v různorodosti trávení času. Ve vazbě je čas tráven pasivně, ve výchovném ústavu aktivně. I přes nabídku preventivně výchovných, vzdělávacích, zájmových či sportovních programů nabízených ve vazbě, nejsou tyto obviněnými využívány.

Domnívám se proto, že by bylo vhodné více a lépe motivovat obviněné pro využívání programů nabízených věznicí. Jelikož z výzkumu vyplynulo, že jakékoli zpestření času ve vazbě je vítáno a má pozitivní vliv na celkovou pohodu obviněného.

Další odlišností mezi prostředím vazby a výchovného ústavu byl zmiňován personál. O dozorcích vazby se dotazovaní vyjadřovali většinou negativně, zmiňovali jejich nevhodné chování ve formě narážek (či nadávek) na jejich etnickou odlišnost. Díky osobnostním charakteristikám jednotlivých respondentů se domnívám, že zejména v této oblasti otázek, mohlo dojít k záměrnému zkreslení jejich výpovědí. Věrohodnost jejich výpovědí však nemohu posoudit.

Pokud však skutečně k takovému jednání v prostředí věznice dochází, měly by kompetentní osoby věznice (ředitele) tuto situaci monitorovat a v případě výskytu takovýchto hrubých porušení práv obviněných okamžitě zasáhnout.

Co se týče příčin výskytu mimořádných událostí vyšlo najevo, že nejčastějším motivem u útěků je touha po svobodě a neochota respektovat stanovený režim výchovného ústavu. V tomto ohledu se nabízí doporučení ve formě zlepšení monitoringu ústavu a zavedení (či zlepšení) mechanického

zabezpečení. Bylo by také vhodné pracovat na osobnosti mladistvého s cílem přispět k jeho pochopení nutnosti existence režimu a jistého řádu.

Ve své diplomové práci jsem se tedy zabývala dvěma instituty trestního práva - vazbou a výchovným ústavem. O obou jsem detailně pojednávala v části teoretické a zároveň s nimi pracovala v části praktické. Domnívám se, že stanovený cíl práce se mi podařilo splnit. Na základě teoretických poznatků i na základě vlastního výzkumného šetření se mi podařilo postihnout rozdíly mezi těmito dvěma alternativami a získat tak informace, které by mohly přispět do rozhodovacího procesu v oblasti vazebního či alternativního řešení delikvence mladistvých.

7. Klíčová slova

mimořádné události

mladistvý

psychosociální problematika

vazba

výchovný ústav

8. Seznam použitých zdrojů

1. AMSTEIN, M. *Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže*. Brno, 2008. 44 s. Bakalářská práce na Právnické fakultě v Brně.
2. BENECKO, V. a kol *Hygiena*. 2. vyd. Praha : Karolinum, 2000. 204 s. ISBN 80-7013-288-4.
3. BLATNÝ, M. *Sebepojetí v osobnostním kontextu*. Brno : Masarykova univerzita, 2001. 121 s. ISBN 80-210-2747-9.
4. BURKIEWICZ, K. Program zacházení s mladistvými vězni. *České vězeňství*. 1993. Roč. 4. 36 s.
5. BUBLEOVÁ, V., ČERNÝ, Z. *Filosofie střediska NRP*. [online]. 2011. [cit. 2011-06-11]. Dostupný na [www: <http://www.nahradnirodina.cz/filosofie_strediska_nrp.html>](http://www.nahradnirodina.cz/filosofie_strediska_nrp.html).
6. ČERNÍKOVÁ, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha : Policejní akademie, 2002. 83 s.
7. DALICHOWA, I., BOTH, M. *Aura-Soma*. Přel. I. Stočesová. 2. vyd. Praha : Alternativa, 2001. 258 s. ISBN 80-85993-14-7.
8. CZAPOW, C., JEDLEVSKI, S. *Resocializační pedagogika*. Praha : SPN, 1981. 247 s. ISBN 80-7276-792-1.
9. DOLEŽALOVÁ, P. *Trestní řízení ve věcech mladistvých*. Brno, 2006. 121 s. Diplomová práce na Právnické fakultě v Brně.
10. DRASTIK, A. K zákonným předpokladům rozhodnutí o vazbě. *Trestní právo*. 1997, č. 12. 40 s.
11. GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno : Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6.
12. HÁLA, J. *Teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice : Jihočeská univerzita, 2006. 64 s. ISBN 80-7040-235-0.
13. HAŠKOVÁ, L. *Deprivace a subdeprivace dětí v ústavní péči*. Brno, 2009. 71 s. Diplomová práce na Právnické fakultě v Brně.

14. HENDL, J. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha : Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.
15. HRUŠÁKOVÁ, M. *Trestní soudnictví nad mládeží*. Brno, 2008. 212 s. Disertační práce na Právnické fakultě v Brně.
16. HUTCHINSON, E., KOWALSKI, S. *Dimensions of Human Behaviour: The Changing Life Course*. 4th. ed, California : Sage Publications, 2010. 568 p. ISBN 978-1-4129-8881-0.
17. CHROMÝ, J. Vazba u mladistvých (nejen) ve světle nové právní úpravy. *Časopis pro právní praxi*. 2003, č. 4, 262 s.
18. INICIARDI, J. *Trestní spravedlnost*. Praha : Victoria Publishing, 1994. 796 s. ISBN 80-85605-30-9.
19. JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*. Praha : Linde, 2004. 872 s. ISBN 80-7201-493-5.
20. JELÍNEK, J. Soudnictví ve věcech mládeže a změny v trestním řízení. *Bulletin advokacie*. 2003, č. 11, s 53.
21. KALÁT, J. W. *Biological Psychology*. 10th. ed. Wodsworth Publishing, 2008. 576 p. ISBN 0495603007.
22. KLUSÁČKOVÁ, M. *Průběh resocializace ve výchovném ústavu pro mládež z pohledu jedinců zde umístěných*. Brno, 2008. 56 s. Diplomová práce na Filozofické fakultě v Brně.
23. KRÁL, V. K nové trestní úpravě vazebního řešení. *Trestně právní revue*. 2011, roč. 5, č. 1, 26 s.
24. KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Prostředí, člověk, výchova*. Brno : Paido, 2001. 215 s. ISBN 80-7315-004-2.
25. KUBOVÁ, V. *Vliv ústavní výchovy na osobnost mladistvého*. Brno, 2006. 87 s. Bakalářská práce na Pedagogické fakultě v Brně.
26. LABÁTH, V. *Riziková mládež*. Praha : Portál, 2003. 344 s. ISBN 80-7178-771-X

27. LAKOMÁ, J. *Skupinová psychoterapie v reedukačním procesu*. Praha : Psýché, 1994. 131 s. ISBN 80-7363-214-9.
28. LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z. *Psychická deprivace v dětství*. Praha : Avicenum, 1983. 258 s. ISBN 80-7563-495-7.
29. MACHAČOVÁ, H. *Behavioural prevention of stress*. Prague : Karolinum Press, 1999. 190 p. ISBN 807-18-48212.
30. MAIXNEROVÁ, A. *Ochranná výchova*. Brno, 2007. 54 s. Diplomová práce na Právnické fakultě v Brně.
31. MATĚJČEK, Z., BUBLEOVÁ, V., KOVAŘÍK, J. *Pozdní následky psychické deprivace a subdeprivace*. Praha : Psychiatrické centrum, 1997. 279 s. ISBN 80-7932-487-0.
32. MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. Praha : Portál, 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X.
33. MATOUŠEK, O. *Ústavní péče*. 2. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 1999. 442 s. ISBN 80-858-50-76-1.
34. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence : Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 2. vyd. Praha : Portál, 2003. 344 s. ISBN 80-7178-771-X.
35. MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva : Trestní právo procesní*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2003. 655 s. ISBN 80-1279-298-1.
36. MŮHLPACHR, P. *Vývoj ústavní péče*. Brno : Masarykova univerzita, 2001. ISBN 80-210-2512-3.
37. NOVOTNÝ, M., RŮŽIČKA, M. a kol. *Trestní kodexy*. 2. vyd. Praha : Euronion, 2002. 1256 s. ISBN 80-7317-009-4.
38. OLEJNÍČEK, A. *Kapitoly z interakční vězeňské psychologie. Přednáška pro VS*. 1996. 52 s.
39. PAROULKOVÁ, V. Vazba mladistvých podle zákona č. 218/2003 Sb. a k možnosti zjednodušení trestního řádu ve věcech vazby. *Trestní právo*. 2004, č. 6, 55 s.

40. PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B. *Pedagogika volného času : Teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. Praha : Portál, 2008. 221 s. ISBN 80-7179-711-6.
41. PRASEK, P. Charakteristika mladistvých odsouzených a přístupy k jejich resocializaci. *České vězeňství*. 1996, č. 3, 23 s.
42. PŘEDKA, M., FALTÝSKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno : Masarykova univerzita, 2002. 30 s. ISBN 80-210-1946-8.
43. RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha : C. H. Beck, 2004. 810 s. ISBN 80-7179-817-7.
44. ŘEHÁČEK, M. Výkon vazby a trestu odnětí svobody u mladistvých v České republice. *České vězeňství*, 1996, č. 4, 35 s.
45. RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha : C. H. Beck, 2004. 826 s. ISBN 80-1269-113-7.
46. SAK, P., SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce : Sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informalizace*. Praha : Svoboda servis, 2004. 240 s. ISBN 80-86320-33-2.
47. SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D. *Základy trestní odpovědnosti*. Praha : Orac, 2003. 716 s. ISBN 80-915-2716-9.
48. SOTOLÁŘ, A. K zániku činu spáchaného mladistvým podle § 7 zákona o soudnictví ve věcech mládeže a k jeho procesním důležitým. *Trestně právní revue*. 2004, č. 5, 212 s.
49. SOUČKOVÁ, K. *Vazba v trestním řízení*. Brno, 2007. 125 s. Rigorózní práce na Právnické fakultě v Brně.
50. ŠÁMAL, P. K aktuální, otázkám rozhodování o trvání vazby. *Trestně právní revue*. 2002, č. 7, 59 s.
51. ŠÁMAL, P. K rozhodování o vazbě a k trvání vazby mladistvého podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestně právní revue*. 2004, č. 2, 58 s.
52. ŠÁMAL, P. K povaze provinění a účinné lítosti u mladistvého. *Trestně právní revue*. 2004, č. 6, 42 s.

53. ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže : Komentář*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2004. 1199 s. ISBN 978-80-7179-396-5.
54. ŠÁMAL, P. kol. *Přípravné řízení trestní*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2004. 1472 s. ISBN 80-7179-741-3.
55. ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J. a kol. *Trestní řád : Komentář*. 2. díl. 4. vyd. Praha : C. H. Beck, 2002. 3012 s. ISBN 978-80-7400-043-0.
56. SEKERA, J. Komunikace ve výchovných ústavech. *Speciální pedagogika*. Roč. 14, č. 4, 281 s.
57. ŠTEFKOVÁ, J. *Zacházení s mladistvými vězni*. České Budějovice, 1998. 58 s. Diplomová práce na Zdravotně sociální fakultě v Českých Budějovicích.
58. ŠTĚPÁNKOVÁ, I. *Úspěšnost v životě dívek po odchodu z výchovného ústavu*. Brno, 2007. 88 s. Diplomová práce na Pedagogické fakultě v Brně.
59. ŠVANCAR, Z., BURIANOVÁ, J. *Speciálně-pedagogické problémy ústavní a ochranné výchovy*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1988. 223 s. ISBN 80-6957-420-8.
60. ÚSTAV PRO INFORMACE VE VZDĚLÁVÁNÍ. *Výkonové ukazatele 2009/2010*. [online]. 2011, cit. [2011-07-25]. Dostupné na [www: <http://www.uiv.cz/clanek/726/2031>](http://www.uiv.cz/clanek/726/2031).
61. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Brno : Portál, 2004. 870 s. ISBN 80-7178-802-360.
62. VANTUCH, P. Nahrazení vazby zárukou a písemným slibem. *Právní rádce*. 2003, č. 8, 65 s.
63. VANTUCH, P. Nahrazení vazby peněžitou zárukou. *Právní rádce*. 2003, č. 9, 49 s.
64. VAŇÁK, V. Mladiství v Opavě. *České vězeňství*. 1993, č. 2, 39 s.
65. VAŠEK, J. *Psychologie barev*. Praha : Univerzita Karlova, 2000. 51 s.
66. VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Přehled věznic a vazebních věznic*. [online]. 2011, cit [2011-07-01]. Dostupné z [www: <http://www.vscr.cz/>](http://www.vscr.cz/).

67. VOCILKA, M. *Netradiční forma prevence poruch chování: Náplň činnosti středisek výchovné péče pro děti a mládež*. Praha : Tech - Market, 1997. 92 s. ISBN 80-902134-8-0.
68. VOCILKA, M. *Integrace sociálně a zdravotně handicapovaných a ohrožených dětí do společnosti*. Praha : Výzkumný úřad pedagogický v Praze, 1997. 108 s.
69. VODIČKA, L. *Zadržení a vazba v trestním řízení*. Brno, 2009. 162 s. Rigorózní práce na Právnické fakultě v Brně.
70. ZEŽULOVÁ, J. Řízení v trestních věcech mladistvých ve znění zákona č. 218/2003 Sb. *Státní zastupitelství*. 2003, č. 4, 49 s.
71. Zákon č. 40/2009 S., *trestní zákoník*. Trestní předpisy, podle stavu k 1. 1. 2010. Ostrava : Sagit, 2010. 560 s. ISBN 978-80-7208-782-2.
72. Zákon č. 109/2002 Sb., *o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a po změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony*. [online]. 2011 [cit. 2011-07-06]. Dostupný z [www: <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/696/_s.155/701?l=109/2002>](http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/696/_s.155/701?l=109/2002).
73. Zákon č. 141/1961 Sb., *trestní řád*. Trestní předpisy, podle stavu k 1. 1. 2010. Ostrava : Sagit, 2010. 560 s. ISBN 978-80-7208-782-2.
74. Zákon č. 218/2003 Sb., *o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*. Trestní předpisy, podle stavu k 1. 1. 2010. Ostrava : Sagit, 2010. 560 s. ISBN 978-80-7208-782-2.
75. Zákon č. 239/1993 Sb., *o výkonu vazby*. Trestní předpisy, podle stavu k 1. 1. 2010. Ostrava : Sagit, 2010. 560 s. ISBN 978-80-7208-782-2.
76. Zákon č. 359/1999 Sb., *o sociálně právní ochraně dětí*. [online]. 2011 [cit. 2011-07-06] Dostupný z [www: <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?kam=zakon&c=359/1999>](http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?kam=zakon&c=359/1999).
77. Zákon č. 383/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 109/2002 Sb., *o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o*

preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. [online]. 2011 [cit. 2011-07-06] Dostupný z [www: <http://aplikace.msmt.cz/PDF/PKsb133_05_>](http://www.aplikace.msmt.cz/PDF/PKsb133_05_).

9. Přílohy

Příloha č. 1

Příloha č. 2

Příloha č. 1

Okruhy k interview:

- režim vazby
- adaptace na prostředí vazby
- vztahy s personálem a s ostatními obviněnými
- výskyt mimořádných událostí ve vazbě
- pocity zažívané ve vazbě
- obavy z budoucnosti
- psychická kondice ve vazbě
- existence kriminální infekce
- existence a způsob řešení problémů ve vazbě
- vliv a hodnocení vazby
- režim a programy výchovného ústavu a jejich hodnocení
- adaptace na prostředí výchovného ústavu
- vztahy a komunikace s vychovateli a ostatními chovanci ve výchovném ústavu
- existence a způsob řešení problémů ve výchovném ústavu
- vliv výchovného ústavu na budoucí život jedince,
- výskyt mimořádných událostí ve výchovném ústavu
- vztah s rodinou
- porovnání vazby a výchovného ústavu
- odlišnosti a shodné aspekty obou institutů

Příloha č. 2

Přepisy interview

INTERVIEW Č. 1

Já: „Jaký tady máte program? Co tu děláš, jak trávíš čas? Jak tu probíhá den?“

1: „No... tak... chodím třeba na koupaliště, pak máme školu a práci kolem baráku...“

Já: „Jaké tady máte společné akce? Myslím třeba výlety, exkurze a podobně.“

1: „Jo, to máme. Jezdíme ne vejlety.“

Já: „A nějaké jiné akce?“

1: „Taky sme měli sportovní závody ... Nebo vodpoledne hrajem fotbal venku, nejvíc mě baví, když se de na bazén nebo ven.“

Já: „Ty se všech těchto akcí účastníš?“

1: „Jo, akorát někdy sem nebyl.“

Já: „Z jakého důvodu?“

1: Sem byl v céčku.“

Já: „Můžeš mi to prosím vysvětlit?“

1: „No v céčku ... to je jako za body. Když jich máš moc, tak deš do céčka a to pak máš vomezený vycházky.“

Já: „Jaký tu máte režim? Jaké tu máte povinnosti?“

1: „Musíme si uklízet, poslouchat.“

Já: „Jak se vyrovnáváš s těmi povinnostmi? Dělá ti problémy ti je dodržovat?“

1: „Někdy jo.“

Já: „Jak by jsi zhodnotil ten program co tu máte? Přijde ti praktický, účelný?“

Myslíš, že tě ten pobyt tady něco naučí?“

1: „Jo, poučím se tu.“

Já: „Můžeš být prosím konkrétnější?“

1: „... Nevím, no ... vim, že už nesmím blbnout. A tady chodím do školy, na zedníka.“

Já: „Máte tu nějaké přednášky s odborníky?“

1: „Jo, s policajtama.“

Já: „O čem vám povídali?“

1: „No jako jak to vypadá, když člověk blbne ...“

Já: „Co si mám pod tím představit?“

1: „No, jako říkali, co se nám jako stane, když něco provedeme, co jako s náma bude, co se může stát.“

Já: „Přišlo ti to užitečné co vám říkali?“

1: „No, ani moc ne.“

Já: „Proč?“

1: „Já už jsem to všechno věděl.“

Já: „Z vlastní zkušenosti?“

1: „Jo.“

Já: „Jaký máš vztah s vychovateli a ostatním personálem?“

1: „Vztahy tu mám v pohodě.“

Já: „Takže žádný problém?“
1: „Ne, to ne.“
Já: „Jaký máš vztah s klukama co jsou tu s tebou?“
1: „Taky v pohodě.“
Já: „Takže nemáš s nikým konflikty nebo problémy?“
1: „Ne.“
Já: „Jak řešíš problémy, když se tu něco objeví?“
1: „... si to nějak vyřešíme ...“
Já: „Jak tomu mám rozumět?“
1: „Nevím ... si to prostě vyřikáme ... někdy se zmlátíme.“
Já: „Jsou mezi vámi ty konflikty časté?“
1: „Ne.“
Já: „Jak dlouho jsi tady?“
1: „Tady sem 2 roky ... eště rok tu budu.“
Já: „Jak jsi tady zvykl?“
1: „Normálně. Tady sem ty lidi už znal.“
Já: „Co ti pomohlo si tady dobře zvyknout?“
1: „Tak nevím ... asi ty kluci ... jako že mě vzali.“
Já: „Jak jsi se zžil s personálem? Pomohl ti v tom si tady zvyknout? Třeba vychovatelé nebo psycholog?“
1: „Ani moc ne.“
Já: „Co ti dělalo problémy si tady zvyknout?“
1: „Ani nic.“
Já: „Jaká je tady komunikace mezi tebou a personálem a klukama?“
1: „Dobrá ... normální ... v pohodě.“
Já: „Takže tady s nikým nemáš problémy?“
1: „Ne ... nemám problém ... je to tu v pohodě, líbí se mi tady.“
Já: „Jak tu řešíte konflikty?“
1: „Jako když se s někým poperu?“
Já: „No, třeba. Prostě když vznikne nějaký problém, jak se to tu řeší?“
1: „Tak to dělaj vychovatelé.“
Já: „Zasáhnou a potrestají vás?“
1: „Jo.“
Já: „Jak vás potrestají?“
1: „Dostaneme body.“
Já: „Jaké tady máš vztahy s personálem a klukama? Máš tu kamarády nebo někoho komu se můžeš svěřit, když máš nějaký problém? Máš tu někoho komu důvěřuješ?“
1: „Jo, mám tu kámoše. Sou dobrý.“
Já: „Máte tu psychologa?“
1: „Jo.“
Já: „Vyžíváš ho, když máš třeba nějaký problém?“
1: „Ne.“
Já: „Jak si myslíš, že tě ústav ovlivní do budoucna?“
1: „Polepším se.“

Já: „Je tu něco, s čím máš problém? Co je pro tebe těžké?“
1: „Sem tam mám problém s klukama... jinak nic.“
Já: „Jaké problémy?“
1: „No jako že se porveme.“
Já: „Kvůli čemu se nejčastěji perete?“
1: „Když mi někdo něco řekne ... tak vylítnu.“
Já: „Utíkají odsad' kluci?“
1: „Jo, utíkaj.“
Já: „Z jakého důvodu?“
1: „Chtěj odsad', domu.“
Já: „Takže chtěj víc volnosti?“
1: „Asi jo.“
Já: „A co kvůli dodržování režimu?“
1: „Taky“
Já: „Nelíbí se jim tu?“
1: „Ne.“
Já: „Setkal jsi se tu někdy se šikanou?“
1: „... Hm ... Jo ... jednou to tu bylo.“
Já: „Jak se to řešilo?“
1: „Vyhodili ho a šel jinam.“
Já: „Koho vyhodili?“
1: „No toho co šikanoval.“
Já: „A co ten, který byl šikanován, co bylo s ním?“
1: „Ten chodil za psychologem ... ale už je doma.“
Já: „Ty jsi se toho šikanování také účastnil?“
1: „Ne, to já ne.“
Já: „Jak se na to přišlo?“
1: „... Já nevím... To bylo když sem sem přišel ... ale prej to bylo dlouhodobý ... vychovatelé to tak prej nějak tušili a pak na to přišli.“
Já: „Víš z jakého důvodu došlo k té šikaně?“
1: „No, von prej byl nákej divnej ... moc se nikym nebavil a měl takový divný řeči. Ani já sem ho neměl rád.“
Já: „Víš jak probíhala ta šikana?“
1: „Chtěli po něm peníze ... a pak musel dělat různé věci co mu řekli ... aby myl třeba chodbu nebo dělal různé zvířata a tak.“
Já: „A co jiné věci kromě šikany, myslím třeba nějaká agresivita mezi vámi nebo vůči personálu, nebo třeba nějaké sebepoškozování, hladovky a podobně?“
1: „Ne, to ne.“
Já: „Jaký máš vztah s rodinou? Navštěvují tě tu?“
1: „Ne, to ne. Až pojedu na dovolenku, tak je uvidim. Mám doma přítelkyni.“
Já: „Z jakého důvodu sem za tebou nejezdí?“
1: „... Nevim, nemaj čas.“
Já: „Jak reagovali rodiče na to, že jsi se dostal do vazby a potom sem?“
1: „Blbě. Vzalo je to.“
Já: „Co to je, blbě?“

1: „No jako že nebyli rádi. Zlobili se.“

Já: „Změnil tě nějak ústav? Jak?“

1: „Vim, že musím bejt hodnej.“

Já: „Co ti dá/dal ten pobyt tedy v ústavu?“

1: „Nevim... asi školu...“

Já: „Jak jsi na tom s psychikou tady v ústavu?“

Já: „Jak probíhá den ve vazbě?“

1: „Snídaně, oběd, večeře ... je tam míň jídla jak tady... No, pak ... ve vazbě jsou školáci, já jsem ale nechodil, od 9 do 10 je tam komunita, a pak se chodí na kulturku, tam koukáme na televizi nebo hrajeme ping pong, ale to jen půl hodky. Vodpoledne jsme hráli fotbal, florbal v hale, ale to jen jednou do tejdne.“

Já: „Měl jsi tam možnost účasti na nějakých programech? Myslím třeba zájmové, vzdělávací?“

1: „Ne. Jen když jsme měli volno, tak jsme hráli třeba fotbal.“

Já: „Jak dlouho jsi byl ve vazbě?“

1: „7 měsíců“

Já: „Za co jsi se dostal do vazby?“

1: „Byl sem tam za ublížení na zdraví, vim, že to byla blbost, a že už nesmím blbnout.“

Já: „Jak jsi si zvyknul na vazbu?“

1: „Tam sem si zvyknul tak za 14 dní... těch prvních 14 dní sem se tak rozkoukával, seznamoval se s klukama.“

Já: „Co ti pomohlo si zvyknout?“

1: „Tam si musíš zvyknout ... nic jinýho ti nezbyde ... musíš to tam prostě přežít.“

Já: „Co ti dělalo ve vazbě největší potíže?“

1: „Já sem si tam zvyknul dobře, žádnej problém sem tam neměl, znal sem tam hodně lidí, chytil sem se tam dobře ... záleží na povaze ... tam se nesmí machrovat.“

Já: „Co ti usnadňovalo ten pobyt ve vazbě?“

1: „Ten fotbal.“

Já: „Jak jsi vycházel se spoluvězni?“

1: „Jo, dobře.“

Já: „Takže žádné problémy a konflikty?“

1: „Ani ne.“

Já: „Jak jsi vycházel s bachaři?“

1: „No... ne moc dobře.“

Já: „Jak tomu mám rozumět?“

1: „Nebyli dobrý.“

Já: „V jakém smyslu?“

1: „Dávaj ti to tam sežrat, nadávaj ti do černejch a tak.“

Já: „Jak jsi se s tím vypořádal?“

1: „Nevšímal jsem si toho.“

Já: „Vyskytly se ve vazbě nějaké konflikty či problémy?“

1: „Jo, pár kluků se tam porvalo.“
Já: „Setkal jsi se tam se šikanou?“
1: „Jako to asi nebyla šikana ... Jen si tam tak nadávali...“
Já: „Kdo komu nadával?“
1: „No ty kluci jako mezi sebou, ale nadávali i bachaři nám.“
Já: „Jak se tam řeší problémy?“
1: „Tam je každě za sebe. Nikdo ti nepomůže.“
Já: „Zasahují bachaři?“
1: „Jo.“
Já: „Jak tě vazba ovlivnila?“
1: „... No ... Jak mě to vovlivní? Tak budu mít záznam, že jo...“
Já: „S kým jsi řešil problémy ve vazbě?“
1: „S nikým.“
Já: „Z jakého důvodu?“
1: „Vždycky si to řeším sám.“
Já: „Byla pro tebe vazba velkým stresem?“
1: „Jo.“
Já: „Objevily se u tebe nějaké potíže v souvislosti s vzetím do vazby? Třeba bolesti hlavy, nespavost a podobně?“
1: „Jo, to jo, to sem špatně spal... Ale jako nic hrozného...“
Já: „Jaké pocity jsi zažíval ve vazbě?“
1: „...“
Já: „Myslím jako jestli jsi měl strach nebo vztek nebo pocity, že s tebou někdo manipuluje.“
1: „Jo, to jo.“
Já: „Máš obavy z budoucnosti?“
1: „Nevim... asi ne.“
Já: „Z jakého důvodu? Víš, co bude až odejdeš domu?“
1: „Budu doma...“
Já: „Dostal jsi se během pobytu ve vazbě do deprese?“
1: „... nevim, asi jo...“
Já: „Byla to velká deprese?“
1: „To ne.“
Já: „Naučili tě kluci něco ve vazbě co se týká trestné činnosti?“
1: „Naučili.“
Já: „Vnímáš nějak negativně jiné věci, které by tě stresovaly? třeba světlo, hluk, teplota, strava...?“
1: „Ne.“
Já: „Co jsi ve vazbě nejvíce postrádal?“
1: „Že nemůžu ven.“
Já: „Co třeba rodina, kamarádi, mobil...?“
1: „Jo, to taky.“
Já: „Jak jsi reagoval na uvěznění? Měj jsi třeba vztek? (Reakce navenek a dovnitř)
1: „Měl sem vztek.“
Já: „Jak jsi se s tím vypořádal?“

1: „Pak to přešlo.“

Já: „Poskytli ti při nástupu do vazby dostatek informací?“

1: „Jo.“

Já: „Změnila tě nějak vazba? Jak?“

1: „Asi ne. Akorát mi to pocuchalo psychiku.“

Já: „Naučili tě kluci něco ve vazbě? Přiučil jsi se něčemu, co se týká trestné činnosti?“

1: „Ale jo.“

Já: „Jak by jsi tedy celkově zhodnotil ten pobyt tady v ústavu?“

1: „Tady jsem spokojenej ... tam mi to nevadilo, ale chtěl jsem jít sem. Vazba mě vyléčila.“

Já: „Mohl by jsi zhodnotit vazbu?“

1: „Tam se nic neděje, jen jsi tam zavřenej ... nic, jen tam ležíš ... nemůžeš kouřit ...“

Já: „Můžeš tedy porovnat ústav a vazbu?“

1: „Tady je to lepší, není to tu uzavřený. Tam jsem mohl ven jen na hodčku a půl. Ústav je lepší, můžu jezdit na dovolenky, mám víc volnosti... na prázdniny pojedou na dovolenku. Tady mě znaj ... Ale sami nikam nesmíme.“

Já: „Jak by jsi porovnal lidi, co jsou tady v ústavu a co byli ve vazbě?“

1: „Rozdíl mezi lidma ve vazbě byl ve Všehrdech ... ty lidi se mnou byli normální kluci, za útěky a tady ty kluky znám už dlouho, vztahy tady mám v pohodě.“

Já: „Takže kluci tam byli v pohodě?“

1: „Jo.“

Já: „A co personál?“

1: „To bylo horší.“

Já: „V jakém smyslu?“

1: „No... tam se do nás furt naváželi, nadávali nám do černejch. Tady co sou mladistvý, tak je to horší... jednaj s tebou hůř jak s dospělejma... Ale záleží kde sedíš ... V Brně se sedí dobře.“

Já: „Co tě více ovlivnilo? Vazba nebo ústav?“

1: „Ústav. Vazba ne ... Naučil sem se, že nesmím utíkat a dělat blbosti.“

Já: „V čem vidíš odlišnosti mezi vazbou a ústavem?“

1: „Je to hodně podobný.“

Já: „V čem je to podobné?“

1: „Říděj tě co máš dělat. Ale tady máš víc volnosti ... obojí je trest.“

Já: „V čem vidíš odlišnosti?“

1: „Tady je víc vonosti.“

Já: „Je nějaký rozdíl mezi personálem ve vazbě a tady v ústavu?“

1: „Jo, tady sou h

INTERVIEW Č. 2

- Já: „Jaký máš program tady v ústavu, co tu děláš, jak tady probíhá den?“
2: „Tady dělám co chci. Hraju fotbal.“
Já: „Ale tak určitě si nemůžeš dělat co chceš.“
2: „No tak jako že mě nikdo nikam nenutí ... že si můžu vybrat.“
Já: „Chodíš do školy?“
2: „Jo. Na zedníka.“
Já: „Baví tě to?“
2: „Jo, trochu jo.“
Já: „Jaké podnikáte společné akce? Myslím jako výlety...?“
2: „Jezdíme ... třeba do ZOO, nebo sme byli v Telči a tak.“
Já: „Takže tady toho programu co tu máš účastníš?“
2: „Jo, já jo.“
Já: „Jaký tu máte režim? Jaké jsou vaše povinnosti?“
2: „Musím chodit do školy, učím se, musím se chovat normálně, když se nechovám normálně jsou bodový hodnocení, a když dělám co nemám, tak jsou mínusový body. Ta ty pak mám zakázaný výlety a vycházky.“
Já: „Měl jsi problémy s dodržováním daného režimu?“
2: „Někdy.“
Já: „Jak by jsi zhodnotil ten program co tu máte? Přijde ti praktický a účelný? Myslíš, že tě ten pobyt tady něco naučí?“
2: „Ale jo, dobrý ... Jsem spokojenej.“
Já: „Máte tu i nějaké přednášky s odborníky?“
2: „Nevim... já sem u žádný nebyl.“
Já: „Jaký máš vztah s vychovateli a ostatním personálem?“
2: „Jak kdy.“
Já: „Jak tomu mám rozumět?“
2: „No, jako s některýma mám problémy.“
Já: „Z jakého důvodu?“
2: „Vadí mi, že dělaj rozdíly.“
Já: „Jaký máš vztah s klukama co tu jsou s tebou?“
2: „,,Jako mám tu kámoše ... sme parta... ale někdo je mi taky protivnej a moc se s ním nebavim ... Sou tu kluci co provokujou, to nemám rád.“
Já: „Jak řešíš ty problémy, když tu s klukama něco máš?“
2: „Jdu se projít, neperu se.“
Já: „Jsou konflikty mezi vámi časté?“
2: „Ne, ani ne.“
Já: „Jak dlouho už tu jsi?“
2: „Já už tady jako byl ... když mi bylo 15, jenže jsem utíkal ... rok sem byl na útěku, pak sem se zase dostal do vazby a včera sem přišel zase sem ... Ještě tu budu rok. Pak půjdu domu a chci jít pracovat.“
Já: „Jak jsi si tu zvykl?“

2: Ze začátku sem utíkal ... byl sem závislej na heroinu ... Ale teď už je to dobrý.“

Já: „Co ti pomohlo v tom, že sis tak rychle zvyknul?“

2: „No, tak ... ty kluci ... oni mě mezi sebe vzali ... hned jsem tu měl kámoše.“

Já: „Co ti dělalo problémy si tady zvyknout?“

2: „Asi nic.“

Já: „Co se ti tu líbí, co ti dělá radost?“

2: „No ... je to tu dobrý ... Jídlo je dobrý ... Můžu chodit ven ... Dobrý ... Chodíme na výlety ... „

Já: „Co ti dá ten pobyt tady?“

2: „Největší plus je škola, mínus pak personál.“

Já: „Jak si to mám vysvětlit? Ty tu máš nějaké problémy s personálem?“

2: „No ... já ne ... ale to jejich chování ... Dělají hrozně velký rozdíl ... Jsou protivný a někomu nadržujou. To mi nejvíc leze na nervy. Že sou jako nespravedlivý ... Jako třeba teď tu byl problém s tím klíčem, že jo ... Ztratil se tu klíč. Ty co ho vzali ale pak mohli jít ven ale my co jsme s tím neměli nic společnýho sme nemohli.“

Já: „Co se ti tu líbí?“

2: „To, že můžem chodit ven... vejlety.“

Já: „S čím tu máš problém co ti chybí?“

2: „Rodina a kámoši ... přítelkyně.“

Já: „Jaká je tu mezi vámi komunikace? Myslím s personálem i s klukama?“

2: „Dobrá ... v pohodě.“

Já: „Jak tu řešíte konflikty?“

2: „Tady se rvačky řešej jinak ...“

Já: „Jak tomu mám rozumět?“

2: „Tady to není jako ve vazbě. Tam seš sám za sebe ... Tady je to jiný. Tady to řešej.“

Já: „Jak to řeší?“

2: „Tady si to hlídaj, a pomůžou ti.“

Já: „Kdo?“

2: „No kluci i vychovatelé.“

Já: Jaké tady máš vztahy s personálem a klukama? Máš tu kamarády nebo někoho komu se můžeš svěřit, když máš nějaký problém? Máš tu někoho komu důvěřuješ?“

2: „Ale jo, mám, akorát já se nikomu nesvěřuju.“

Já: „Jak jsi tady na tom s psychikou?“

2: „Tady je to dobrý ... jako není tady takový to vypjetí, můžeš jít ven, když tě někdo naštvne a uklidnit se ... jenže tam to nešlo ... Tady ale taky někdy vyletim ale tomu se snažim vyhnout.“

Já: „Máte tu psychologa?“

2: „Jo, prej jo.“

Já: „Jak si myslíš, že tě ústav ovlivní do budoucna?“

2: „Přestal sem fetovat, to mi tu pomohlo, kdybych byl venku, tak bych fetoval pořád.“

Já: „Takže jsi se polepšil?“
2: „Jo, tady sem hodnej.“
Já: „Utíkají odsad' kluci hodně?“
2: „Jo.“
Já: „Z jakého důvodu?“
2: „Nechtěj tu bejt.“
Já: „Nelíbí se jim tu?“
2: „Asi ne.“
Já: „Proč?“
2: „Nevim... venku si můžou dělat co chtěou...“
Já: „Z jakého důvodu jsi utekl ty?“
2: „Kvůli fetu.“
Já: „A co šikana?“
2: „Ne, to ne.“
Já: „A co nějaké jiné mimořádné události? Jako třeba hladovky, agresivita mezi vámi nebo k vychovatelům, sebepoškozování...?“
2: „Taky ne.“
Já: „Jaký máš vztah s rodinou? Navštěvují tě tu?“
2: „„Jo dobrej, ale nejzdí sem za mnou. Jedu domu vždycky na propustku.““
Já: „Z jakého důvodu? Bydlí daleko nebo proč?“
2: „Máma se stará o sourozence.“
Já: „Jak reagovali na to, co jsi udělal? Na to, že jsi se dostal do vazby a pak sem?“
2: „Doma mi řekli, že dělám problémy, že jsem blázen...“
Já: „Změnil tě nějak ústav? Jak?“
2: „Jo, polepšil sem se.“
Já: „Jak jsi na tom s psychikou tady v ústavu?“
2: „Dobře. Líbí se mi tu.“
Já: „Takže žádný stres?“
2: „Ne.“

Já: „Jak probíhá den ve vazbě?“
2: „Tam musíš mít ustláno, ráno uklizeno. Na vazbě se ale prostě jinak nic nedělá.“
Já: „Měl jsi tam možnost účasti na nějakých programech? Myslím třeba zájmové, vzdělávací?“
2: „Tam není žádněj program, tam seš 24 hodin zavřenej ... Celej den sem ležel.“
Já: „Jak dlouho jsi byl ve vazbě?“
2: „Tři měsíce.“
Já: „Za co jsi se dostal do vazby?“
2: „Za krádeže.“
Já: „Jak jsi si zvyknul na vazbu?“
2: „Zvyknul sem si, nic jinýho mi nezbejvalo...“
Já: „Byl to rozdíl oproti té předešlé vazbě?“
2: „Jo, to první bylo horší. Teď už sem věděl co bude ... jak to je a tak...“

Já: „Co ti pomohlo si zvyknout?“
2: „Nevim ... prostě musíš.“
Já: „Co ti dělalo ve vazbě největší potíže?“
2: „To, že sem byl zavřenej, nikam sem nomohl, furt mezi těma samejma lidma, v jedný místnosti... To je hrozný ... na psychiku ...“
Já: „Co ti usnadňovalo ten pobyt ve vazbě?“
2: „Jaký si to tam uděláš, takový to máš ... Nedělal sem tam bordel ... Pak nemáš problémy.“
Já: „Jak jsi vycházel se spoluvězni?“
2: „Dobře. Ale taky sme se někdy nepohodli.“
Já: „Jaký je tam personál?“
2: „Tam se váma nikdo ne****. Něco neuděláš a hned tě potrestají ... Když někomu ublížíš, nebo tak.“
Já: „Vyskytly se ve vazbě nějaké konflikty či problémy?“
2: „... Tam koukají jak vypadáš ... K těm dospělým se chovaj normálně ... Ale nám bacahři nadávali do černejch. Bachaři na nás dovolujou víc jak na dospělý ... Tam je to hrozně na psychiku ... nesmíš si to ho všímat, musíš bejt zticha ... a to je právě ta psychika ...“
Já: „Jak se ve vazbě řeší problémy?“
2: „Tam, když se něco stane, ňákej problém, třeba si neustelete, nebo tak, tak je kázeňák a díra.“
Já: „Setkal jsi se tam se šikanou?“
2: „Vim jak to tam chodí ... ale ne. Ale slyšel sem vo tom.“
Já: „A nějaké jiné události? Útěky, hladovky apod.“
2: „To ne.“
Já: „Jak tě vazba ovlivnila?“
2: „Vazba mi nedala nic dobrýho ... jako pozitivního... Akorát to, že už se tam nikdy nechci vrátit. Ale jako že bych se poučil, to ne. Když jste tam, tak přemejšlíte jinak ... A když jste venku, tak se věnujete tomu co je a ne tomu co bylo v minulosti.“
Já: „S kým jsi řešil problémy ve vazbě?“
2: „S nikym.“
Já: „Byla pro tebe vazba velkým stresem?“
2: „Ani ne.“
Já: „Z jakého důvodu?“
2: „Jak už sem tam byl.“
Já: „Objevily se u tebe nějaké potíže v souvislosti s vzetím do vazby? Třeba bolesti hlavy, nespavost a podobně?“
2: „Ne.“
Já: „Jaké pocity jsi zažíval ve vazbě? Myslím třeba strach, vztek, pocity manipulace?“
2: „Jo, tak vteklej sem někdy byl ... když mě někdo vytočil... pak už už je to fakt na hlavu, když seš tam několik měsíců.“
Já: „Máš obavy z budoucnosti?“
2: „Ne.“

Já: „Dostal jsi se během pobytu ve vazbě do deprese?“
2: „Ani ne.“
Já: „Naučili tě kluci něco ve vazbě co se týká trestné činnosti?“
2: „Ani ne, spíš sem je učil já.“
Já: „Vnímal jsi nějak negativně jiné věci, které by tě stresovaly? třeba světlo, hluk, teplota, strava...?“
2: „Ne.“
Já: „Co jsi ve vazbě nejvíce postrádal?“
2: „Volnost... přítelkyni.“
Já: „Co třeba mobil, cigarety...?“
2: „No, to taky.“
Já: „Jak jsi reagoval na uvěznění? Měj jsi třeba vztek nebo strach?“
2: „Ani ne, bral sem to tak, jak to je.“
Já: „Poskytli ti při nástupu do vazby dostatek informací?“
2: „Jo.“
Já: „Změnila tě nějak vazba? Jak?“Třeba na stupnici od 1 do 10?“
2: „Tak 2.“
2: „Ani ne.“
Já: „Jak jsi byl na tom ve vazbě s psychikou?“
2: „No, nebylo to dobrý...“
Já: „Jak bys to znodnotil?“
Já: „Jak by jsi tedy celkově zhodnotil ten pobyt tady v ústavu?“
2: „Tady je to dobrý ... Mám tu všechno.“
Já: „Mohl by jsi zhodnotit vazbu?“
2: „Je to hrozně náročný na psychiku ... Je tam buzerace vod bachařů ... Ale vodsouzený držež při sobě. Pomáhaj si ... No ... tam sme byli na cele 2 - 3. A to není dobrý bejt pořád s těma samejma lidma třeba 3 měsíce ... To už si pak začnete lízt na nervy. Pustí tě na hod'ku a půl ven na kulturku, jdem na vycházku na hodinu a pak seš furt v cele. Je to hrozný na tu psychiku...“
Já: „Můžeš tedy porovnat ústav a vazbu? V čem vidíš odlišnosti?“
2: „Největší rozdíl je v tom, že na vazbě není žádněj pohyb, seš furt zavřenej. Tady je mnohem lepší jídlo, mám větší volnost.“
Já: „Jak by jsi porovnal lidi, co jsou tady v ústavu a co byli ve vazbě?“
2: „Kluci sou stejný.“
Já: „A co personál?“
2: „Tady sou lepší lidi ... hodnějši.“
Já: „Co tě více ovlivnilo? Vazba nebo ústav?“
2: „Vazba mi nedala nic, akorát sem byl zavřenej ... Tady mi to něco dá. Tohle je lepší. Tady je to něco jako tábor, nebo tak něco.“
Já: „V čem vidíš odlišnosti mezi vazbou a ústavem?“
2: „Tady mi to dá školu, ale tam sem marnil čas ... Tam je to prostě zabitej čas, proflákanej.“
Já: „V čem je to podobné?“
2: „Nevim ... tak nejsem doma.“
Já: „Co pro tebe bylo horší?“

2: Vazba.“

Já: „Z jakého důvodu?“

2: „No protože tam seš zavřenej, nemůžeš nic, tady je volnost.“

INTERVIEW Č. 3

Já: „Jaký máš program tady v ústavu, co tu děláš, jak tady probíhá den?“

3: „No, ráno vstanu, je snídaně, pak jdeme do školy, pak oběd, odpoledne jdeme třeba hrát fotbal nebo tak ... Nebo taky děláme okolo baráku.“

Já: „Co děláš za školu?“

3: „Kuchař.“

Já: „Baví tě škola?“

3: „No... škola mě moc nebaví ... ale jako praxe jo.“

Já: „Jaké podnikáte společné akce? Myslím jako výlety...?“

3: „Jo, to máme... Třeba jsme byli v ZOO v Jihlavě, nebo na horách na lyže ... nebo jsem taky byl v divadle, ale to mě nebavilo, to se mi nelíbilo. Ale byli jsme i na soutěžích ve fotbale nebo nohejbale ... to jezdím rád.“

Já: „Takže tady toho programu co tu máš účastníš?“

3: „Jo, to jo.“

Já: „Jaký tu máte režim? Jaké jsou vaše povinnosti?“

3: „Musíme si uklízet, poslouchat a tak ... prostě nedělat blbosti. Když něco vyvedu, tak máš body ... A když jich máš pak moc, tak nesmíš ven, nejezdíš na výlety a tak...“

Já: „Jak sis zvyknul na ten režim vazby?“

3: „Občas to nezvládnou, ale jinak dobrý.“

Já: „Jak by jsi zhodnotil ten program co tu máte? Přijde ti praktický a účelný? Myslíš, že tě ten pobyt tady něco naučí?“

3: „Ale jo... hlavně jako ta škola, to je dobrý... Jinak se naučíme i takový jako ty praktický věci... Třeba když pomáháme s nějakým zařízením a tak.“

Já: „Máte tu i nějaké přednášky s odborníky?“

3: „Jo, to máme taky, třeba s policajty. To bylo dobrý. Byli tu už i víckrát a i jsme byli u nich, jako na policajtech.“

Já: „O čem vám povídali?“

3: „No jako aby jsme nedělali blbosti a říkali co se nám potom může stát... Myslim, že to byla nějaká ... jak se to mu říká ... nemůžu si vzpomenout ... má to jako takovej název ...“

Já: „Myslíš jako nějaká prevence?“

3: „Jo, to bylo vono.“

Já: „Přišlo ti to užitečné co vám tam říkali?“

3: „Jo, říkali co se nám jako může stát, když budeme zlobit... Ale i jiný věci... jak to chodí u soudu a při celým vyšetřování a tak...“

Já: „Jaký máš vztah s vychovateli a ostatním personálem?“

3: „No ... nějaký ty vychovatele nemám moc rád ...“

Já: „Z jakého důvodu?“

3: „Nejsou spravedlivý... někomu nadržují.“

Já: „A proč si myslíš, že tomu tak je?“

3: „Nevim... někoho nemaj rádi.“

Já: „A nemyslíš si, že se k vám vychovatelé chovají podle toho jak se chováte vy? Když někdo nebude poslouchat a bude dělat hlouposti, tak se k němu asi budou chovat jinak než k někomu, kdo se chová tak jak má.“

3: „Nevim.“

Já: „Takže s některými vychovateli máš problémy?“

3: „No... jako problémy... někdy jo, že se třeba hádáme nebo od některých dostávám horší tresty.“

Já: „Řešíš to nějak?“

3: „Ne, nemá to cenu, vždycky to nějak rozchodím.“

Já: „Jaký máš vztah s klukama co tu jsou s tebou?“

3: „Ale jo, dobřej. Mám tu kamarády, některý už znám z vazby.“

Já: „Takže tu se všemi vycházíš?“

3: „No, to zase jako ne... Taky jsou tu kluci, se kterými se moc nebavím...“

Já: „Z jakého důvodu?“

3: „Protože provokují... Nebo třeba Honza, toho rád vůbec nemám, von vždycky něco provede a pak to svádí na jiný... Lže... a taky nám tu ukrad peníze.“

Já: „Jak řešíš ty problémy, když tu s klukama něco máš?“

3: „No, tak si to vyřikáme... ale taky se někdy servem.“

Já: „Jsou konflikty mezi vámi časté?“

3: „Ne, to ne.“

Já: „Jak dlouho už tu jsi?“

3: „Přes rok.“

Já: „Jak jsi si tu zvykl?“

3: „No, dobře ... normálně.“

Já: „Co ti pomohlo v tom, že sis tak rychle zvyknul?“

3: „No, tak ... ty kluci ... oni mě mezi sebe vzali ... hned jsem tu měl kámoše.“

Já: „Co personál, ten ti nepomohl? Třeba vychovatelé nebo psycholog?“

3: „Ani moc ne.“

Já: „Jak tomu mám rozumět? To si tě jako nevšimli nebo ti ta jejich pomoc nepomohla?“

3: „No jako... když sem přišel, tak mě to všechno vysvětlili, kde sem, co se bude dít, ptali se co potřebuju ale pak už nic. A já jsem ani nechtěl.“

Já: „Co ti dělalo problémy si tady zvyknout?“

3: „Nevim... nic... možná ty pravdila sou tu blbý... jako že furt něco musíš... uklízet, vstávat a tak.“

Já: „Jaká je tu mezi vámi komunikace? Myslím s personálem i s klukama?“

3: „Normální ... dobrá... S klukama vycházím, bavíme se, sme kámoši. S vychovatelama taky dobrý... nebo jako v rámci možností.“

Já: „Jak tu řešíte konflikty?“

3: „... Vždycky, když se tady něco stane, tak to řeší vychovatelé.“

Já: „A jak?“

3: „Máme body.“

Já: „Jaké body?“

3: „No, jako, když něco uděláš, jako průser, tak dostaneš body, to se každé týden počítá a podle toho seš pak ve skupině, áčko, béčko nebo céčko. A podle toho pak třeba nesmíš ven nebo na fotbal a tak.“

Já: Jaké tady máš vztahy s personálem a klukama? Máš tu kamarády nebo někoho komu se můžeš svěřit, když máš nějaký problém? Máš tu někoho komu důvěřuješ?“

3: „S klukama dobrý, to už sem říkal. S vychovatelama jakž takž... Mám tu jako kámoše... a i někdy se svěřím vychovateli.“

Já: „Máte tu psychologa?“

3: „Jo, máme ale já za nim nechodím.“

Já: „Jak si myslíš, že tě ústav ovlivní do budoucna?“

3: „Nevím... budu mít školu.“

Já: „Myslíš, že se třeba polepšíš?“

3: „Jo, to jo, už vim, že nemůžu dělat blbosti, do vězení nechci. Už budu hodnej.“

Já: „Co je tu pro těžké? Je tu něco s čím máš problém?“

3: „Ne, všechno je tu v pohodě.“

Já: „Jsou tu nějaké úteký?“

3: „Jo, to jo, zrovna i teď je pár kluků pryč.“

Já: „Proč utekli?“

3: „Nevím, asi chtěli domu... A von ten jeden jede na heroinu, tak kvůli tomu.“

Já: „Nelíbilo se jim tu?“

3: „Nevím, asi ne.“

Já: „Z jakého důvodu?“

3: „Tak venku je to lepší.“

Já: „V čem?“

3: „Tam si můžeš dělat co chceš.“

Já: „A co šikana?“

3: „No, to asi jako ne. Jako poperem se, to jo, ale nikdo tu nikoho nešikanuje. Stejně by se na to přišlo.“

Já: „A co nějaké jiné mimořádné události? Jako třeba hladovky, agresivita mezi vámi nebo k vychovatelům, sebepoškozování...?“

3: „Ne, to vůbec.“

Já: „Jaký máš vztah s rodinou? Navštěvují tě tu?“

3: „Ne, to ne.“

Já: „Z jakého důvodu? Bydlí daleko nebo proč?“

3: „No, to taky. Ale oni nemaj čas... Asi. Oni si mě nikdy moc nevšimli. A já ani nechci aby sem za mnou jezdili.“

Já: „Jak reagovali na to, co jsi udělal? Na to, že jsi se dostal do vazby a pak sem?“

3: „Nebyli rádi. Zlobili se.“

Já: „Změnil tě nějak pobyt tady v ústavu?“

3: „Jo, vim, že nemůžu dělat blbosti, srovnal sem se.“

Já: „Jak jsi tady na tom s psychikou?“

3: „Dobře.“

Já: „Takže žádný stres tu nezažíváš?“

3: „Ne.“

Já: „Co ti dá tady ten pobyt?“
3: „Už budu hodnej ... taky se vyučím.“

Já: „Jak probíhá den ve vazbě?“
3: „Tam se nic neděje ... jen jsem tam byl zavřenej.“
Já: „Co jsi tam teda dělal?“
3: „Tam je jen snídaně, voběd, večere ... akorát se může na hodinu ven, to se třeba hraje fotbal, pinčes nebo se čumí na telku.“
Já: „Měl jsi tam možnost účasti na nějakých programech co tam byly? Myslím třeba zájmové, vzdělávací?“
3: „Ne, to sem nikde nebyl.“
Já: „Jak dlouho jsi byl ve vazbě?“
3: „Šest měsíců.“
Já: „Za co jsi se dostal do vazby?“
3: „Za krádeže ... taky za ublížení na zdraví.“
Já: „Jak jsi si zvyknul na vazbu?“
3: „No, zvyknul ... ze začátku to bylo horší ale nakonec to bylo lepší.“
Já: „Co ti pomohlo si zvyknout?“
3: „... Byl sem tam s klukama, sme si povídali, hráli fotbal.“
Já: „Co ti dělalo ve vazbě největší potíže?“
3: „Že nemůžeš kouřit, nemáš mobil.“
Já: „Jak jsi vycházel se spoluvězni?“
3: „Jo, dobrý.“
Já: „Jak jsi vycházel s bachaři?“
3: „Tam nesmíš dělat problémy ... a máš klid.“
Já: „Takže jsi tam s nimi neměl problémy?“
3: „Ani ne.“
Já: „Vyskytly se ve vazbě nějaké konflikty či problémy?“
3: „Tak pořád tam je něco, pořád se tam něco řeší ... ale to je normálka.“
Já: „Takže nic závažného?“
3: „To asi ne.“
Já: „Jak se tam řeší problémy?“
3: „Tam si to musíš řešit sám ... musíš si to s nim vyřídit sám.“
Já: „Setkal jsi se tam se šikanou?“
3: „Ne.“
Já: „Jak tě vazba ovlivnila?“
3: „No, moc dobře ne.“
Já: „Jak tomu mám rozumět?“
3: „Není to tam dobrý ... Je to na hlavu ... Nepůsobilo to na mě dobře.“
Já: „Přeneslo se to nějak do budoucího života?“
3: „Ne, to ne.“
Já: „S kým jsi řešil problémy ve vazbě?“
3: „S nikým.“
Já: „Byla pro tebe vazba velkým stresem?“
3: „Docela jo.“

Já: „Objevily se u tebe nějaké potíže v souvislosti s vzetím do vazby? Třeba bolesti hlavy, nespavost a podobně?“

3: „Hm... asi ne.“

Já: „Jaké pocity jsi zažíval ve vazbě? Myslím vztek, strach, vadilo ti, že si nemůžeš dělat co chceš...?“

3: „To jo.“

Já: „Jak jsi to řešil?“

3: „Musel sem se s tím srovnat.“

Já: „Máš obavy z budoucnosti?“

3: „Ne.“

Já: „Dostal jsi se během pobytu ve vazbě do deprese?“

3: „Možná trochu.“

Já: „Naučili tě kluci něco ve vazbě co se týká trestné činnosti?“

3: „Ani ne.“

Já: „Vnímáš nějak negativně jiné věci, které by tě stresovaly? Třeba světlo, hluk, teplota, strava...?“

3: „Ne.“

Já: „Co jsi ve vazbě nejvíce postrádal?“

3: „Volnost.“

Já: „Co rodina?“

3: „To ani ne.“

Já: „Co mobil, cigarety?“

3: „Taky.“

Já: „Jak jsi reagoval na uvěznění? Měj jsi třeba vztek, strach?“

3: „Měl.“

Já: „Jak jsi se s tím vyrovnával?“

3: „Pak jsem na to zapomněl.“

Já: „Poskytli ti při nástupu do vazby dostatek informací?“

3: „Jo.“

Já: „Změnila tě nějak vazba? Jak?“

3: „Asi ne.“

Já: „Jak by jsi tedy celkově zhodnotil ten pobyt tady v ústavu?“

3: „Tady je to lepší ... Můžeš víc věcí ... Jsou tu dobrý kluci, je tu sranda.“

Já: „Mohl by jsi zhodnotit vazbu?“

3: „Tam je to blbý ... Nic tam neděláš, a to je hrozný, bejt furt zavřenej.“

Já: „Můžeš tedy porovnat ústav a vazbu? V čem je to jiné?“

3: „Tady je to lepší, můžeš víc ... Tak jsi jen zavřená a čumíš.“

Já: „Jak by jsi porovnal lidi, co jsou tady v ústavu a co byli ve vazbě?“

3: „Tady sou lepší.“

Já: „V čem?“

3: „Tam na tebe řvou, nadávaj ti ... tady ne, tady ti chtěl pomoci.“

Já: „Co tě více ovlivnilo? Vazba nebo ústav?“

3: „Vazba byla horší. Tady je to hezký, lepší.“

Já: „V čem vidíš odlišnosti mezi vazbou a ústavem?“

3: „Tady máš víc volnosti, prostoru, tam nemůžeš nic. A taky ty lidi.“

Já: „Jací lidé?“

3: „Tady sou lepší.“

Já: „V čem je to podobné?“

3: „Nevim...“

Já: „Co pro tebe bylo horší?“

3: „Vazba.“

Já: „Z jakého důvodu?“

3: „Tam je to na hlavu ... ty samý lidi, seš furt zavřenej.“

INTERVIEW Č. 4

Já: „Jaký máš program tady v ústavu, co tu děláš, jak tady probíhá den?“

4: „Chodím do školy.“

Já: „Co děláš za školu?“

4: „Kuchař, číšník.“

Já: „Baví tě to?“

4: „Jo, baví. Nejvíc praxe, škola, jako učení, ani moc ne.“

Já: „A co děláš mimo školu?“

4: „Hraju fotbal.“

Já: „Jaké podnikáte společné akce? Myslím jako výlety...?“

4: „Tak různě... třeba jsme teď byli na gastro soutěži... Pak jezdíme na výlety, byli jsme v ZOO.“

Já: „Takže tady toho programu co tu máš účastníš?“

4: „No, moc ne.“

Já: „Jak to?“

4: „Měl sem zákaz.“

Já: „Proč?“

4: „Měl sem moc bodů... udělal sem průser. Tak jsem nemoh ochodit nikam.“

Já: „Jaký tu máte režim? Jaké jsou vaše povinnosti?“

4: „Musím si uklízet, to voni kontrolujou, a pak musím poslouchat, no.“

Já: „Máš problém s dodržováním režimu?“

4: „Jak kdy.“

Já: „Pracujete tu?“

4: „No, voni zedníci jo. Ty tu furt něco vopravujou, nebo i jako ve městě, maj to jako praxi. Jinak my taky, když je něco potřeba udělat, tak pomáháme ... Třeba hrabem lupení nebo když je tu nějaká akce, tak to samy připravujem a tak.“

Já: „Jak by jsi zhodnotil ten program co tu máte? Přijde ti praktický a účelný? Myslíš, že tě ten pobyt tady něco naučí?“

4: „Jo, asi jo. Něco se tu naučíme. Ale jen kdo chce, kdo nechce, tak ne.“

Já: „Co jsi se tu naučil třeba ty?“

4: „Hodně jsem se naučil ve škole. A pak i takový ty věci okolo, takový ty praktický, co tu musíme dělat.“

Já: „Máte tu i nějaké přednášky s odborníky?“

4: „Jo, byli tu policajti.“

Já: „O čem vám povídali?“

4: „Říkali nám aby sme byli hodný, jinak že špatně skončíme.“

Já: „Myslíš, že to bylo užitečné? Vzali jste si z toho něco?“

4: „Jo, bylo to poučný.“

Já: „Jaký máš vztah s vychovateli a ostatním personálem?“

4: „Normálka.“

Já: „Takže s nimi vycházíš, nemáš s nimi problém?“

4: „Ne, nemám.“

Já: „Jaký máš vztah s klukama co tu jsou s tebou?“

4: „Dobřej.“

Já: „Takže tu s nimi vyházíš, máš tu kamarády.“
4: „Jo.“
Já: „Jak řešíš problémy, když tu s klukama něco máš?“
4: „Normálně, to vždycky nějak vyřešíme...“
Já: „Jak si to mám představit? Jako že si promluvíte nebo se poperete...?“
4: „No to vždycky nějak dopadne. Se pak stejně vždycky nějak usmíříme. I když se popereme.“
Já: „Perete se často?“
4: „Ne, to ne.“
Já: „Takže konflikty řešíte spíš tím, že si promluvíte?“
4: „Jo.“
Já: „Jak dlouho už tu jsi?“
4: „Vod června.“
Já: „Takže jsi tu jen chvíli, tak měsíc.“
4: „Jo.“
Já: „Jak jsi si tu zvykl?“
4: „Ze začátku to bylo blbý ale zvyknul sem si.“
Já: „Co ti ze začátku dělalo problémy než jsi si zvykl?“
4: „Nikoho sem tady neznal... Neměl sem tu kámoše, furt vás tu hlídaj... Bylo to těžký.“
Já: „Co ti pomohlo v tom, že sis zvyknul?“
4: „Mirek.“
Já: „To je kdo?“
4: „Vychovatel.“
Já: „Tak ten ti pomohl? Jak?“
4: „No, von se mě tak jako ujal. Byl se mnou a pomáhal mi, všechno mi ukázal, vysvětlil...“
Já: „Co ti dělalo problémy si tady zvyknout?“
4: „Tak všechno, všechno je jiný... Nemůžete bejt sami, pořád vás někdo hlídá, všude někdo je.“
Já: „Jaká je tu mezi vámi komunikace? Myslím s personálem i s klukama?“
4: „Dobrá, rozumíme si.“
Já: „Jak tu řešíte konflikty?“
4: „To řešej vychovatelé.“
Já: „Jak to řeší?“
4: „Dávaj nám body, když jich máš moc, deš do céčka a pak nemáš tak volnej režim.“
Já: „A co když máš nějaký problém s klukama? Jak to řešíš? To taky jdeš za vychovatelem?“
4: „Tak záleží co to je. Někdy si to vyřeším sám, když to není nic hroznýho. Ale někdy to řekneme.“
Já: „Jak to řešíš sám?“
4: „To mu to řeknu, co mi jako vadí.“

Já: „Jaké tady máš vztahy s personálem a klukama? Máš tu kamarády nebo někoho komu se můžeš svěřit, když máš nějaký problém? Máš tu někoho komu důvěřuješ?“

4: „Jo, to jo. Hlavně Mirek. Klukum se moc nesvěřuju.“

Já: „Máte tu psychologa?“

4: „Jo.“

Já: „A využíváš jeho pomoc?“

4: „Byl sem u něj, když sem přišel. Pak už ne ale můžem za nim. A někdy s náma dělá i nějaký akce.“

Já: „Jak si myslíš, že tě ústav ovlivní do budoucna?“

4: „Nevim... budou na mě koukat, že sem byl v past'áku.“

Já: „Myslíš, že na tebe bude mít pozitivní vliv? Že se třeba ponaučíš?“

4: „Jo.“

Já: „Co je tu pro těžké? Je tu něco s čím máš problém?“

4: „To, že nevidim naše.“

Já: „Jinak tady s ničím problém nemáš?“

4: „Ne, to ne.“

Já: „Jsou tu třeba nějaké útěky?“

4: „Jo, kluci utíkaj.“

Já: „Proč utíkaj?“

4: „Chtěj domu.“

Já: „Proč?“

4: „Tak doma je to lepší.“

Já: „V čem?“

4: „Můžou si dělat do chtěj.“

Já: „Nelíbí se jim tu?“

4: „Tak doma je to lepší než tady.“

Já: „A co nějaké jiné mimořádné události? Jako třeba šikana, sebepoškození, agrese mezi vámi nebo vůči personálu?“

4: „Ne, to tady není.“

Já: „Jaký máš vztah s rodinou? Navštěvují tě tu?“

4: „Jo, jezděj sem za mnou. Já pojedu domu taky na prázdniny.“

Já: „Jak reagovali na to, co jsi udělal? Na to, že jsi se dostal do vazby a pak sem?“

4: „Vynadali mi.“

Já: „Změnil tě nějak ten pobyt tady v ústavu? Jak?“

4: „Jo ... jo ... to jo. Srovnám se ... snad.“

Já: „Jak jsi tady na tom s psychikou?“

4: „Dobře.“

Já: „Takže žádný stres?“

4: „Ne.“

Já: „Co ti dá ten pobyt tady?“

4: „Poučí mě to tady... školu.“

Já: „Jak probíhá den ve vazbě?“

4: „Tam neděláš nic, ležíš.“

Já: „Jaký je tam režim?“
4. „Ráno je snídaně, voběd, večere.“
Já: „A mimo to?“
4. „To se neděje nic.“
Já: „Měl jsi tam možnost účasti na nějakých programech? Myslím třeba zájmové, vzdělávací?“
4. „Cože?“
Já: „Jako jestli jsi tam měl možnost sportovat nebo chodit do nějakého kroužku?“
4. „No to jo, tam když je volno, tak můžeš jít třeba na televizi do kulturky, nebo sme hráli fotbal, nohejbal nebo pinčes.“
Já: „Jak dlouho jsi byl ve vazbě?“
4. „Dva měsíce.“
Já: „Za co jsi se dostal do vazby?“
4. „... no ... tak... něco sem ukrad... a tak.“
Já: „Jak jsi si zvyknul na vazbu?“
4. „Ze začátku to nebylo jednoduchý, jako zvyknout si, že nemůžete nic.“
Já: „A pak?“
4. „Pak sem si zvyknul.“
Já: „Bylo to pro tebe těžké si zvyknout?“
4. „No... docela jo.“
Já: „Co ti pomohlo si zvyknout?“
4. „...“
Já: „Co ti dělalo ve vazbě největší potíže?“
4. „Že nesmíš nikam ... nic. Jsi jen v cele.“
Já: „Co ti usnadňovalo ten pobyt ve vazbě?“
4. „Když jsme mohli aspoň chvíli ven nebo na fotbal.“
Já: „Jak jsi vycházel se spoluvězni?“
4. „Jo... dobrý.“
Já: „Jak jsi vycházel s personálem věznice?“
4. „Taky sem neměl problém.“
Já: „Vyskytly se ve vazbě nějaké konflikty či problémy?“
4. „Ani ne.“
Já: „Jak se tam řeší problémy?“
4. „Deš do díry.“
Já: „Setkal jsi se tam se šikanou?“
4. „Ne.“
Já: „Jak se tam řeší problémy?“
4. „Deš do díry.“
Já: „Jak tě vazba ovlivnila?“
4. „Nebylo to dobrý.“
Já: „Poučil ses?“
4. „Ve vazbě ne.“
Já: „S kým jsi řešil problémy ve vazbě?“
4. „S nikým, tam seš za sebe.“
Já: „Byla pro tebe vazba velkým stresem?“

4: „Docela jo.“
Já: „Velkým?“
4: „Ne.“
Já: „Objevily se u tebe nějaké potíže v souvislosti s vzetím do vazby? Třeba bolesti hlavy, nespavost a podobně?“
4: „Ani moc ne... Možná při začátku.“
Já: „Jaké pocity jsi zažíval ve vazbě? Myslím jako pocity strachu, vteku, manipulace - že si nemůžeš dělat co chceš...“
4: „Nevim ... nebylo mi dobře.“
Já: „Měl jsi třeba strach? Nebo pocity, že s tebou někdo manipuluje?“
4: „Ne, ani ne.“
Já: „Máš obavy z budoucnosti?“
4: „Hm... asi ne.“
Já: „Dostal jsi se ve vazbě do deprese?“
4: „Chvílema jo.“
Já: „Naučili tě kluci něco ve vazbě co se týká trestné činnosti?“
4: „Jo.“
Já: „Vnímál jsi nějak negativně jiné věci, které by tě stresovaly? Třeba světlo, hluk, teplota, strava...?“
4: „Ne.“
Já: „Co jsi ve vazbě nejvíce postrádal?“
4: „Kamarády, rodinu ... cigarety ... mobil.“
Já: „Jak jsi reagoval na uvěznění? Měj jsi třeba vztek? (Reakce navenek a dovnitř)
4: „Byl sem smutnej, vztek sem tam měl taky.“
Já: „Jak jsi ten vztek řešil?“
4: „To sem se vybil třeba na fotbale, nebo sem nadával.“
Já: „Poskytli ti při nástupu do vazby dostatek informací?“
4: „Jo.“
Já: „Změnila tě nějak vazba? Jak?“
4: „Ne.“
Já: „Jak jsi na tom byl ve vazbě s psychikou?“
4: „No... špatně.“
Já: „Můžeš mi to znázornit třeba na stupnici od 1 do 10?“
4: „Nevim... tak 3.“

Já: „Jak by jsi tedy celkově zhodnotil ten pobyt tady v ústavu?“
4: „Je to tu dobrý ... Kluci sou fajn a stejně jezdím domu.“
Já: „Mohl by jsi zhodnotit vazbu?“
4: „To není dobrý ...“
Já: „Můžeš mi to blíž popsat?“
4: „No tam je to psychiku ... jak seš furt zavřenej, pořád ty samý lidi ... ani nemáš mobil, nemůžeš kouřit ... je to hrozný...“
Já: „Můžeš tedy porovnat ústav a vazbu? Co je jiné?“
4: „Vazba je horší, tam nemáš soukromí, tady je větší volnost.“
Já: „Jak by jsi porovnal lidi, co jsou tady v ústavu a co byli ve vazbě?“

4: „Tam jsou horší.“

Já: „Jak, v čem?“

4: „Ty bachaři ...“

Já: „Co spoluvězni?“

4: „Ty byli v pohodě.“

Já: „Co tě více ovlivnilo? Vazba nebo ústav?“

4: „Asi vazba, to bylo horší.“

Já: „V čem vidíš odlišnosti mezi vazbou a ústavem?“

4: „V tý volnosti.“

Já: „V čem je to podobné?“

4: „No... chtěj tě napravit.“

Já: „Co pro tebe bylo horší?“

4: „Vazba.“

Já: „Z jakého důvodu?“

4: „Kvůli tý psychice.“

INTERVIEW Č. 5

- Já: „Jaký máš program tady v ústavu, co tu děláš, jak tady probíhá den?“
- 5: „Vstávám v pul 7, pak je hygiena, snídaně, pak du do školy ...“
- Já: „A když přijdeš ze školy tak děláš co?“
- 5: „To můžem dělat co chcem.“
- Já: „A ty děláš co?“
- 5: „Tak máme tu různý kroužky... Já chodim na sportovní a airsoft.“
- Já: „Co děláš za školu?“
- 5: „Kuchaře.“
- Já: „Baví tě to?“
- 5: „Ale jo.“
- Já: „Jaké podnikáte společné akce? Myslím jako výlety, exukze...?“
- 5: „Pojedeme na vodu.“
- Já: „A nějaké jiné akce?“
- 5: „Jo, jezdíme na výlety, taky jsme byli na výstavě... je toho dost.“
- Já: „Takže tady toho programu co tu máš se účastníš?“
- 5: „Jo, jsem u všeho.“
- Já: „Jaký tu máte režim? Jaké jsou vaše povinnosti?“
- 5: „To máme sepsaný... Jako co musíme a co nesmíme a tak. Jako je tu řád. Kdy se vstává, co se kdy dělá.“
- Já: „A co tedy musíte a nesmíte?“
- 5: „Musíme udržovat pořádek a poslouchat co nám naříděj ... Nesmíme chodit sami ven bez dovolení.“
- Já: „Máš problémy s dodržováním tady toho režimu?“
- 5: „Ani ne... ale někdy taky jo.“
- Já: „Jak by jsi zhodnotil ten program co tu máte? Přijde ti praktický a účelný? Myslíš, že tě ten pobyt tady něco naučí?“
- 5: „Jo, to jo, něco to člověku dá.“
- Já: „Mohl by jsi být konkrétnější?“
- 5: „No tak třeba je dobrý ten předvýstupňák.“
- Já: „Co je to?“
- 5: „To je když už máte mít jako výstup z výchovňáku, tak vám tam říkaj jak si sehnat bydlení a práci a tak.“
- Já: „Takže vás tam připravují na samostatný život mimo ústav?“
- 5: „Jo, tak.“
- Já: „Máte tu i nějaké přednášky s odborníky?“
- 5: „Byli tu ze sociálky ale zažil sem i policajty, a byli tu i dva chlapi skrz drogy.“
- Já: „Přišlo ti to užitečné co vám tam říkali?“
- 5: „Jo, bylo to zajímavý.“
- Já: „Jaký máš vztah s vychovateli a ostatním personálem?“
- 5: „Já se s nima moc nebavim.“
- Já: „S kým se nebavíš?“
- 5: „S vychovatelama.“
- Já: „Z jakého důvodu?“

5: „Nechovaj se k nám hezky.“
Já: „Jak tomu mám rozumět, můžeš být konkrétnější?“
5: „Pruděj.“
Já: „Jak se k vám chovají?“
5: „Nespravedlivě, ani nemusíte něco udělat a už po vás jdou... Když se jim nelíbíte a nemaj náladu, tak vás sjedou za všechno.“
Já: „Proč si myslíš, že tomu tak je?“
5: „Nevim ... asi si vybíjej vztek a řešej si ňáký problémy...“
Já: „Tak se chovají všichni vychovatelé?“
5: „Většina.“
Já: „Řešíš to nějak?“
5: „Proti tomu nemůžete dělat nic. Když se třeba chci hájit, tak vám to akorát pak daj sežrat. Tak jsem radši zticha.“
Já: „Jaký máš vztah s klukama co tu jsou s tebou?“
5: „Jo, kluci sou tu dobrý.“
Já: „Takže tu se všemi vycházíš?“
5: „Jo, to jo ... S většinou jo.“
Já: „Jak řešíš ty problémy, když tu s klukama něco máš?“
5: „To si vyřeším sám, umim si to urovnat sám.“
Já: „Takže si promluvíte nebo jak?“
5: „No, buď si promluvíme nebo když třeba někdo někomu ubližuje, tak se ho zastanu.“
Já: „Jak?“
5: „To mu dám na držku.“
Já: „Jsou konflikty mezi vámi časté?“
5: „Jo, pořád se tu něco řeší.“
Já: „Jaké to jsou nejčastěji konflikty?“
5: „Se furt hádáme kvůli něčemu. Je nás tu moc, tak se málokdy shodnem.“
Já: „Jak dlouho už tu jsi?“
5: „3 roky, už pudu domu.“
Já: „Jak jsi si tu zvykl?“
5: „Jo, dobře.“
Já: „Co ti pomohlo v tom, že sis tak rychle zvyknul?“
5: „Já nemám problém si někde zvyknout, si zvyknu na všechno... Jaou tu dobrý kluci.“
Já: „Měl jsi s něčím nějaké problémy si tady zvyknout?“
5: „Ne, to ne.“
Já: „Jaká je tu mezi vámi komunikace? Myslím s personálem i s klukama?“
5: „Dobrá.“
Já: „Jak tu řešíte konflikty?“
5: „Já když ňákej mám, tak si to vyřeším sám.“
Já: „Jak to řešíš?“
5: „Jak je potřeba.“
Já: „Jak tomu mám rozumět?“
5: „Podle toho co mi kdo udělá.“

Já: „Mohl bys být konkrétnější?“
5: „Tak třeba když mi něco udělá, tak mu něco řeknu, když po mě vyjede, tak mu to vrátím.“
Já: „Jak řeší problémy vychvatelé?“
5: „To nám buď vynadaj, domluvěj a daj body.“
Já: Jaké tady máš vztahy s personálem a klukama? Máš tu kamarády nebo někoho komu se můžeš svěřit, když máš nějaký problém? Máš tu někoho komu důvěřuješ?“
5: „Ne, to ne, nevěřím už nikomu.“
Já: „Máte tu psychologa?“
5: „Jo.“
Já: „Využíváš jeho pomoc?“
5: „Ne, není proč.“
Já: „Jaký vliv na tebe bude mít ústav?“
5: „Tak pomohli mi tu.“
Já: „Jak, v čem?“
5: „Pomůžou mi postavit na nohy.“
Já: „Jako až odsad' vyjdeš?“
5: „Jo, že mi pomůžou najít práci, pomůžou s bydlením a taky mi řekli jak to chodí na úřadech a tak.“
Já: „Myslíš, že se třeba polepšíš?“
5: „Jo, tak ro určitě, do vazby nebo do vězení jít nechci.“
Já: „Co je tu pro těžké? Je tu něco s čím máš problém?“
5: „Ne, jsem v pohodě.“
Já: „Objevují tu nějaké mimořádné události? Myslím třeba útěky, šikana, agresivita mezi vámi nebo vůči personálu?“
5: „Jo, útěku tu sou. Kluci odsad' zdrhají.“
Já: „Z jakého důvodu?“
5: „Tak nechtěj tu bejt. Zdrhají domu nebo na ulici.“
Já: „Proč na ulici?“
5: „Tak tam maj volnost, fet...“
Já: „Co šikana?“
5: „Ne, to sem tu nezažil.“
Já: „Jaký máš vztah s rodinou? Navštěvují tě tu?“
5: „No, moc se nestýkáme.“
Já: „Budeš se vracet domů až odsad' půjdeš?“
5: „Ne, to ne, domu už nechci.“
Já: „Z jakého důvodu?“
5: „Nebylo to tam dobrý, nechci aby mě komandovali, chci si žít sám.“
Já: „Myslíš, že to dovedeš?“
5: „Jo.“
Já: „Kdy tu končíš?“
5: „Dochodím školu, dostanu výzo a jdu.“
Já: „A máš kam jít?“
5: „Jo, zařídili mi tu byt.“

Já: „Co práce?“
5: „To už mám slíbino, že zatím budu přes léto pomáhat na stavbách, pak se uvidí.“
Já: „Jak reagovali na to, co jsi udělal? Na to, že jsi se dostal do vazby a pak sem?“
5: „Tak nějak jim to bylo jedno.“
Já: „Změnil tě nějak ten pobyt tady v ústavu?“ Jak?“
5: „Jo, změnil sem se.“
Já: „Jak jsi se změnil?“
5: „Polepším se... Už nejsem dítě.“
Já: „Jak jsi tady na tom s psychikou?“
5: „Dobře.“
Já: „Takže žádný stres?“
5: „Ne.“
Já: „Co ti dá tady ten pobyt v ústavu?“
5: „Pomohli mi tady. Budu mít školu.“

Já: „Jak probíhá den ve vazbě?“
5: „No, to je jednoduchý ... tam je to furt stejný ... neděláš nic.“
Já: „Tak co tem teda děláš?“
5: „Nic, tam jen ležíš a povídáš si.“
Já: „To jste tam neměli žádné aktivity? Třeba sportovní nebo vzdělávací?“
5: „Ne, to ne. Tam není nic ... Jen když bylo odpoledne volno, tak sem hrál fotbal nebo nohejbal nebo tak.“
Já: „Jak dlouho jsi byl ve vazbě?“
5: „Čtyry měsíce.“
Já: „Za co jsi se dostal do vazby?“
5: „No... krádeže.“
Já: „Jak jsi si zvyknul na vazbu?“
5: „No... nebylo to jednoduchý.“
Já: „Za jak dlouho jsi si zvyknul?“
5: „Nevim... tak za tejdén, za dva.“
Já: „Co ti pomohlo si zvyknout?“
5: „No... nevim ... možná kluci ... a pak ... taky ... že můžem mít aspoň ten fotbal.“
Já: „Co ti dělalo ve vazbě největší potíže?“
5: „Že nemůžeš ven ... že seš furt v jedný místnosti.“
Já: „Co ti usnadňovalo ten pobyt ve vazbě?“
5: „Nevim...“
Já: „Jak jsi reagoval na uvěznění? Zažíval jsi třeba vztek, strach, nelíbilo se ti, že si nemůžeš dělat co chceš...?“
5: „To jo...někdy jo.“
Já: „Jak jsi vycházel se spoluvězni?“
5: „No, tak docela dobře ... Ale někdy mě tam taky štvali.“
Já: „Jak jsi vycházel s personálem?“

5: „Neměl sem s nima problémy, ale někdo měl.“
Já: „Jaké s nima měli problémy?“
5: „No... tam na ně měli řeči ... voni sou proti nám zaujatý.“
Já: „Vyskytly se ve vazbě nějaké konflikty či problémy?“
5: „Jo, to tam bylo ... já jako nic ale vostatní kluci ty v tom lítali.“
Já: „V čem lítali?“
5: „No jakože s bachařema měli problémy. Voni se k nám nechovaj dobře, hezky ... nadávaj nám do černejch... tam musíš mít fyzickou, vypadat dobře ... jinak jsi ztracenej...“
Já: „Jak se tam řeší problémy?“
5: „Nesmíš si toho všímat, připouštět si to.“
Já: „Setkal jsi se tam se šikanou?“
5: „Ne.“
Já: „Jak se tam řeší problémy?“
5: „Jako když já něco udělám?“
Já: „Třeba, nebo jsou nějaké konflikty s personálem.“
5: „Tam si k personálu nesmíš nic dovolit ... tam je hned díra.“
Já: „Jak tě vazba ovlivnila?“
5: „No... asi nijak ... bylo to hrozný ale jako teď sem rád, že sem tady.“
Já: „S kým jsi řešil problémy ve vazbě?“
5: „Tam sem neměl problémy.“
Já: „Byla pro tebe vazba velkým stresem?“
5: „No ... je to tam na psychiku ale nezbláznil jsem se z toho ... to musíš vydržet ... a víš, že tě pustěj ... že to není na furt.“
Já: „Objevily se u tebe nějaké potíže v souvislosti s vzetím do vazby? Třeba bolesti hlavy, nespavost a podobně?“
5: „Ne.“
Já: „Jaké pocity jsi zažíval ve vazbě? Myslím třeba strach, vztek, nepříjemné pocity, že si nemůžeš dělat co chceš, že musíš co ti řeknou.“
5: „Jo, byl sem někdy vzteklej.“
Já: „Máš obavy z budoucnosti?“
5: „Ne, už budu hodnej.“
Já: „Dostal jsi se během pobytu ve vazbě do deprese?“
5: „Ani moc ne.“
Já: „Naučili tě kluci něco ve vazbě co se týká trestné činnosti? Přiučil jsi se tam něčemu?“
5: „Ani ne.“
Já: „Vnímal jsi nějak negativně jiné věci, které by tě stresovaly? Třeba světlo, hluk, teplota, strava...?“
5: „Ne, to bylo dobrý.“
Já: „Co jsi ve vazbě nejvíce postrádal?“
5: „Že nemůžu chodit ven.“
Já: „Co třeba mobil, cigarety?“
5: „Cigarety jo.“
Já: „Poskytli ti při nástupu do vazby dostatek informací?“

5: „Jo.“

Já: „Změnila tě nějak vazba? Jak?“

5: „Bylo to náročný na psychiku.“

Já: „Jak jsi na tom byl s psychikou ve vazbě?“

5: „Docela dobře.“

Já: „Jak by jsi tedy celkově zhodnotil ten pobyt tady v ústavu?“

5: „Je to hezký.“

Já: „Mohl by jsi zhodnotit vazbu?“

5: „Tam je to pakárna ... pořád mezi těma samejma lidma, furt jen ležíš, to tě ubíjí ... je to ztáta času.“

Já: „Můžeš tedy porovnat ústav a vazbu?“

5: „No, rozdíl je v tom, že tam seš zavřená, tady je to volný ... jako třeba na intru nebo tak.“

Já: „Jak by jsi porovnal lidi, co jsou tady v ústavu a co byli ve vazbě?“

5: „Tady sou dobrý kluci.“

Já: „A ve vazbě?“

5: „Tam byli taky, byl sem tam s klukama co znám, co sou tady.“

Já: „A co personál?“

5: „Tady to taky není dobrý ale lepší jak ve vazbě... Tam po tobě prostě dou.“

Já: „Co tě více ovlivnilo? Vazba nebo ústav?“

5: „Jak?“

Já: „No, třeba co jsi si odnesl z vazby a co si odneseš tady z ústavu?“

5: „Z vazby nic ... ale tady jo.“

Já: „V čem vidíš odlišnosti mezi vazbou a ústavem?“

5: „V tý volnosti.“

Já: „V čem je to podobné?“

5: „Nevim...“

Já: „Co pro tebe bylo horší?“

5: „Vazba.“

Já: „Z jakého důvodu?“

5: „No jak seš tam furt zavřená ... to je makačka na psychiku ... tady je to dobrý.“

INTERVIEW Č. 6

- Já: „Jaký tady v ústavu máte program? Co tu děláte? Jak tu trávíte čas?
6: „Je to docela dobrý, hrajem fotbal a máme to tady celkem volný. Akorát taková povinnost je tady škola. Což je docela dobrý do života.“
Já: „Co děláš z aškolou?“
6: „Učím se na zahradníka.“
Já: „Baví tě to?“
6: „No, někdy jo.“
Já: „Jaké tu máte společné akce? Podnikáte výlety nebo nějaké exkurze?“
6: „Jo, jo. Na vejlety jezdíme ... nebo máme různé soutěže a tak.“
Já: „Účastníš se všech aktivit co tu můžete dělat?“
6: „Jak kdy. Když se mi chce, tak jo. Ale když se mi nechce, tak nejdu.“
Já: „Jaký tu máte režim?“
6: „Snídaně, škola, oběd a pak je volno.“
Já: „Jak trávíš ty volný čas?“
6: „Hraju fotbal ... a tak. Nebo chodim do posilovny.“
Já: „Jaké tu máte povinnosti?“
6: „Musíme poslouchat .. mít pořádek.“
Já: „Co se stane, když neplníte své povinnosti?“
6: „To nesmíme chodit třeba na vycházky nebo když je nějaká akce, tak musíme bejt na pokoji a tak.“
Já: „Dělá ti problém dodržovat ty pravidla?“
6: „Ani ne.“
Já: „Jak by jsi zhodnotil ten program co tu máte? Přijde ti praktický, účelný?“
6: „Tady je to dobrý ... líbí se mi tady. A dobrý je, že je tu ta škola. Ale děláme i třeba takový ty praktický věci, vpravujem, pomáháme.“
Já: „Myslíš, že tě ten pobyt tady něco naučí?“
6: „Jo, to jo.“
Já: „Máte tu třeba nějaké přednášky s nějakými odborníky?“
6: „Jako jak?“
Já: „Jestli vám sem chodí někdo povídat o různých praktických věcech.“
6: „Jo, tu bylo.“
Já: „Vzpomeneš si, co to bylo za přednášky?“
6: „Tady naše sociálka dělala přednášku a pak sme měli něco vo drogách.“
Já: „Myslíš, že to co vám řekli bylo užitečné?“
6: „Ale jo.“
Já: „Jaký máš vztah s ostatními kluky?“
6: „Dobře.“
Já: „Jaký máš vztah s vychovateli a ostatním personálem?“
6: „Dobrý.“
Já: „Nemáš tedy s nikým problémy?“
6: „Ne.“
Já: „Jak jsi tu zvykl?“

6: „No, docela rychle ... ale tak občas mi to dělalo problémy, ale to tu volný, tak to docela šlo.“

Já: „Co ti pomohlo si tu zvyknout?“

6: „Nevím ... prostě sem si zvyknul ... to musíš ... nic jinýho ti nezvyde.“

Já: „Jak jsi se zžil s personálem? Pomohl ti v tom si tady zvyknout? Třeba vychovatelé nebo psycholog?“

6: „No, taky trochu ... jako vychovatelé, za psychologem sem nešel.“

Já: „Co ti dělalo problémy si tady zvyknout?“

6: „Asi nic.“

Já: „Jaká je tady komunikace mezi tebou a personálem a klukama? Jaké máte vztahy?“

6: „Personál je dobrej ... někdy mám problémy s klukama ale to je nomální.“

Já: „Jaké problémy máš na mysli?“

6: „Jako že se pohádáme.“

Já: „Jak hádky řešíte?“

6: „Se pak vždycky usmíříme.“

Já: „Takže to řešíš dohodou?“

6: „Jo.“

Já: „Jinak tady nemáš s nikým problémy?“

6: „Ne, akorát sem tam s těma klukama ... když maj blbý kecý nebo něco udělaj.“

Já: „Jak tu řešíte problémy?“

6: „Něco si vyřídíme mezi sebou, takový ty malý věci... Když už je něco velkýho nebo to někdo práskne, tak to dělaj vychovatelé.“

Já: „Jak se to tedy řeší?“

6: „No ... to máme pak omezený vycházky.“

Já: „Jaké tady máš vztahy s personálem a klukama? Máš tu kamarády nebo někoho komu se můžeš svěřit, když máš nějaký problém? Máš tu někoho komu důvěřuješ?“

6: „Jo, mám tu kámoše ... to je ok.“

Já: „Máte tu psychologa?“

6: „no.“

Já: „Jeho pomoc jsi nikdy nevyužil?“

6: „Ne.“

Já: „Jak si myslíš, že tě ústav ovlivní do budoucna?“

6: „No, já myslím, že se polepším.“

Já: „Je tu něco, s čím máš problém? Co je pro tebe těžké?“

6: „Problém mi dělá to, že třeba nemáme tolik peněz.“

Já: „Co ti tu dělá radost?“

6: „Radost asi ty aktivity co tu máme a občas když si vzpomenu na rodinu no ... jo, a dovolenky.“

Já: „Objevují se tu útěky?“

6: „Jo. Já sem utek taky“

Já: „Proč jsi utekl?“

6: „Chtěl jsem domu.“

Já: „Byl jsi doma?“
6: „Nejdřív ne ... byl jsem dva měsíce na útěku, pak jsem byl doma ... tam mě našli.“
Já: „Jaký máš vztah tady s klukama?“
6: „Dobřej, kluci to sou dobrý.“
Já: „Takže tu nejsou žádné konflikty?“
6: „Jo, to jo. Občas se s někym rafnu ... ale jinak dobrý.“
Já: „Kvůli čemu jsou nejčastěji ty hádky?“
6: „Tak to je různý ... když na mě maj třeba nějaký kecy, tak si to nenechám líbit.“
Já: „Jak řešíš problémy, když tu nějaké máš?“
6: „Du to rozchodit.“
Já: „Jsou tu mezi vámi často konflikty?“
6: „Ne, ani ne.“
Já: „Jak dlouho jsi tady?“
6: „... hm ... půl roku.“
Já: „Setkal jsi se tu někdy se šikanou?“
6: „Ne.“
Já: „A s jinými podobnými věcmi? Myslím třeba se sebepoškozováním, hladovkami...?“
6: „Ne.“
Já: „Jak reagovali rodiče na to, že jsi se dostal do vazby a pak sem?“
6: „Nebyli rádi.“
Já: „Jaký máš vztah s rodiči? Jezdí sem za tebou?“
6: „Ne, nejezdí.“
Já: „Z jakého důvodu?“
6: „Nemaj čas.“
Já: „A jaký máš z nimi vztah?“
6: „Nevim... normální.“
Já: „Myslíš, že se ti věnují?“
6: „Nevim... jako moc mě nesledujou.“
Já: „Jak jsi tady na tom s psychikou?“
6: „Dobře.“
Já: „Takže žádný stres?“
6: „Ne.“
Já: „Jak tě ovlivnil ústav?“
6: „Jako jak?“
Já: „Co v tobě zanechal?“
6: „No, je to tu dobrý...“

Já: „Jak probíhá den ve vazbě?“
6: „Jen ležíš.“
Já: „Měl jsi tam možnost účasti na nějakých programech? Myslím třeba zájmové, vzdělávací?“
6: „Chodili sme hrát ping pong, fotbal nebo tak ... Jako když byla ta hodina volna.“

Já: „Jak dlouho jsi byl ve vazbě?“
6: „Šest měsíců. Předtím dva.“
Já: „Za co jsi se dostal do vazby?“
6: „Ublížení na zdraví.“
Já: „Jak jsi si zvyknul na vazbu?“
6: „No, dobře... jak už sem tady byl... tak sem věděl.“
Já: „Co ti pomohlo si zvyknout?“
6: „No, bylo to blbý ...“
Já: „Co ti dělalo ve vazbě největší potíže?“
6: „Že nic nesmíš.“
Já: „Co ti usnadňovalo ten pobyt ve vazbě?“
6: „Fotbal.“
Já: „Jak jsi reagoval na uvěznění?“
6: „Normálně.“
Já: „Jak si to mám představit? Jaké pocity jsi zažíval? Měl jsi třeba strach, vztek...?“
6: „Ani ne.“
Já: „Jak jsi vycházel se spoluvězni?“
6: „Já dobře.“
Já: „Jak jsi vycházel s personálem?“
6: „Jakž takž.“
Já: „Vyskytly se ve vazbě nějaké konflikty či problémy?“
6: „Ani ne.“
Já: „Jak se tam řeší problémy?“
6: „Máš kázeňák.“
Já: „Setkal jsi se tam se šikanou?“
6: „Ne.“
Já: „Jak tě vazba ovlivnila?“
6: „Nebylo to ni dobrýho. Byl sem rád, že sem šel pryč.“
Já: „S kým jsi řešil problémy ve vazbě?“
6: „Tam nic nebylo.“
Já: „Byla pro tebe vazba velkým stresem?“
6: „Jo, docela jo.“
Já: „Změnila tě nějak vazba?“
6: „Ani ne.“
Já: „Objevily se u tebe nějaké potíže v souvislosti s vzetím do vazby? Třeba bolesti hlavy, nespavost a podobně?“
6: „Ani ne.“
Já: „Jaké pocity jsi zažíval ve vazbě? Myslím jako strach, vztek, pocity manipulace?“
6: „Jo, to sem měl.“
Já: „Mášo obavy z budoucnosti?“
6: „Nemám.“
Já: „Dostal jsi se během pobytu ve vazbě do deprese?“
6: „Jo.“

Já: „Jak by jsi definoval tu depresi na stupnici od 1 do 10? 10 je největší deprese.“
6: „Tak 2, nebo 3 až 4.“
Já: „Naučili tě kluci něco ve vazbě co se týká trestné činnosti? Přiučil jsi se něčemu?“
6: „Ne.“
Já: „Vnímal jsi nějak negativně jiné věci, které by tě stresovaly? Třeba světlo, hluk, teplota, strava...?“
6: „Ne, to ne.“
Já: „Co jsi ve vazbě nejvíce postrádal?“
6: „Volnost.“
Já: „Poskytli ti při nástupu do vazby dostatek informací?“
6: „Jo.“
Já: „Změnila tě nějak vazba?“
6: „Ne.“
Já: „Takže jsi pořád stejný? Nepolepšil ses třeba?“
6: „Kvůli vazbě ne.“
Já: „Jak jsi na tom byl ve vazbě s psychikou?“
6: „No, ne moc dobře.“
Já: „Mohl bys to třeba ukázat na stupnici od 1 do 10? 10 je nejhorší.“
6: „4.“
Já: „Jak by jsi tedy celkově zhodnotil ten pobyt tady v ústavu?“
6: „Tady je to dobrý ... tam je nejhorší to nicnedělání.“
Já: „Změnil tě nějak ústav?“
6: „Jo ...“
Já: „V čem?“
6: „Vim, že nemůžu blbnout ... a už nebudu.“
Já: „Mohl by jsi zhodnotit vazbu?“
6: „Tam jen ležíš ... sedíš...“
Já: „Můžeš tedy porovnat ústav a vazbu?“
6: „Tady máš volnost, tam jsi prostě zavřená. Tady můžem chodit ven, výlety ... tam jen ležíš.“
Já: „Jak by jsi porovnal lidi, co jsou tady v ústavu a co byli ve vazbě?“
6: „Tady je to lepší.“
Já: „V čem?“
6: „Hodnějším.“
Já: „Takže kluci tam byli v pohodě?“
6: „Jo.“
Já: „A co personál?“
6: „Musíš poslouchat.“
Já: „Co tě více ovlivnilo? Vazba nebo ústav?“
6: „Asi ústav.“
Já: „V čem vidíš odlišnosti mezi vazbou a ústavem?“
6: „Tam si zavřená, tady ne.“
Já: „V čem je to podobné?“
6: „Nevim.“

Já: „Co pro tebe bylo horší?“

6: „Vazba.“

Já: „Z jakého důvodu?“

6: „Je to hrozný na psychiku, ubíjí tě to.“

INTERVIEW Č. 7

Já: „Jaký tady máte program? Co tu děláš, jak trávíš čas? Jak tu probíhá den?“

7: „Mám tu školu ... pak tu máme různé kroužky.“

Já: „Jaké tu máte kroužky?“

7: „Tak různě ... třeba sportovní, vaření, dílny ... a tak.“

Já: „Jaké tady máte společné akce? Myslím třeba výlety, exkurze a podobně.“

7: „Jezdíme na výlety.“

Já: „Kam třeba jezdíte?“

7: „Byli jsme na horách, v zimě. Ale i jsme byli v Německu.“

Já: „Ty se všech těchto akcí účastníš?“

7: „Jo.“

Já: „Jaký tu máte režim? Jaké máte povinnosti?“

7: „Ráno vstáváme, dem do školy, odpoledne pak děláme co chceme.“

Já: „Máš problémy s dodržováním toho režimu tady?“

7: „Ani ne.“

Já: „Jak by jsi zhodnotil ten program a aktivity co tu máte? Přejde ti to praktické, účelné?“ Myslíš, že tě ten pobyt tady něco naučí?“

7: „Máme tady toho dost, a i třeba kdo se co učí ve škole, já chodím na kuchaře, tak to je taky dobrý.“

Já: „Baví tě škola?“

7: „Jak kdy.“

Já: „Máte tu nějaké přednášky s odborníky?“

7: „Někdy jo.“

Já: „Jaké třeba?“

7: „S policajtama třeba.“

Já: „O čem vám povídali?“

7: „Tak ... o trestné činnosti ... Jako že by to nemělo bejt.“

Já: „Přišlo ti to užitečné co vám říkali?“

7: „Hm.“

Já: „Jaký máš vztah s vychovateli a ostatním personálem?“

7: „Občas s nima mám problém. Ale to jen s někým, někdy sou dobrý.“

Já: „Jaký například?“

7: „No, tak třeba když nemáme stejné názory ... tak se pohádáme.“

Já: „Kvůli čemu jsou nejčastěji ty hádky?“

7: „Tak různě ... prostě oni třeba chtěj abych něco udělal a mě se nechce... tak je zle.“

Já: „Jak jsi tady zvykl?“

7: „Dobře.“

Já: „Co ti pomohlo si tady dobře zvyknout?“

7: „Tak kluci sou v pohodě, je to tu dobrý.“

Já: „Jak jsi se zžil s personálem?“

7: „Jo, dobrý.“

Já: „Takže tady nemáš s ničím problém?“

7: „Ne ... akorát někdy když vyjetím, tak je problém.“

Já: „Kvůli čemu vyletíš?“
7: „Někdy se mi něco nelíbí.“
Já: „Co ti dělalo problémy si tady zvyknout?“
7: „Problém? ... No, že sem byl pryč od kámošů, co mám doma.“
Já: „Jaká je tady komunikace mezi tebou a personálem a klukama?“
7: „Jo, to je dobrý. Kluci sou v pohodě.“
Já: „Co vychovatelé?“
7: „To jak kdy. Někdy se s nima chytnu.“
Já: „Jaký máš vztah s klukama?“
7: „Dobřej.“
Já: „Jak tu řešíte konflikty?“
7: „Prostě se to nějak vyřeší. Nevim ...“
Já: „Zasahují vychovatelé?“
7: „Hm.“
Já: „Potrestají vás?“
7: „Jo, vynadaj nám.“
Já: „Jaké tady máš vztahy s personálem a klukama? Máš tu kamarády nebo někoho komu se můžeš svěřit, když máš nějaký problém? Máš tu někoho komu důvěřuješ?“
7: „Jo, mám tu kámoše.“
Já: „Máte tu psychologa?“
7: „Hm.“
Já: „Využíváš ho, když máš třeba nějaký problém?“
7: „Ne.“
Já: „Jak si myslíš, že tě ústav ovlivní do budoucna?“
7: „Nevim...“
Já: „Myslíš, že se polepšíš?“
7: „Nevim.“
Já: „Je tu něco, s čím máš problém? Co je pro tebe těžké?“
7: „Ne, je to dobrý ...“
Já: „Utíkají odsad' kluci?“
7: „Jo, to je normální.“
Já: „Z jakého důvodu?“
7: „Nevim. Chtěj za kámošma. Nechce se jim poslouchat“
Já: „Jaký máš vztah s klukama co jsou tu s tebou?“
7: „Dobrý.“
Já: „Takže nemáš s nikým konflikty nebo problémy?“
7: „Ale jo, to někdy jo.“
Já: „Jak řešíš problémy, když se tu něco objeví?“
7: „Tak to se vždycky nějak srovná.“
Já: „Jak tomu mám rozumět?“
7: „Prostě se pak uklidníme a zase sme kámoši.“
Já: „Jsou mezi vámi ty konflikty časté?“
7: „Jo, tak furt je něco.“
Já: „Jak dlouho jsi tady?“

7: „Přes rok.“
Já: „Setkal jsi se tu někdy se šikanou?“
7: „No ... jo ... něco tu bylo.“
Já: „Co se stalo?“
7: „Mlátili tady jednoho kluka.“
Já: „Z jakého důvodu?“
7: „Nevim ... Von tady furt každýho prudil.“
Já: „Jak se to řešilo?“
7: „Šel sedět.“
Já: „Kdo?“
7: „Ten jak ho mlátil.“
Já: „A co ten, který byl šikanován, co bylo s ním?“
7: „Ten tu furt je.“
Já: „Ty jsi se toho šikanování také účastnil?“
7: „No, taky sem ho párkrát zmlátil. Když mě našťval.“
Já: „A co jiné věci kromě šikany, myslím třeba nějaká agresivity mezi vámi nebo vůči personálu, nebo třeba nějaké sebepoškozování, hladovky a podobně?“
7: „Ne.“
Já: „Jak reagovali rodiče na to, že jsi se dostal do vazby a potom sem?“
7: „Blbě ... nebyli rádi.“
Já: „Jaký máš vztah s rodinou? Navštěvují tě tu?“
7: „Ne.“
Já: „Z jakého důvodu?“
7: „já jezdím na dovolenky, to stačí.“
Já: „Nechybí ti?“
7: „Jo, někdy jo.“
Já: „Změnil tě nějak ten pobyt tady v ústavu?“ Jak?“
7: „Jo, pomohlo mi to.“
Já: „Jak jsi tady v ústavu na tom s psychikou?“
7: „Dobře.“
Já: „Takže žádný stres?“
7: „Ne.“
Já: „Co ti dá ten pobyt tady?“
7: „Nevim.“
Já: „Odneseš si odsud něco?“
7: „Jo, to jo.“
Já: „A co třeba?“
7: „Nevim... něco se tu naučím.“

Já: „Jak probíhá den ve vazbě?“
7: „Tam jsi zavřená ...“
Já: „Měl jsi tam možnost účasti na nějakých programech? Myslím třeba zájmové, vzdělávací? Nějaké kroužky?“

7: „Mohli jsme tam hrát akorát fotbal nebo nohejbal... Koukali jsme na televizi na kulturce.“

Já: „Jak dlouho jsi byl ve vazbě?“

7: „Pět měsíců“

Já: „Jak jsi reagoval na uvěznění? Měl jsi třeba strach nebo vztek...?“

7: „Nevim... možná sem měl vztek.“

Já: „Jak jsi si zvyknul na vazbu?“

7: „... Bylo to těžký ale musel sem.“

Já: „Co ti pomohlo si zvyknout?“

7: „Že se aspoň chvíli odreaguješ na tom fotbale.“

Já: „Co ti dělalo ve vazbě největší potíže?“

7: „Že jen ležíš.“

Já: „Co ti usnadňovalo ten pobyt ve vazbě?“

7: „Nevim.“

Já: „Jak jsi vycházel se spoluvězni?“

7: „Dobře.“

Já: „Jak jsi vycházel s personálem věznice?“

7: „Ale jo.“

Já: „Vyskytly se ve vazbě nějaké konflikty či problémy?“

7: „Tak normálně ... někdy byl nějaký problém.“

Já: „Jak se tam řeší problémy?“

7: „Tak záleží co uděláš ... máš kázeňák.“

Já: „Setkal jsi se tam se šikanou?“

7: „Ne... Tam to není tak hrozný jako na Mírově.“

Já: „Jak tě vazba ovlivnila?“

7: „Nijak... Spíš to ve mně nechalo to hrozný.“

Já: „S kým jsi řešil problémy ve vazbě?“

7: „Sám.“

Já: „Byla pro tebe vazba velkým stresem?“

7: „Docela jo.“

Já: „Objevily se u tebe nějaké potíže v souvislosti s vzetím do vazby? Třeba bolesti hlavy, nespavost a podobně?“

7: „Ani ne ... ale někdy sem blbě spal, ale i občas mě bolela hlava.“

Já: „Jaké pocity jsi zažíval ve vazbě? Myslím jako třeba strach, vztek...?“

7: „Někdy sem byl naštvanej.“

Já: „Máš obavy z budoucnosti?“

7: „Ne.“

Já: „Dostal jsi se během svého pobytu ve vazbě do deprese?“

7: „Někdy.“

Já: „Naučili tě kluci něco ve vazbě co se týká trestné činnosti? Přiučil jsi se něčemu?“

7: „Jo.“

Já: „Vnímáš nějak negativně jiné věci, které by tě stresovaly? Třeba světlo, hluk, teplota, strava...?“

7: „Ne... ale jídlo tam bylo hrozný.“
Já: „Co jsi ve vazbě nejvíce postrádal?“
7: „Svobodu.“
Já: „Poskytli ti při nástupu do vazby dostatek informací?“
7: „Jo.“
Já: „Změnila tě nějak vazba? Jak?“
7: „Asi mě nezměnila.“
Já: „Jak jsi na tom byl ve vazbě s psychikou?“
7: „No, ne moc dobře.“
Já: „Mohl bys mi to ukázat třeba na stupnici od 1 do 10. 10 je to nejhorší.“
7: „Tak asi ... 4.“

Já: „Jak by jsi tedy celkově zhodnotit ten pobyt tady v ústavu?“
7: „Tam to bylo horší ... tady je to dobrý.“
Já: „Mohl by jsi zhodnotit vazbu?“
7: „Tam nemůžeš nic ... prostě nic.“
Já: „Můžeš tedy porovnat ústav a vazbu?“
7: „Tady je to lepší.“
Já: „Jak by jsi porovnal lidi, co jsou tady v ústavu a co byli ve vazbě?“
7: „Stejný.“
Já: „Takže kluci tam byli v pohodě?“
7: „Jo, docela jo.“
Já: „A co personál?“
7: „Dobry.“
Já: „Co tě více ovlivnilo? Vazba nebo ústav?“
7: „Ústav. K vazbě už se nechci vracet. Teď je to co je.“
Já: „Co pro tebe bylo horší?“
7: „Vazba, určitě vazba.“
Já: „Z jakého důvodu?“
7: „No ... jako jak seš tam zavřená, to je hrozný.“